T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

HEZÂR ESRÂR ADLI TIP KİTABININ LATİN HARFLERİNE AKTARILMASI VE TASNİF ÇALIŞMASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fırat TUNA

KOCAELİ 2016

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

HEZÂR ESRÂR ADLI TIP KİTABININ LATİN HARFLERİNE AKTARILMASI VE TASNİF ÇALIŞMASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Fırat TUNA

Prof. Dr. Hakan Behçet SAZYEK

KOCAELİ 2016

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

HEZÂR ESRÂR ADLI TIP KİTABININ LATİN HARFLERİNE AKTARILMASI VE TASNİF ÇALIŞMASI

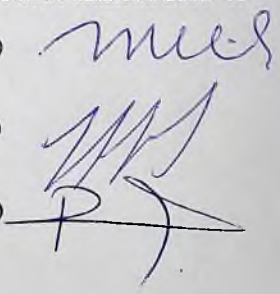
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Fırat TUNA
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 30 Haziran 2016/ 13

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Yakup ÇELİK (İmza)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Hakan Behçet SAZYEK (İmza)

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Pelin ASLAN AYAR (İmza)

KOCAELİ 2016

ÖN SÖZ

Bin sır anlamına gelen Hezâr Esrâr adından da anlaşılacağı gibi ana metni bin maddeden oluşan bir halk tıbbı kitabıdır. Mustafa Behçet'in yazımına başladığı bu eser Abdülhak Molla öncülüğünde tamamlanarak Osmanlı tıp literatürüne girmiştir. Birçok yurtdışı kaynakla beslenerek kaleme alınan bu eser döneminin halk tıbbını tanımlar bir niteliğe sahiptir. Kitapta görülen bazı maddeler çağının gerisinde kalmış bir izlenime sahiptir. Bu husus daha çok kendisini cinsellik, rüya nazar, sihir, cinsiyet saptama, haizin bozdukları gibi sınıflandırmalarda göstermektedir. İnsan sağlığı, doğa olayları, zararlı hayvanattan korunma, şarap suya etki, leke ve renk gibi tasniflerde ise daha ayağı yere basan ve gözleme dayalı uygulamalar görülmektedir.

Araştırmalarımı yaparken bazı eleştirmenlerin bu kitap hakkındaki sert eleştirilerine şahit oldum. Birkaç madde alarak, sadece bu maddeler üzerinden değerlendirme yaparak kitabı tamamen yok saymaları beni oldukça rahatsız etti. Bu durum beni kitap hakkında çalışmalar yapmak için daha da isteklendirdi. Şu anda bakıldığında kitabın kimi maddeleri gerçekten çağdışı gelebilmekte ancak dönemin koşullarını da göz önünde bulundurulması gerekir. Bu eserdeki yok sayılabilecek birçok maddenin günümüz tıbbına ışık tuttuğunu apaçık görülmekte. Kitapta belirtildiği gibi tohumları gerdana takılarak çocuğun rahat nefes almasını sağlayan bir bitkinin günümüzde çayının tüketilerek aynı yönden şifa sağlamasının tesadüf olmadığı kanaatinde olarak bu hususu desteklediği düşüncesindeyim.

Kitapta hurafe diyebileceğimiz batıl unsurlar içeren maddeler dışında beni huzursuz eden en önemli şey kadınlara olan bakışıydı. Haizin bozdukları, akırlık, cima ve cinsellik gibi konularda daha çok, kadının olumsuz payının var olduğu gibi gösterilmesi bu durumu destekler niteliktedir. Belirteceğim tek husus olan, kadının başkasıyla cima yapmaması için verilmiş maddelerinin sayısının fazla olması kadınların biraz daha ötekileştirildiğini sezdirmektedir.

Tezimin hazırlanması süresinde birçok güzel yürekli insanla tanışma fırsatı buldum. Hepsine teşekkürü bir borç bilirim. Gerek lisans gerekse yüksek lisans süresince benden desteklerini esirgemeyen aileme müteşekkirim. Üniversiteye başladığımız günden beri samimiyetle ve şefkatle uzattığı elinin hep omzumuzda olduğunu bildiğim, bize akademisyenliğin kibrinden ziyade bir ağabey samimiyetiyle yaklaşan tez danışmanım Prof. Dr. Hakan Behçet Sazyek'e sonsuz şükranlarımı sunar şahsına minnettar olduğumu belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ……..I

İÇİNDEKİLER……II

ÖZET……III

ABSTRACT……IV

GİRİŞ……1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TIP TARİHİNİN TARİHÇESİ……4
1.1. Grek Dönemi……..5
1.2. Roma Dönemi……....5
1.3.İslam Dönemi……..6
1.4.Osmanlı Dönemi……7

İKİNCİ BÖLÜM

2. HEZÂR ESRÂR……..9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HEZÂR ESRÂR'DAKİ MADDELERİN TASNİFİ……16

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HEZÂR ESRÂR'IN LATİN HARFLERİNE AKTARILMIŞ TAM METNİ……...82

SONUÇ……185
KAYNAKÇA……..186
ÖZGEÇMİŞ ……...187

ÖZET

Mustafa Behçet 19. yüzyılda yaşamış ve Osmanlıda hekimbaşılık yapmış bir kişidir. Mustafa Behçet'in yazımını başlattığı, derlemelerle oluşturulmuş Hezâr Esrâr döneminin önemli tıp kitapları arasında yer almıştır. Mustafa Behçet'in yazmaya başladığı bu eseri Abdülhak Molla ve Hayrullah Efendi tamamlayıp 1862 yılında basıma sunmuştur. Kitap adından da anlaşılacağı üzere bin maddelik bir ana bölümden oluşmakta ve bununla birlikte bir giriş, on altı maddelik ilave ve düzeltme bölümlerini barındırmaktadır. Eser sadece sağlık sorunlarıyla ilgili çözümler içermeyip günlük hayatta karşılaşılacak birçok problemle de ilgili bilgiler içermektedir. Uygulanması aklî olan maddelerin dışında bâtıl olanlar da kitapta yer almıştır. Adı geçen kitaptaki maddeler kendi arasında sınıflamaya tabi tutulduğunda ağaç, ağrı ve acı, akırlık ve hamile kalmamak, ateş ve ateşe etki, ateşten korunma, bitki, bünye güçlendirmek, cam/elmas, cesedin çürümemesi, cilt, cinsellik, cinsiyet, çiçek, diş, doğa olayları, fizik, kimya, gıda, haizin bozdukları, hamilelik, hayvan kontrolü ve hayvanları disiplin altında tutmak, hayvan sağlığı, hayvan sokması, hayz, insan sağlığı ve sorunları, itiraf ettirmek, kağıt, mürekkep, yazı, kıl bitme(me)si, konuşma yeteneğini güçlendirmek, leke, maden ve işlenmesi, mantar bitmesi, meclis, sohbet, meyve, meyve ve sebze lezzetini saptama, mizaç, nazar, sihir büyü, ölü bedenin canlanması, renk, rutubet, rüya, uyku,sarhoşluk, sirke, suya etki, süt, yoğurt, şarap, yumurta, zararlı hayvanatı kaçırma ve ondan korunma, zehir ve teşhisigibi yazılı olarak bulunmayan alt başlıklara ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu maddelerin en yoğun toplandığı kısımlar olarak hayvan, bitki ve sağlık başlıkları gösterilebilir. Eser Roma, Yunan, İtalyan, Arap ve İslâm medeniyetlerine mensup birçok hekimden faydalanılarak bir araya getirilmiştir. Bu da eserin çok kültürlü bir yapıya sahip olmasını ve farklı alanlarda uzmanlık isteyen birçok faydalı bilginin bir araya getirilmesini sağlamıştır. Bu bilgiler ışığında Hezâr Esrâr'ın döneminde halkı bilgilendirme amacıyla yazılmış önemli bir tıp kitabı olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Behçet, Abdülhak Molla, Hayrullah Efendi, halk tıbbı, aklî, bâtıl.

ABSTRACT

Hezâr Esrâr whose writing started by Mustafa Behçet and consisted of compilations, had been in the list of the most important medicine books of that period. This work which was started to be written by Mustafa Behçet, was completed by Abdülhak Molla and Hayrullah Effendi and was provided for publication in 1862. As the name suggests, this book consists of a main episode with one thousand items and on the other hand an introduction, sixteen additional items and correction parts. This work not only consists of health problems, but also includes a lot daily problems which we can encounter and lots of practical information that can make our life easier. Except for the mental applicable items the superstitions ones are also inclueded in the book. If we clasify the items among them, it can be undersood that it is divided into the subtitles which is not found in the book like 'tree, ache and pain, infertility and not getting pregnant, fever and impact on fever, prevention from, fever, plant, to strengthen physique, glass / diamond, corpse's not decaying, skin, sexuality, gender, flower, tooth, natural events, physics/chemistry, nourishment, the things menstruating women's do harm , pregnancy, animal discipline and to keep animals under control, animal disease, animal health, animal's not stinging, menstruation, Human health and problems, getting someone to confess, the relationship between paper and paper-ink-writing, not hairing, strengthening the speech, stain, mine and processing the mine, springing up of mushrooms, parliament / chat, fruit, determining the taste of fruits and vegetables, temperament, evil eye- magic- spell, coming to life of dead body, colour, moisture, dream/sleeping, being drunk, vinegar, impact on water, milk/yoghurt, wine, non-classifiable, egg, frightening the dangerous animals away and being preserved, poison and its diagnosis'. The items in the book are more intensely brought together under the title of animal, plant and health. As Hezâr Esrâr is an folk medicine book, the plants and mixtures that will be used for cure are prepared taking care of amounts for the human health since it is important. The units of measurements that is used by writer are belong to Ottoman, Arabian and Persian civilizations. The work was brought together making use of a lot of doctors from Roman, Greek, Italian, Arabian and Islam civilizations. So this provided not only the work to have many cultured structure but also to be able to bring a lot of useful informations, which need speciality in different fields, together. This book is not only a medicine book of Ottoman Period but also it is a pharmacy book. It also has a characteristic that keeps historical quality about medicine belongs to applications which was brought from past by not only Arabian, Ottoman but also Islamic and the Europian civilizations.

Key Words: Mustafa Behçet, Abdülhak Molla, Hayrullah Effendi, medicine, pharmacy, health.

GİRİŞ

Hezâr Esrâr, Mustafa Behçet tarafından bin sır olarak bin maddeden oluşan bir eser olarak tasarlanmıştır ancak kendisi vefatına kadar sekiz yüz elli maddesini ortaya koyabilmiştir. Kardeşi Abdülhak Molla bu eseri tamamlamaya çalışmıştır fakat kitabı tamamlayarak yayına sunan kişi Abdülhak Molla'nın oğlu Hayrullah Efendi olmuştur. Bu kitaba kalemini dokunduran her bir kişi döneminde önemli tıpçılar olduğu için eser de döneminde oldukça rağbet görmüştür.

Bu kitap halk inanışlarını içinde barındıran genel bir yapıya sahip olsa da içerisindeki bilimsel nitelik taşıyan kimi maddelerin günümüzde de aktif olarak kullanıldığını görmekteyiz. Eserin içeriğini oluşturan gerek batıl gerekse aklî maddelerin Avrupa ve Doğu medeniyetlerinde varlığını sürdürmüş olan birçok hekim tarafından kaleme alınmış kitapların isimleri ile desteklendiğini de eserde görebilirken, doğrudan bu hekimlerden alınan maddelere de yer verilmiştir.

Hezâr Esrâr'ı anlayabilmek için halk tıbbı ve tıp tarihi konusunda bilgilendirme yapılması oldukça önemlidir. *Hezâr Esrâr* adlı tıp kitabının daha net anlaşılması ve eserin yazıldığı dönem şartlarına göre sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için halk tıbbı ile ilgili bilgilerin hatırlatılması yararlı olacaktır.

Sağlığı korumak ve hastalıkları tedavi etmek amacıyla uygulanan geleneksel metotların tamamına *halk hekimliği/halk tıbbı/folklorik tıp/tıbbi folklor* denir. Tıp tarihi araştırmaları tarih öncesine doğru uzandıkça halk hekimliğiyle birleşir. Bir dönemin bilimsel tıp anlayışını temsil eden bilgiler zamanla önemini yitirerek halk hekimliğinde yaşamaya devam eder. Bu sebeple, halk hekimliği tıp tarihinin konularından biridir. Toplumun ilkel tedavi metotları hekimliğin folklorik yanını teşkil eder. Halk hekimliği bu alana malzeme toplamakla kalmaz, tedavi metotlarının ortaya çıkış yollarını da gösterir (Bayat, 2010: 26).

İnsanlığın gelişim süreciyle birlikte çeşitli hastalıkların önlenmesi ve tedavisi amacı ile kullanılan bitki, hayvan ve madenden elde edilen ilaç maddeleri ile bilgiler toplanarak nesilden nesile aktarılması halk tababetinin ortaya çıkmasına ve gelişmesine zemin oluşturmuştur. Halk tıbbı ilk olarak zedelenmelerin, yaralanmaların, zehirlenmelerin ve doğum sonrası gelişen sorunların tedavilerine;

daha sonraları ateşli hastalıkların, deri hastalıklarının, yara-berelerin, göz, kulak hastalıklarının tedavilerine yönelmiştir. İnsanoğlu tedavi amacıyla bitki ve hayvan kökenli ilaçlardan, mide sularından, tedavi çamurundan, masajdan, kan almadan, vahşi hayvanların etinden yararlanmışlardır.

İnsanoğlu daima çevresindeki bitkilerden her şekilde faydalanmayı ve onlarla beslenmeyi bilmiştir ancak kimi zaman beslenme konusunda talihsiz sonuçlarla da karşılaşmıştır. Bazen zehirli bitkilerle de beslenmeleri onlar için tehlikeli sonuçlar doğurmuştur. Hastalandıkları zaman da bitkilere müracaat etmek zorunda kalmışlardır. Farklı hastalıkları bitkilerle tedavi etmenin mümkün olup olmadığını deneyleriyle öğrenmişler ve bu deneysel tecrübelerini nesilden nesile aktarmaya çalışmışlardır. Hastalık etkenlerinin insanlardan önce de dünya üzerinde bulundukları düşünülmektedir ve hastalıkların da insanlığın gelişme ve değişmesiyle günümüze kadar bir şekilde geldiği bilinmektedir. Ele geçen pek eski devir paleontolojik bazı fosilleri bu fikri kuvvetlendirir. İlk insanların hastalıklara karşı bir korunma yöntemi olmalıdır. Akla gelen ilk ihtimal hastalıklara karşı içgüdüleri ile savaşmış olmalarıdır. Zamanla tedavi dini inanışlara bağlanmıştır. Sümerliler, ay ve yıldızların hareketleri ile dünyada olup bitenler arasında bir ilişki bulunduğuna inanır ve hastalıkları da bu hareketlere bağlarlardı. Bu tip inanışlar insanları hastalıkların tedavisi için sihirden yardım aramaya kadar götürmüştür.

Uzun bir dönemden sonra insanlar yavaş yavaş etraflarındaki tabiat elemanlarını (su, toprak, bitkiler v.s.) tedavi aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu döneme ait hiçbir önemli kaynağa sahip değilsek de atalarımızın, birçok acı deneyden sonra, bitkileri faydalı ve zehirli diye iki bölüme ayırmış oldukları kanısı kuvvetlidir. Önceleri tuzak ve ok zehri olarak kullanılan bitkilerin tedavi amacıyla kullanılışı çok geç olmuştur (Zeynalov,2008: 5-6).

İyileştirme geleneğinde bazı uygulamalar günümüz modern tıbbına ters olmasına rağmen, modern tıp ile uyuşan uygulamalara da rastlanmaktadır. Eski geleneğin halk hekimleri hastaları iyileştirmek ya da ilaç yapmak için doğadan faydalanırlardı. Bu durum günümüz geleneğinde de değişmeden devam etmektedir. Bütün bunlara ek olarak bir halk eczacılık geleneği ilaç yapımında hayvan parçalarının ve çeşitli bitkilerin kullanılmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu tür hasta

iyileştirme pratikleri ve ilaç yapım uygulamaları geleneksel aktarım yolları ile günümüze kadar ulaşmıştır. (Uğurlu,2011:317)

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Tıp Tarihinin Tarihçesi

Tıp tarihiyle ilgili bilgiler antik devirlerden XIX. yüzyıla kadar klasik eserler içinde kısa ve dağınık olarak yeralmıştır. Konuyla ilgili ilk müstakil eser, Orta Çağ İslam dünyasında, 1242'de, İbn Ebî Usaybia tarafından, *'Uyûnü'l-Enbâ fî Tabak ati'l-Etibbâ* adıyla Kahire'de yazılmıştır. Bu eser, dört yüzü Müslüman beş yüz hekimin hayatı ve eserleri ile Hint ve Yunan tıbbı hakkında geniş bilgi ihtiva etmektedir.

XIX. yüzyıla kadar tıp öğrenimi genellikle eski büyük hekimlerin eserlerinin incelenmesinden ibaretken, bu yüzyılda diğer bilimlerde olduğu gibi tıpta da büyük ilerlemeler kaydedilmiş, eski eserler bilimsel tıptan ayrılarak tıp tarihinin konusu olmuştur. Antik dönem tıbbını araştırmak için önce Paris [1794], daha sonra Berlin [1834], Viyana [1869] ve diğer Avrupa tıp fakültelerinde Tıp Tarihi Kürsüsü kurulmuştur. Tıp tarihi alanındaki çalışmalarıyla öne çıkan isimler arasında, Arturo Castiglioni, Charles Singer, F. Hudson Garrison, H. Ernst Sigerist, Karl Sudhoff, Paul Diepgen, Sir H. Rolleston, Walter Artelt ve William Osler gibi isimler sayılabilir.

Türkiye'de *Tıp Tarihi (Târîh-i Tıb)* dersleri, 1856-1857 ders yılından itibaren Dr. Charles Edwards [ö. 1894] tarafından verilmeye başlanmıştır. Dr. Edwards daha sonra, o zamanki adı *İlm-i Edeb ve Vazife-i Tıbbiye (Terbiye Bilimi ve Tıbbi Görev)* olan *Deontoloji* derslerini de üstlenmiştir. Deontoloji dersleri, 1876'da Dr. Nahabet Rusinyan [1819-76]; 1877-1881'de, Dr. Hovsep Nurican [1827-98]; 1908-1909'da, askeri ve sivil tıp fakülteleri birleştirilerek Dâru'l-Fünûn-i Osmânî Tıp Fakültesinin kurulması sırasında, *Târîh-i Tıb ve Vezaîf-i Etibbâ* adıyla Alexander Zoeros Paşa [1842-1917] ve Cumhuriyet'ten sonra, 1926'da, bir yıl kadar, *Târîh-i Tıb ve Deontoloji* adıyla Dr. Galip Ata [1879-1947] tarafından verilmiştir. Atatürk'ün 1933'te gerçekleştirdiği üniversite reformuyla Dâru'l-Fünûn-i Osmânî Tıp Fakültesi lağvedilmiş, yerine İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi açılmış, burada Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü kurulmuş, başına A. Süheyl Ünver [1898-1986] getirilmiştir. Tıp tarihi dersleri günümüzde, tıp fakültelerinin Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dallarında verilmektedir.

XIX. yüzyılın sonlarında, Dr. Nurican'ın Fransızca *Aperçu Historique Sur la Médicine Arabe* [1876] ve Hüseyin Remzi'nin *Târîh-i Tıb* [1304/1887]; XX. yüzyılda, Rıza Tahsin'in *Mir'ât-ı Mekteb-i Tıbbiyye* [1328/1912], Osman ŞevkiUludağ'ın *Beş Buçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi* [1341/1925], Galip Ata'nın *Tıp Târihi I* [1925], Saim Ahmet Erkun'un *Türk Tababeti Tarihine Genel Bir Bakış* [1935], A. Süheyl Ünver'in *Selçuk Tabâbeti* [1940] ile *Tıb Tarihi* [1943], Feridun Nafiz Uzluk'un *Genel Tıp Tarihi I* [1958], Naşit Baylav'ın *Eczacılık Tarihi* [1968] ve Bedi N. Şehsuvaroğlu'nun *Eczacılık Tarihi Dersleri* [1970] ile *Türk Tıp Tarihi* [1984] adlı çalışmaları tıp tarihi alanındaki ilk eserlerdir(Bayat, 2010: 27). Tıp alanındaki gelişmeleri Grek Dönemi'nden başlayarak Osmanlı içerisindeki modern tıp çalışmalarının hız kazandığı döneme kadar olan süreci aşağıdaki başlıklar altında değerlendirebiliriz.

1.1.**Grek Dönemi**

Akdeniz'in doğu kıyıları ve Adalar'da oluşmuş bir uygarlıktır. Mezopotamya ve Eski Mısır ile yakın ilişkileri ve temasları bulunduğundan bu uygarlıklardan etkilenmiştir. Eski Yunan hekimleri, filozofları ve birçok bilimle meşgul olan adamlar bitkisel tedaviye oldukça yer vermişlerdir. Hatta ameliyatlarda bitkisel droglar kullandıkları bilinmektedir (Zeynalov, 2008: 8).

Kabile toplumlarında mesleki uzmanlaşmanın babadan oğla geçtiği görüldüğü gibi Yunan medeniyetinde de tıbbî bilgilerin babadan oğula ve belirli kişilere aktarılması temel alınmıştır. Klasik Yunan medeniyetinde bütün hekimler için asklepiad terimi kullanılmıştır.

Bu dönemde tıbbi bitkilerle ilgilenen önemli şahıslar şunlardır: Hippocrate, Theophraste, Demokedes, Epikharmos, Empedokles, Alkmaion, Herophilos, Erasistratos.

1.2.**Roma Dönemi**

Roma medeniyetinin tıp ile ilk yakınlaşması Sicilya'ya yerleşmiş olan Yunan bilim adamları vasıtasıyla olmuştur ancak tıbbı onlar kadar yüksek mertebeye ulaştıramamışlardır. Tedavilerin temelini, hastalıkların Tanrı tarafından gönderildiğine inanıldığı için büyü ve tanrıya yakarmalar oluşturmuştur. Roma

medeniyeti Yunanlılardan alıp gelecek medeniyetlere aktarmada bir elçi vazifesi görmüştür.

İlk devirlerde halk, sağlık problemlerinde tanrılardan, özellikle tarım ve üreme tanrıları ile ruhlardan medet ummuştur. Mesela, bebeğin dünyaya gelişinde Alemona'nın fetüsü koruduğuna, Partula'nın doğumu yönettiğine, Vaginatus'un ilk çığlığı attırdığına, Cunina'nın beşiği kolladığına, Rumina'nın annenin sütünü verdirdiğine inanılmıştır(Bayat,2010: 131).

Bu dönemde, zengin kişilerin diğer alanlarda olduğu gibi tıpta da hâkimiyetlerini kanıtlamak için Yunan bilim adamlarıyla hazırladıkları ansiklopedik nitelik taşıyan eserler oldukça yer tutmuştur.

Doğu Roma'da tıp alanında daha ciddi işler yapılmaya başlanmış ve esas tıp ilmine Romanın katkısı bu dönemde sağlanmıştır. Bu gelişimde ilk göze çarpan unsur olarak şu bilgi verilebilir. Doğu Roma'da hekim olabilmek için bu gibi şartların yerine getirilmesi istenmiştir: Ders almış olmak, uzun süre pratik yapmış olmak, devrin büyük hekimlerinin karşısında yapılacak teorik ve pratik imtihanlarda başarılı olmak, serbestçe hekimlik yapabileceğine dair bir vesikaya sahip olmak (Bayat,2010: 148). Sadece bu bilgiler ışığında bile tıbba verilen önemin arttığı ve kişilerin ayakları daha yere basan bir eğitimden geçtiğini söylenebilir.

Bu dönemin önemli tıpçıları şöyle sıralanabilir: Asklepiades, Celsus, Plinius, Soranus, Dioskorides, Aretaeus, Galenus, Oreibasius, Alexandros, Aetius, Paulus…

1.3.**İslâm Dönemi**

Bu bölümde Arap ve Acem dili ile yazan Müslüman toplulukların meydana getirdikleri eserler konu olarak alınmıştır. Bu diller ile meydana getirilen eserler 800-1100 yılları arasında en yüksek noktasına erişmiş ve Moğol istilaları sonucu ortadan kaybolmuştur.

İslam tıbbı temelde Yunan ve Hint hekimliğini temel almakla birlikte önemli ölçüde ise Hippokrates ve Calinus'tan çevirilerden oluşmaktadır. İslam hekimleri tedavileri daha çok bitkiler vasıtasıyla gerçekleştirmiştir.

İslam kültüründe öncelikli bilimler (ulûmu'l-evâil) arasında yer alan tıp sanatı kısa zamanda büyük gelişme göstermiştir. Bu hareket iki safhada gerçekleşmiştir:

Kabullenici Dönem: Dinin teşvikiyle, İslam coğrafyasının üzerinde oturduğu antik kültür ve tıp benimsenmiş; Cündişapur' daki hastahane ve tıp eğitimi örnek alınmış; Antik Yunan ve Hint tıbbına ait bilimsel kitaplar Abbasiler döneminde Bağdat'ta kurulan Beytü'l-Hikme'de 200 yıl içinde tercüme edilmiştir.

Yaratıcı Dönem: Antik dönem tıp bilgileri öğrenildikten sonra, gözlem ve deneylerle elde edilen yeni tıp bilgileriyle, XII. yüzyılda, -bilim tarihçisi Hartner'in ifade ettiği gibi- düşünceyi tehlikeye düşürecek ortaçağ modası eski otoritelere dayanma düşüncesinden vazgeçilmiş, bilimsel düşünce orijinalitesi, o zamana kadar görülmemiş bir noktaya ulaşmıştır. Bu yaratıcı dönemde, Müslüman hekimler yazdıkları kitaplarla bilimsel tıp dünyasına 600 yıl egemen olmuşlardır(Bayat, 2010: 205).

Bu dönemin tercüme eden kişileri ve önemli tıpçıları şunlardır: İbn-i Baytâr, İbn Ebî Ussaybia, Huneyn b. İshak, İsâ b. Yahyâ, Haccac b. Yûsuf, Yahya b. Batrik, Hubeyş, / Ali bin. Rabben et-Taberî, Ammâr bin Ali, el- Kindî, Ebûbekir er-Râzî, İbnü'l-Cezzâr, Ali bin Abbâs el-Mezûsî, Ebu'l Kasım Zehrâvî, İbn-i Sînâ, Ali bin Îsâ, İbn-i Zühr, İbn-i Rüşd.

1.4.**Osmanlı Dönemi**

Osmanlı tıbbı Anadolu Selçuklu tıbbi gelenekleri ile dönemin kültür merkezleri olan Mısır, Suriye, İran ve Türkistan'dan gelen bilim adamları sayesinde gelişmiştir. Osmanlı tıbbı, tıbbî problemlerin çözümünü İslam tıbbında aramıştır. Bunların yanı sıra ilerleyen zamanda Osmanlı'da tıp pozitif bir bilim haline gelerek teori ve uygulamayı birleştiren daha sağlam temellerde yükselen bir dal olmuştur.

Osmanlıda hekimlerin bir kısmı, ülkenin çeşitli yerlerindeki darüşşifalarda usta çırak ilişkisi içinde, teorik ve pratik bilgiler öğrenerek yetiştirdi

Tıp eğitiminde mantık ve klasik tıp kitapları da okutuldu Galenus ve İbn-i Sina'nın eserleri ön planda tutuluyordu. Öğrenilen bilgilerin uygulama yeri ise Süleymaniye Darüşşifası'ydı.

Hekim olmanın bir yolu da, üstat hekimlerin evlerinde özel dersler alarak tıbbî yönden bilgilenmek, daha sonra hocanın verdiği icazetle hastahanelerde pratik yapmaktı. Mesela, Nidâî [XVI. yy] tıp mesleğini yaşlı bir hekimden, Larendeli Siyâhî [XVII. yy] Mısırlı bir üstattan öğrenmişti.

Arapça ve Farsça bilen meraklılar ise bu dillerde yazılmış önemli tıp kitaplarını okuyup teorik tıbbi bilgileri öğrenerek hekimsiz muhitlerde hastaları tedavi ediyorlardı. Bunların bir kısmı daha sonra tıpla ilgili eserler de yazmıştı. *Tervîhu'l-Ervâh*'ın yazarı Ahmedî, *Kitâbu'l-Müntahab fî't-Tıb*'ın yazarı Mardânî ve *Kitâbü'l-Mühimmât*'ın yazarı bu kişilerdendi(Bayat, 2010: 299).

Osmanlıda yukarıda bahsettiğimiz hekimlik elde etme şekillerinden çağdaş tıp eğitimine geçilmesi 19. Yüzyıllı bulmuştur. *Hezâr Esrâr* yazarlarından Mustafa Behçet'in hekimbaşılığı sırasında modernleşmeye çalışılan ordunun hekim ihtiyacını karşılamak için 4 yıl eğitim veren Tıbhâne-i Âmire açılmıştır. Bu kurumda yer yer düzenlemeler yapılmıştır. Abdülhak Molla'nın cerrahların pratik yapması için Asâkîr-i Hassa-i Şâhâne cerrahânesi adıyla Cerrâhane açması bunlardan biridir.

1862'de, aralarında Kırımlı Aziz, İdris, Hüseyin Remzi, Mehmed Nazîf, İbrâhim Lütfi, Hüseyin Sabri, Vâhit ve Emîn'in bulunduğu, tıp eğitiminin Türkçe yapılmasını, kitapların Türkçe' ye tercüme edilmesini, tıp bilgilerinin tartışıldığı Türkçe bir dergi yayınlanmasını savunan mümtaz sınıf öğrencilerinin kurduğu dernek, 1865'te hocaları Binbaşı Dr. Ahmet Beyle birlikte hazırladıkları tüzükle resmileşip Cemiyet-i Tıbbıye-i Osmaniyye adıyla kurulmuştur.

1867'de Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Türkçe eğitime başlamıştır. 1870'de Esad Paşa'nın öncülüğünde eğitim tamamen Türkçe olmuştur. İlk sivil tıp okulu 1867 yılında açılmıştır ve eğitim dili Türkçe'dir.1909 yılında, askeri ve sivil tıp okulları birleştirilir ve Haydarpaşa Tıp Fakültesi adını alır. Birinci Dünya savaşı sırasında eğitime 1913 yılında ara verilmiş ve hastane 1914 yılında yedek askeri hastane olarak hizmet vermiştir. 1916 yılında eğitime tekrar başlanmıştır.

Bu dönemin iki önemli ismi makalenin de konusu olan *Hezâr Esrâr*'ın derleyicileri olan Mustafa Behçet ve Abdülhak molladır. Makalenin yazılma sebebi olan halk tıbbı dair bilgiler içeren *Hezâr Esrâr*'ı daha detaylı bir şekilde inceleyelim.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Hezâr Esrâr

Hezâr Esrâr'ı ilk yazmaya başlayan kişi Mustafa Behçet adlı hekimdir. Mustafa Behçet, 1774 yılında İstanbul Eyüpsultan'da doğmuştur. Padişah Üçüncü Mustafa dönemi hekimbaşılarından Büyük Hayrullah Efendinin kızı tarafından torunu olup hekimbaşı Abdülhak Molla'nın ağabeyi, şair Abdülhak Hamid'in amcasıdır. Süleymaniye Tıp Medresesini bitirip hekim olan Mustafa Behçet 1817 yılında ilk tıp kitabını kaleme aldı. Tıp alanında yaptığı araştırmaları birçok dile çevrilen Mustafa Behçet de birçok yabancı eseri Türkçeye kazandırmıştır. Üçüncü Selim ve İkinci Mahmud zamanında iki defa hekimbaşılık yapan Mustafa Behçet Efendi, 1832 yılında vefat ederek Üsküdar'daki Nasuhi dergahına defnedilmiştir.

Hezâr Esrâr, Mustafa Behçet'in derlemeye başladığı, Hayrullah Efendi ve kardeşi Abdülhak Molla'nın tamamladığı 1862 yılında Muhip Matbaası'nda basımı yapılan bir halk tıbbı kitabıdır. Halk tıbbının yanı sıra günlük hayatta karşılaşılan sağlık dışı sorunlarla da nasıl başa çıkılacağı ve pratik bilgilerle hayatın nasıl kolaylaştırılacağı hakkında bilgiler veren bir eserdir.

Adı geçen kitap Tanzimat Dönemi'ne denk gelen bir tarihte yazıldığı için Tanzimat ruhunu da yansıtan bir ikilik ve arada kalmışlığı göstermektedir. Osmanlı Devleti Tanzimat ile çeşitli yenilikçi kurumların ve oluşumların yanında geleneksel olanı da yaşatma yoluna gitmiştir. Eski hukukun yanında yeni hukuk, Batı edebiyatının yanında divan edebiyatının da korunmaya çalışılması gibi tıp alanında da bu ikililik kendini göstermiştir. Tıptaki bu durum da eserde kendini en bariz şekilde derleme yapılan kaynaklarda ve derlenen maddelerin akla uygunluğu yani batıl olup olmadığı gibi hususlarda göstermektedir. Örneğin İtalyan Matthioli'den, Antik Yunandan Galen(Calinos), Plinus veya Dioskorides'ten alınan bir madde ile İslam tıbbından İbn-i Rüşt, İbn-i Zühr, İbn-i Baytâr gibi isimlere ait maddeler bir arada yer almaktadır. Bu ikililik eserde kendini baştan sona kadar hissettirmektedir.

Hezâr Esrâr biçim olarak incelendiğinde alıntı, telif ve tecrübe olmak üzere üç bölümden oluştuğu görülmektedir. Bunların ayrımı sırasında mervîdir, mücerrebdir, tahrir edilmiştir ya da masturdur gibi ifadeler kaynak alınmıştır. Rivâyet edilenlerde ve mastur olanlarda genelde alıntılanan kitapların ya da kişilerin isimleri kullanılmaktadır. Mücerreb diye belirtilen maddelerde sadece kendisinin

tecrübe ettiği durumlara yer verilmeyip diğer tıpçıların da tecrübelerine yer verilmiştir. Alıntı maddeler gerekYames, Kastus, Matyovel, Dioskorides, Galen gibi Batılı isimlerden, gerekse İbn-i Baytâr, İbn-i Zühr, Râzi ve Câhiz, İbn-i Şerîf, Cafer-i Tûsî', Hoca Ebu Ali, Sadî Efendi gibi Arap, İslam ve Osmanlı tıpçılarından seçilerek geniş bir coğrafyayla desteklenmiştir. Telif olan maddeler ya birinci şahıs ağzından verilmiş olmasıyla ya da hiçbir kaynak gösterilmemesiyle anlaşılmaktadır. Eserde diğer tıpçılardan alıp yazarın denediği, doğrudan alıntılanan ve tecrübe olunan hususlar da yer almaktadır.

Kitap tutum olarak bilimsel, mantıklı, aklî olanlar ve aklî olmayan yani batıllar olmak üzere iki başlıkta toplanabilir. Eserin eleştiriye açık yönlerinden birisi bilimin geliştiği o yıllarda batıl anlayışa bu kadar ağırlık verilmesidir.

Adı geçen kitap dil yönünden incelendiğinde karışık dilli bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. 14. yüzyıldan itibaren Arap ve Fars kaynaklarından beslenerek geliştirilen Türk tıp bilimi ve onunla yan yana aynı gelişmeleri yaşayan Türk eczacılığı da kendi bilim dilinin oluşumunda bu dillerden etkilenir. Bu etkilenme başlangıçta Türkçecilik bilinciyle beraber gelişir. Verilen bitki adlarında müellifin yeri geldikçe Türkçedeki karşılığına atıfta bulunması ve metnin devrin edebî içerikteki eserlere oranla oldukça yalın ve anlaşılır dile sahip oluşu bu gerçeği gösterir. Ayrıca müelliflerin yaşadıkları bölgenin ağız özelliklerini imlâya da yansıtmaları buna bir kanıttır (Gümüşatam, 2010: 1082). Genellikle bitki, hayvan, hastalık ve organ adlarında bu yöntemin kullanıldığı görülmektedir. Hekimlerin bu yola başvurmaları, eserleri okuyacak ve bunlardan faydalanacak kişilerin o dildeki adını bilemeyeceği düşüncesinden hareketle farklı dillerdeki adlarını vererek terimlerin anlaşılabilirliğini artırma ve anlamlarını belirginleştirme düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Doğan,2015: 908).

Hezâr Esrâr içerik olarak etken unsurlar ve etkilediği unsurlar olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Eser; bitki, hayvan, macun, kimyevî madde, eşya, su, yağ, insan, anne sütü, idrar, astronomi, toprak, maden gibi unsurların; ağaç, ağrı ve acı, akırlık ve hamile kalmamak, ateş ve ateşe etki, ateşten korunmak, bitki, bünye güçlendirmek, cam/elmas, cesedin çürümemesi, cilt, cinsellik, cinsiyet, çiçek, diş, doğa olayları, fizik, kimya, gıda, haizin bozdukları, hamilelik, hayvan kontrolü ve hayvanları disiplin altında tutmak, hayvan sağlığı, arı sokması ve arıdan korunmak,

hayz, insan sağlığı ve sorunları, itiraf ettirmek, kâğıt, mürekkep, yazı, kıl bitme(me)si, konuşma yeteneğini güçlendirmek, leke, maden ve işlenmesi, mantar bitmesi, meclis, sohbet, meyve, meyve ve sebze lezzetini saptama, mizaç, nazar, sihir büyü, ölü bedenin canlanması, renk, rutubet, rüya, uyku, sarhoşluk, sirke, suya etki, süt, yoğurt, şarap, yumurta, zararlı hayvanatı kaçırmak ve onlardan korunmak, zehir ve teşhisi gibi kavramların üzerindeki etkilerini belirtmiştir. Şifa bulunan veya faydalanılan bu kısmı aşağıdaki gibi kendi arasında sınıflandırarak örneklendirmeyi uygun buldum.

Yukarıdaki tasnif başlıklarının detaylandırılmış şekli üçüncü bölümde yer almaktadır. Kitabın açıklamasında belirttiğim bin maddeye eklenmiş olan unsurların başına tasnif yapılırken ilave oldukları belirtilmiştir. Bu ilave maddeler ana maddelerden farklı içeriğe sahiptir ancak madde numaraları ortak kullanılmıştır. Verilen bütün maddeleri kendi oluşturduğum sınıflandırma başlıklarının altında içerik olarak şu şekilde değerlendirebiliriz:

Ağaç: Bu maddede ağacı korumak, meyve vermeyen ağaca meyve verdirmek, ağacın meyvelerini artırmak, meyvelerini lezzetlendirmek, ağaçtaki meyveleri dökülmekten korumak, ağacın meyvelerini çabuk ya da zamanından önce verdirmek, ağacı güçlendirmek, ağacın yaşını saptamak gibi unsurları sağlamak için yapılan uygulamalar.

Ağrı ve Acı: Bu başlıkta hayvan sokması ve yanık acısını ortadan kaldırmak; diş, nikris ve böbrek ağrısından kurtulmak için yapılan uygulamalar yer almaktadır.

Akırlık ve Hamile Kalmamak: Bu başlık altında hangi uygulamaların akırlığa sebep olduğu, hamileliği engellemek için neler yapılmalı, kişinin akır olup olmadığının saptanması veya akırlık varsa kimdedir bunun öğrenilmesi gibi hususlar bulunmaktadır.

Ateş ve Ateşe Etki: Bu başlık altında, ateşi söndürmek, ateşi yakmak, küldeki ateşi uzun süre muhafaza etmek, çeşitli karışımlarla farklı özelliklere sahip alevler elde etmek gibi uygulamalar bulunmaktadır.

Ateşten ve Yanmaktan Korunmak: Bu başlık altında eşyayı ve uzuvları ateşte yanmaktan korumak, sıcak kurşun ve yağ yakmasından korunmak, ateşin kazanmdaki suyu ısıtmaması gibi uygulamalar yer almaktadır.

Bitki: Bu başlık altında Güneş takibiyle hububat yetiştirmek, bitki tohumu elde etmek, bitkileri birbirine dönüştürmek, bitkileri afattan korumak, bitkileri çekirdeksiz

üretmek, bazı bitkilerin kokusunu değiştirmek, kesilen otun bir daha çıkmamasını sağlamak gibi konular yer almaktadır.

Bünye Güçlendirmek: Bu başlıkta insana ve hayvana çeşitli zamanlarda karşılaşabilecekleri güçlüklerde kuvvet vermek için yapılacak uygulamalara yer verilmiştir.

Cam/ Elmas: Bu başlıkta odadaki camları kırmak ve cama oyuklu şekiller çizebilmek gibi hususlara değinilmiştir.

Cesedin Çürümemesi: Bu başlıkta cesedi çürümekten korumak için yapılacak uygulamalar yer alır.

Cilt(Ten): Bu başlıkta cildi parlatmak için yapılacaklar bulunur.

Cinsellik: Bu başlıkta cinsellikte keyfi artırmak, şehveti artırmak, kadını başkalarıyla cima yapmaktan korumak, kadının bakir olup olmadığını anlamak, ihtilamı engellemek, cinsel organın kıvamını artırmak, sık cimadan zarar gelmesini engellemek gibi hususlar bulunmaktadır.

Cinsiyet: Bu başlıkta hayvan ve insanın cinsiyetini belirlemek için yapılacaklar bulunmaktadır.

Çiçek: Bu başlıkta çiçekleri zamanından önce açtırmak, çiçeğe kuvvet vermek, çiçeklere zarar veren durumların neler olduğu ve çiçeklerin ömrünü uzatmak için neler yapılması gerektiği gibi konular yer almaktadır.

Diş: Bu başlıkta çocuğun dişlerinin kolay ve vaktinden önce çıkmasını sağlamak, dişleir sağlamlaştırmak ve ağız konusunu önlemek, diş ağrısından ömür boyu korunmak gibi hususlar yer almaktadır.

Doğa olayları: Bu başlıkta hayvanları ve doğayı gözlemyeleyerek yağmur ve kuru soğuğu tahmin etmek, bulunan mahalli kuru soğuk, dolu, yağmur ve yıldırımdan korumak, bereketlibir yıl için doğadan işaretler toplamak, mevsimlerin şiddetini tahmin etmek, ayın belirli günlerini takip ederek diğer günlerini tahmin etmek gibi konular yer almaktadır.

Fizik/Kimya: Bu başlıkta mıkntısın çekimini etkilemek, kimyevî karışımlarla ve gazlarla yanıcı ve patlayıcı maddeler elde etmek gibi konulara değinilmiştir.

Gıda: Yemekleri tez pişirmek, yemekleri lezzetli hâle getirmek, gıdaların kokmasını ve çürümesini engellemek, ekmek mayası yapmak ve ekmekte maya olup olmadığını saptamak, besinlerin tazeliğini korumak, hangi durumlarda yemek tam pişmek gibi maddeler yer almaktadır.

Haizin Bozdukları: Haizin besinlerden doğa unsurlarına kadar neleri bozduğu hakkında maddeler verilmiştir.

Hamilelik: Hamile kalmayı kolaylaştırmak, hamilelikte yapılacakların bebeğe olumlu ya da olumsuz etkileri, hamilelikten korunmak, hamileliği kolaylaştırmak ve

hızlandırmak, çocuğu düşürmek, hamilelik testi, anne karnında ölen çocuğu düşürmek, hamile kalamayan kadının hamile kalmasını kolaylaştırmak gibi hususlara değinilmiştir.

Hayvan Disiplini ve Hayvanları Kontrol Altında Tutmak: Hayvanları sersemletip elle yakalanabilecek hale getirmek, koyun sürüsünün çobanı takip etmesini sağlamak, hayvanların yavrularını çoğaltmak, köpeklerin havlamasını ve eşeklerin anırmasını engellemek gibi maddeler bu başlıkta yer almaktadır.

Hayvan Sağlığı: Hayvanları hastalıklara karşı korumak ve hasta olan hayvanları iyileştirmek üzerine maddeler yer almaktadır.

Arı Sokmaması ve Arıdan Korunmak: Bu başlıkta arının sokmaması için yapılacak uygulamalar verilmiştir.

Hayz: Hayzı kesmek ve hâizdeki kanı kesmek bu başlıkta yer almaktadır.

İnsan Sağlığı ve Sorunları: İnsanları hastalıklara karşı korumak, hastalık sırasında yapılması gerekenler, hangi uygulamaların hangi hastalıklara neden olacağı, sağlığı devam ettirmek gibi unsurlar bu başlıkta bulunmaktadır. Değinilen insan hastalıklarını şöyle örneklendirebiliriz: Hanazir, yüksek ateş, çiçek hastalığı, göz hastalıkları, siğil, şişmanlık, ruaf, felç, sara, hafıza, çıban, talil, taun, veba, insanı kusturmak, gemi tutması, dalak ağrısı, delice bal etkisi, humma, sıtma nöbeti, kulunç, yara, istiska, hazmı kolaylaştırmak, yarkan, gam ve kasavet, kuduz, mide rahatsızlıkları, basur, cüzam, şaşılık, kalp rahatsızlıkları, nikris, ishal, remed, hunnak, idrar yolları rahatsızlıkları, teşennüc, mide solucanı, hıçkırıp, dizanteri.

İtiraf Ettirmek: Bu başlıkta kadını uykuda konuşturmak, suçluyu konuşturmak, kadına suçunu itiraf ettirmek gibi konulara yer verilmilmiş.

Kâğıt, Kâğıt- Mürekkep- Yazı İlişkisi: Kağıdı yanmaktan ve hayvanlardan korumak, çeşitli işlemlerden sonra görünebilecek yazı yazmak, yumurtanın içine yazı yazmak, kâğıdın suda batmasını engellemek, mürekkep elde etmek, yazıyı sabitlemek gibi hususlara değinilmiştir.

Kıl Bitme(me)si: İstenen mahalde kıl çıkarmak ya da kılı yok etmek için yapılan yapılan uygulamalar bu başlıkta yer almaktadır.

Konuşma Yeteneğini Güçlendirmek: Bu başlıkta papağan ve çocuğun seri konuşmasını sağlamak için yapılacak uygulamalar belirtilmiştir.

Leke: Birçok lekeyi çıkarmak için yapılacaklar bu başlıkta verilmiştir.

Maden ve İşlenmesi: bu başlıkta demiri ve gümüşü eritmek, demiri pastan korumak, madenleri yumuşatmak, demiri daha sert ve katı yapmak, demirin keskinliğini artırmak için yapılacaklar verilmiştir.

Mantar Bitmesi: Mantar yetişmesini sağlayacak uygulamalar yer almaktadır.

Meclis/ Sohbet: Meclis ortamındaki muhhabeti sağlamak, karı koca arasındaki muhabbeti artırmak, düşmanı dost yapmak gibi hususlar yer almaktadır.

Meyve: Meyveleri çürümekten korumak, karpuzu acil olarak soğutmak, inciri senesine kadar muhafaza etmek gibi konular bu başlığı oluşturmaktadır.

Meyvenin Lezzetlisini Saptamak: Kavun ve karpuz lezzetini saptamak.

Mizaç: Çocuğun mizacını değiştirmek, kadının inadını ve kıskançlığını kırmak bu başlığı oluşturur.

Nazar- Sihir-Büyü: İnsanı bağ diye kabul edilen büyüden kurtarmak, nazardan korunmak, insanda nazar olup olmadığının saptanması için yapılacaklar bu başlıkta belirtilmiştir.

Ölü Bedenin Canlanması: Arı, sinek, karınca ve akrebin öldükten sonra tekrar canlanması.

Renk: Bu başlık altında birçok unsurun renginin değiştirilmesi ya da sabit tutulması amaçlanarak yapılacak uygulamalara yer verilmiştir. Bazılarını şu şekilde örneklendirebiliriz: Çocuğunun göz rengi, yumurta rengi, billur rengi, sakal rengi, hayvanların ten ve kıl renkleri, çiçeğin rengi, süt ve yoğurdun rengi, altın ve demir rengi.

Rutubet: Bu başlıkta evi rutubetlendirip ısıtmak ve odadaki rutubeti ortadan kaldırmak için yapılacak uygulamalar yer almaktadır.

Rüya/Uyku: İyi ya da kötü rüyalar görmek, kişinin uykudan başını kaldıramamasını sağlamak, kötü rüyalardan korunmak, uyku korkusunu ortadan kaldırmak gibi unsurlar bu başlığı oluşturmaktadır.

Sarhoşluk: Sarhoş olmamak ve sarhoşu ayıltmak için yapılacaklar.

Sirke: Suyu ve şarabı sirke yapmak, Sirkeyi korumak, bozulmuş sirkeyi düzeltmek ve sirkenin saf olup olmadığını anlamak bu başlığı oluşturan unsurlardır.

Suya Etki: Bu başlığı suyun kıvamını artırmak, suyu korumak, suyun gücünü etkilemek, suyu buz yapmak, kimyasal maddelerle suyu ısıtmak, deniz suyunu içme suyuna çevirmek, suyu soğutmak için yapılan uygulamalar oluşturmaktadır.

Süt/ Yoğurt: Süte su karışmış mı anlmak, sütü yoğurda çevirmek, sütü peynire dönüştürmek ve bozuk peyniri düzeltmek bu başlığı oluşturmaktadır.

Şarap: Bu başlığı kan gibi ve lezzetli şarap yapmak, şarabı bozulmaktan kurtarmak, şarabın ekşiliğini almak, şaraba su katılmış mı anlamak ve kişiyi şaraptan soğutmak hususları oluşturmaktadır.

Tasnif Dışı: Bu başlıkta diğer başlıklara yerleştirilemeyen maddeler yer almaktadır. Her biri kendi başına ayrı niteliklere sahip maddeler olmasından dolayı tasnif dışı başlığı altında toplanmasını uygun buldum.

Yumurta: Yumurtayı uzun süre taze tutmak, tavuğun yumurtasını büyütmek, yumurtanın saplamlığını tespit etmek bu başlığı oluşturmaktadır.

Zararlı Hayvanatı Kaçırmak ve Onlardan Korunmak: Bu başlık altında gıdayı, kıyafeti, ağacı, tohumu, hububatı, tavukları, köpeği, atı ve insanı zararlı hayvanattan korumak; pireyi, sinekleri, güveleri, fareleri, çekirgeleri, akrebi, yılanı, kurdu, tırtılı, köpeği, kurbağaları kaçırmak ve onları öldürmek için yapılacak uygulaları belirtebiliriz.

Zehir ve Teşhisi: Bu madde altına, yemekte zehir olup olmadığını anlamak, mantara panzehir yapmak ve zehirden korunmak için yapılan uygulamalar alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Hezâr Esrâr'daki Maddelerin Tasnifi

Ağaç	**Ağrı ve Acı**	**Akırlık ve Hamile Kalmamak**	**Ateş ve Ateşe Etki**
30) Meyve döken ağacı korumak. 48) İncir ağacını güçlendirmek. 49) Kiraz ağacını güçlendirmek. 141) Bir nardaki tane sayılarıyla ağaçtaki nar sayısını tespit etmek. 168) Üzümü ıslah etmek. 212) Ağacın çiçeklerini korumak. 218) Ekşi narı tatlandırmak. 219) Armut ağacını güçlendirmek. 283) Anar ağacı meyvesini güçlendirmek. 287) Kedi yavrusu ölüsüyle portakal meyvesini artırmak. 294) Yemiş vermeyen ağaca yemiş verdirmek. 322) Unnap ve ceviz	12) Akrep acısını yok etmek 13) Akrep acısını yok etmek. (İlave)118) Ateş ya da kaynar su dökülen yerdeki acıyı almak. 200) Yanık acısını yok etmek ve yanık kabarcıklarına şifa. 284) Veca-ı nikrize çare bulmak. 297) Yılan sokması acısını yok etmek. 325) Sinek başı ve gövdesiyle arı acısını dindirmek. 338) İncir sütüyle akrep acısını ve zehrini yok etmek. 343) İskorpit dikeni diş ağrısını geçirir. 449) Zebercet taşıyla veca-ı külliyeyi def etmek. 451) Akrep sokması acısını	59) Akır olmak. 157) Akır olmak. 158) Akır olmak. 159) Akır olmak. 160) Akır olmak. 758) Siyah horozun ödü zekere sürülse ukre sebep olur. 759) Üzerine zernic alan kadın çocuk doğurmaz. Tavuğa bile taksalar tavuk yumurtlamaz. 761) Yarasa başıyla gebe kalmamak. 762) Killab ile ezilmiş kâfur-ı pembe ile hamileliği engellemek. 884) Kadın akır mı değil mi bilmek.	38) Kafuri ile ateşi söndürmek. 731) Kuru defne dalları kuvvetli sürterek ateş yakmak. 817) Ateş parlayan odada insanlara zarar getirmemek. 874) Külün içindeki ateşi uzun süre korumak. 941) Oksijenin yanması. 942) Fosforun ateşlenmesi. 943) Sudebumun ateşlenmesi. 980) İspirto ve kafuri karışımlarının dumanlarının alev almasıyla insanlara zarar vermeyen ateş

ağaçlarının meyvesini büyütmek. 323) Tavus kuşu yumurtasıyla incire katkı sağlamak. (İlave)370) Ağaç yaşını saptamak. 393) Ağaçtaki meyveyi zehirli yapmak. 397) İnciri lezzetlendirmek. 444) Buluğ olmamış erkeğin sidiğiyle büyük ceviz verdirmek. 445) Güvercin ölüsü gömülmesi mahsulün kabuğunu rakik etmek. 446) Ceviz ağacı dibinde ünnap ağacı yakarak ziyade meyve verdirmek. 447) Cevizi tez büyütmek. 448) Ceviz ağacını korumak. 468) Cevizin kabuğunu yumuşak yapmak. 509) İncir ağacı meyvesini korumak	geçirmek. 539) Kızgın demirin sürüldüğü yere acı vermemesi. 572)Şaytarah(serke le) ile diş ağrısını kesmek. 589) Diş ağrısını kesmek. 597) Keneyi beze sarıp, yanında taşıyarak veca-yı batndan korunmak. 627) Diş ağrısı çekmemek için. 631) Mersin dalından yüzükle böbrek ağrısını geçirmek. 698) Hayye ve akrep sokmuş kimsenin o bölgesine at kasnısı zamkı sürülerek acıyı kesmek. 823) Akrep sokmasının bakir kızlara etkileri. 832) Bolamonyum nebatının akrep sokması acısını hissettirmemesi. 841) Nikris acısını	891) Akırlık kimdedir tespit etmek. 892) Akırlık kimdedir tespit etmek. 893) Akırlık kimdedir tespit etmek.	meydana getirmek.

için. 520) Bakla saplarıyla inciri lezzetli yapmak. 531) Ağacın yemişlerini dökmesi. 545) Defne ağacını altında turp yetiştirmek kurutur. 546) Turp suyu defne ağacını kurutmak. 547) Soğan sarımsak suyu ağaçları kurutur. 579) Ceviz ve meşe ağacı yan yana dikilse birisi kurur. 608) Bir ağacın alt çatlağına taş sıkıştırarak meyveleri çoğaltmak. 622) Elma ve şeftali ağaçlarının dibine işiyerek meyveleri kırmızı yapmak. 623) Dişi ya da erkek fıstık elde etmek. 624) Ceviz ağacını korumak. 662) Kiraz çekirdeksiz yapmak 663) Ayvaların büyük yapmak. 664) Ada soğanı usaresiyle karınca	kaldırmak. 844) Yemek acısına tahammül etmek. 898) Bir sene boyunca acı çekmemek. 947) Kerkes kuşu tüyüyle nikris acısını kesmek.		

saran ağacı kurtarmak. 672) Nehir taşı narları çatlamaktan korumaz. 680) Turunç ve limon ağacını dibine hacamattan kalan kanla ağaca kuvvet vermek. 706) Narı çekirdeksiz üretmek. 721) Nar ağacına geçirilen kurşundan halkayla ağacı korumak. 723) Şecer-i müsmirin meyvesini bol yapmak. 742) Ekşi narı tatlı yapmak. 746) Yaban incirini hangi ağaca asarsan meyvesini dökülmekten korumak. 751) Meyve ağacına yengeç asarak meyveleri dökülmekten korumak. 756) Meyve verir cüce incir ağacı yapmak.			

757) Mürver ağacına erik aşlayarak meyvesini müshil yapmak. 845) Nar ağacının meyvesini çoğaltmak ve dökülmekten korumak. 854) Kiraz ağacı dibine sıcak su vererek meyvesini iri yapmak. 871) Kayısı ağacı her ne kadar tekrar aşılanırsa o kadar meyvesi kebir olur. 940) Bir ay önceden meyve verdirmek. 1000) Maligameden dal ve budak çıkarmak.			
Ateşten ve Yanmaktan Korunmak 50) Bakır tavanın eli yakmasını engellemek. 298) Yumurta aklı bez ateşte yanmaz. 350) İnsan bedenini ateşten korumak.	**Bitki** 2) Güneş'i takip ederek hububat yetiştirmek. 214) İnek boynuzuna ekilen tohum bitmez, bitse de küçük olur. 217) Sinek tersi ile nane çıkarmak.	**Bünye Güçlendirmek** 3) Horozun kuvvetini artırmak 22) Horozun dövüşte diğerlerine karşı güçlü olmasını sağlamak	**Cam/ Elmas** 78) Odada sülük yakılmasının camları kırması. 79) Odada fil zebili yakılması ile camların kırılması. 80) Keçi kanı ile elması kırmak.

357) Kurbağa yosunu kuruyunca ateşte yanmaz. 407) Kafur suyu ile uzvu ateşten korumak. 410) Eşyayı yanmaktan korumak. 435) Soğan suyuyla eli kızgın yağda yanmaktan korumak. 462) Sidik ve defne tohumu ile elleri sıcak kurşun yakmasından korumak. 551) Vücudu yanmaktan korumak. Hatta yapılan karışımla zarf yapılıp içine yumurta konsa o bile yanmaz. 595) Kurbağanın iç yağıyla sıvanan kazanda su kaynamaz. 601) Yapılacak olan karışımla yıkanan eşya yanmaz. 639) Altından iğneyle vücut dağlansa kabarmaz. 833) Ateşin temas ettiği yeri yakmaması. 986) Eli yakmayan	222) Kuşkonmazı kalın ve büyük yapmak. 223) Koç boynuzundan kuşkonmaz bitirmek. 230) Karabiber midede erimez. 240) Dakîki korumak. 257) Serhas tohumu yapmak. 270) Keten tohumu ile ağaç kavunu arasında bir ürün elde etmek. 277) Hububatın bereketini artırmak. 286) Dişsiz baş sarımsak üretmek 327) Karnabat tohumu şalgama şalgam tohumu karnabata dönüştürmek. 329) Kabağı büyütmek. 347) Soğan sarımsak kokusunu gidermek. 348) Soğan sarımsak kokusunu	23) Koça kuvvet vermek. 51) Yakut yüzük takmak ok çekmeyi güçlendirir. 53) İnsana kuvvet vermek 54) Pehlivanlar arasında galip gelmek ve göze hoş görünmek 197) Tarçın, fülfül köpeğe ferah ve raks hissi verir. 394) Hindistan cevizinin erkek ve kadın gücüne etkisi. 717) Deveye kuvvet vermek ve onu korumak.	(İlave)432)Erimiş camın soğuk suya dökülmesi ve küçük bir parçanın kırılmasıyla tamamımın parçalanması. (İlave)482) Billur olunmayan adi camların kesilirken parçalanmamasını sağlamak. (İlave)603) Cama oyuk şekiller çizmek.

ateş yapmak.	gidermek. 354) Asmayı afetten korumak. 355) Asmayı afetten korumak. 359) Karanfil bostanı çiçeğinden karanfil elde etmek. 362) Yaban kızılcığı habbeleri yanınca isi olmaz. 363) Kampanula kökünden her parçadan bir tane daha çıkar. 364) Ağaç kavunu ile çekirdeği azimlendirmek. 366) Dikensiz enginar üretmek. 390) Buğdayı uzun süre korumak. 391) Arpayı ambarda filizlenmekten korumak. 392) Üzüm çubuğuna koyulan kabak çekirdeğinden büyük kabak ve lezzetli üzüm elde etmek.		

	443) Kabak ve hıyarı şirugan yağı sayesinde çekirdeksiz yapmak. 464) Asmanın yanına kanbit asmayı kurutur. 466) Hıyar ve kabak yemişlerini büyük yapmak. 467) Hıyar, kabak ve karpuzun kokusunu istenilen hoş kokuya çevirmek. 565) Kabak fidanı yakınına çanakta su konulsa kabak filizleri çanağa girer. 625) Şalgamı havuç yapmak. 637) Menekşe tarlasına ekilen kamışlar menekşeyi bozar. 658) Mahalde eğrelti otlarının oluşmasını engellemek. 669) Adasoğanı çokça olan yerde		

	diğer bitkilerin de sayısı artar. 670) Pırasa tohumu ve fidanı keçi gübresine dikilerek tohum adedinden fazla ürün verdirmek. 703) Üzümün tadını ve kokusunu oğul otu gibi yapmak. 705) Kesilen otun bir daha bitmemesini sağlamak. 708) Dakiki afetten korumak. 709) Sarmaşık duvardayken yanına mum ile yanaş sarmaşık çürür. 710) Bakla kabukları ile üzümü kurutmak. 732) Kafuru diri tutmak. 736) Narenciye ve keten tohumuyla tarhun otu ortaya çıkarmak. 737) Zambak		

	çiçeğini taze tutmak. 738) Zambağın muhtelif zamanlarda çiçek açmasını sağlamak. 846) Kabağın boyunu uzatmak veya kabağı daire yapmak. 847) Kabağı lezzetli yapmak. 848) Kabağı çekirdeksiz yapmak. 883) Haşhaş üretimi yapmak.		
Cesetin Çürümemesi 105) Cesedi çürütmemek. 106)Cesedi çürütmemek.	**Cilt(Ten)** 907) Yumurta akıyla cildi parlak yapmak 908) Eşek sütü ve yumurta akıyla cildi parlak yapmak	**Cinsellik** 53) Cinselliğe lezzet katmak. 57) Nergisin cinselliğe etkisi. 58) İğde ağacının çiçeğiyle kadının şehvetini tahrik etmek. 146) Kadını başkalarına karşı cimadan korumak. 148)) Kadını başkalarına karşı	**Cinsiyet** 171) Cinsiyet belirlemek 235) Tavuk mu horoz mu cinsiyet belirlemek. 242) Kedi cinsiyeti belirlemek. 245) Güvercin yumurtası şekline göre dişilik ya da erkekliği tespit etmek. 249) Kadının

		cimadan korumak. 151) Kadını başkalarına karşı cimadan korumak. 161) Kadın cimasını engellemek. 184) Bir kişinin cünuba yönelmesi ve cünubdan çıkması. 208) Şehveti harekete geçirmek. 228) Şehveti harekete geçirmek. 358) Kadın bakir mi değil mi anlamak. 569) İhtilamı ve nevmde fezayı kesmek. 584) Zencebil ve bal karıştırışımıyla kadının baskasıyla ilişkiye girmesini engellemek.	avcunun rengine göre cinsiyet belirlemek. 291) Horoz mu tavuk mu bilinmek. 328) Serçenin cinsiyetini belirlemek. 481) Yastık altına konulan bıçak makasla bebeğin cinsiyetini belirlemek. 482) Kadının sütünden cinsiyet tahlili yapmak. 483) Cinsiyet belirlemek. 562) Çocuğun cinsiyetini tahmin etmek. 612) Hamile kadının elindeki kehlenin süt sağarkenki hareketine göre cinsiyeti belirlemek. 635) Cinsiyet belirlemek. 722) Bir kadın ay ikisinde doğum

		585) Kadının başkalarıyla ilişkiye girilmesini engellemek. 586) Kadın başkasıyla ilişkiye girmesini engellemek. 644) İğde ağacı asası ya da yaprakları ile ihtilamdan korunmak. 747) Kurt zekeri ile cinsel organın kıvamını artırmak. 804) İhtilamdan korunmak. 810) Şehveti artırmak. 894) Cinsel organa kuvvet vermek. 896) Cinsel organa kıvam ve kuvvet vermek. 953) Spermin yapısı. 954) Hayvan ya da insan spermi ya göze gelip	yapsa genelde erkek olur. 767) Kadın göbeğine mavi narenc sürse oğlan doğurmaz. 779) Cinsiyet tesbiti.

		gözü patlatır ya da kendisi patlar. 991) Kesret-i cimadan zarar görmemek.	
Çiçek 193) Zamanının dışında gül açtırmak. 194) Zamanının dışında nergis açtırmak. 195) Tuvaletini etmek çiçeği kurutur. 196) Merzencuşa kuvvet vermek. 432)Nergis çiçeğini katmerlendirmek. 433) Nergis çiçeğinin rengini değiştirmek. 469) Menekşe tarlasına su gelen yola bir insan tuvaletini yapsa orada çıkan çiçek suyu kabul etmez. 618) Nergisi kat kat yapmak. 638) Menekşeye zarar veren durumlar. 853) Çiçeklerle yön tahlili yapmak. 916) Gülü bütün kış	**Diş** 7) Çocuğun dişlerinin kolay çıkmasını sağlamak. 353) Çocuğun dişlerini tez çıkarmak. 816) Dişleri sağlamlaştırmak ve ağız kokusunu önlemek. 822) Dağ sıçanının dişleri çıkarılsa 24 saatte yenisi gelir. 836) Dişleri korumak. 863)Çocuğun dişlerini ortaya çabuk çıkarmak. 956) Koca horoz ibiği kanı ile ömür boyu diş ağrısını engellemek.	**Doğa Olayları** 4) Yağmura delalet. 5) Yağmura delalet. 6) Kuru soğuğa delalet. 18) Zarfı parçalayacak kadar sesli rüzgar çıkarmak. 201) Baykuş ötüşünün berde delaleti. 209) Yağmura sebep. 216) Köye dolu düşmemesi için. 221) Kıtlığa ve cenge delalet. 262) Eşek gözüne sirke sürülmesi yağmuru hafifletir. 264) Defne yaprağı olan yere	

taze tutmak. 917)Gülü taze tutmak 984)Goncaları uzun süre taze tutmak.		yıldırım düşmez. 278) Hangi ay yağmur yağacağını tahmin etmek. 279) Bereketli ve hayırlı dönem için doğayı gözlemlemek. 281) Hangi şehir hangi gün yağmurlu olacağını tahmin etmek. 282) Senelik hakim rüzgarı tahmin etmek. 288) Kışın şiddetini tahmin etmek. 311) Havanın güzelliğine delalet. 313) Aydaki değişimler yağmura delalet. 314) Hilalin rengi yağmura delalet. 315) Kargaların feryadı yağmura delalet 321) İkilü'l-	

		melik rayihası yağmura delalet. 456) Zelzeleyi tahmin etmek 457)Depreme delalet. 532) Timsah cildinin berde etkisi. 540) Mum fitili yanarken kıvılcım sıçratırsa berde delalettir. 541) Yarasanın hareketlerinden berd ve poyrazı tahmin etmek. 581) Zeytin çekirdeği yakılıp buharı çıktıkça havanın hilafına tahavvül eder. 582)Kaplumbağayı ters gömseler oraya dolu yağmaz. 591) Keçi sütünü ateşe dökersen yağmuru keser. 646) Güneş'in etrafı tam hale olursa şiddetli	

		yağmura delalettir. 647)Gökkuşağını n renkleri çift çift olursa şiddetli yağmura delalet. 648) Öküzler yüzlerini çevirdiği yöne göre yağmura delalet. 649)Karıncaların hareketlerinden yağmuru tahmin etmek. 650) Tavukların hareketlerinden yağmura delalet. 651) Horozların yersiz feryatları yağmura delalet. 652) Kışta kargalar feryat ederse şiddetli soğuğa, yazda ise havanın değişimine delalet. 653) Kırlangıçlar çokça nehir kenarına dalıp çıkıp feryad etseler soğuğa	

		delalettir. 654) Sinekler acıtırcasına ısırırsa kuru soğuğa delalet. 657) Defne ve incire yıldırım isabet etmez. 684) Ayın takibiyle havayı tahmin etmek. 685) Dolunayı takip edip havayı tahmin etmek. 686) Ay'ın etrafındaki halkayı takip edip hava açıklığını tahmin etmek. 687) Bulutları takip ederek kuvvetli soğuğu tahmin etmek. 689) Ayın belirli günlerinde hava durumuna göre diğer kalan günleri tahmin etmek. 690) Tencere kaynarken dibindeki kurum	

		şerareyle etrafa saçılsa soğuk ya da yağmura delalettir. 691) Kaz ve ördek ötmesi dikkate alınarak havanın değişmesi ya da soğuğun tahmin edilmesi. 692) Gece karga feryat etse soğuk meydana gelir. 693) Gece horoz ötmesi hava değişimine ve yağmura delalet eder. 694) Şiddetli yağmura delalet etmek. 695) Mumun verdiği tepkileri izleyerek bedri tahmin etmek. 696) Örümcekler ağdan dağılırsa berd olur. 697) Kaz çığlık atıp dans eder gibi hareket ederse berde	

		delalet. 699) Kedilerin sıkça hareket edip sıçramaları ve burunlarından rutubet akması şedid ve berde delalet eder. 700) Turna kuşlarının göç zamanlarından kışın yağmur ya da soğuk durumunu teşhis etmek. 702) Dolu düşmeye alamet olan bulut göründüğünde bir kadın anadan doğma soyunup avret yerlerini o siyah buluta açıp yatıp uyusa o anda bulut dağılır o mahal korunmuş olur. 730) Defne ile depremden ve saikadan korunmak. 794) Bukalemun başı ve boynu	

		ballut ağacıyla yakılıp ciğerini de tuğla üzerinde kebap etseler yağmur yağar. 952) Havanın ve rüzgarın durumunu vücutlarında hisseden insanlar var. 966) Etrafı ağaç olan yerlerde daha çok yağmur vardır. 971) Hamamla kapı arasında hava değişimi.	
Fizik/Kimya 20) Mıknatısın çekimini artırmak. (İlave)149)Potasyumdan ateş ve kıvılcım çıkarmak. (İlave)225) Terementi ruhundan kuvvetli alev çıkarmak. 319) Kükürdün	**Gıda** 86) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 87) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 88) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak.	**Haizin Bozdukları** 108) Haiz sirke ve şarabı bozar. 109) Haiz balı, turşuyu bozar. 110) Haiz mecliste kavga ve aşub çıkarır. 111) Haiz kabak	**Hamilelik** 66) Hamilelikte yapılanlarla çocuğun tırnaksız doğması. 67) Çocuğun güzel yüzlü olması. 152) Kadını derhal hamile

iştigalini izale etmek. (İlave)503) Bir macunla yakıcı madde ortaya çıkarmak. 507) Zaferan ruhuyla çocuğu güldürmek. (İlave)517) Tabanca gibi patlayan bir madde yapmak. 615) Zehebü'l-rad ve zeherü'l-kibritle baruttan âlâ patlayıcı yapmak. 616) Zehebü'r-rad ve zeherü'l-kibritle patlar sesi çıkmaz. 771) Teke kanının mıknatısa etkisi. 831) İnsan teri mıknatısa temas etse mıknatısın etkisini yok etmesi. 978) Bir şişe içerisinde ışık veren bir karşım elde etmek. 985) Tiz-âb ile pirinç talaşı kaba konularak kabı el değmeyecek kadar sıcak yapmak. 987) Oksijen ortaya çıkarmak. 988) Oksijen yapımındaki	89) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 90) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 91) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 94) Usarelerin mayalanmasını engellemek. 123) Etin kokmasını çürümesini engellemek. 135) Hamura maya yapmak. 140) Ekmekte hamur mayası var mı anlamak. 153) Hamuru mayalamak. 180) Şekeri kömür haline getirmek. 210) İnciri bütün sene çürümekten korumak 244)Yumurtanın bikrini, tazeliğini korumak. 247)Yumurtanın sağlam ya da fasid	ve tohumu bozar. 112) Haiz sadef otunu kurutur. 113) Haiz şebboy fidanını kurutur. 114) Haiz ağaç dikse kurur. 115) Haiz kavun karpuz bostanını kurutur. 117) Haiz pamuk tarlasını bozar.(keteni de) 118) Haizin diktiği ağaç kurur. 142) Haizin yaptığı ekmek hamursuz olur. 143) Haiz hamuru bozar.	etmek. 155) Kadını hamilelikten korumak. 156) Cima olunan kadını hamilelikten korumak. 162)Hamilelikten korunmak. 370) Hamileliği kolalaştırmak. 434) Hamileyken nergis çiçeğini sıkça elinde tutarak çocuğu düşürmek. 480) Doğumu kolaylaştırmak. 495) Bal şerbetiyle hamilelik testi. 498) Anne karnında ölen çocuğu düşürmek. 548) Azeryon hamileyken koklansa çocuğu düşer. Hamile değilken koklasa eşiyle birlikte olsa hamile olur. 590)Dişi tavşanın

karışımda ortaya çıkan gaz patlayabilir. 993) Asidin nesneler üzerindeki etkisi. 994) Bu maddeye ait olan karışım şişeye konulup hararetlenmesi beklense, sonra şişenin ağzını açıp kâğıt gösterseler tüfek gibi patlar.	çıkması. 465) Kanbit sirkeyle yıkansa pişmez. 513) Yemekleri tez pişirip lezzetli yapmak. 711) Bir kimse hayasının yumurtalarını sağ eliyle tutup kaynayan sudaki yumurtaya baksa yumurta pişmez. 826) Tencereye büyük parça kurşun konulsa yemek tam pişmez. 837)Yemek pişerken içine kalay atılsa yemek pişmez.		üreme organını kadının yemesiyle hamile kalması. 611) Dişi keçinin boynuzunun esfele ilsakıyla doğumu kolaylaştırmak. 619) Tuz ve kırmızı bezle doğumu hızlandırmak. 630) Yeşim taşı hamilenin uyluğuna bağlanmasıyla tez hamile kalmak. 760) Keten tohumuyla hamile kalmayı kolaylaştırmak. 772) Hüdhüd tırnağıyla gebe kalmayan kadını gebe bırakmak. 795) Bukalemun dişinin gebe kadına etkisi. 890) Hamile mi değil mi anlamak. 923) Hatunu hamile bırakmak. 924) Hamileliğe

			yardımcı olmak. 925) Hamile kalmak. 926) Hamile kalmak. 945) Hamile kalınmamasını sağlamak.
Hayvan Disiplini ve Hayvanları Kontrol Altında Tutmak 31) Havuzdaki kurbağaları susturmak. 39) Arı toplamak. 43) Keçinin yerden kalkmaması için yapılacaklar. 85) Yılanı adeta dans ettirmek. 150) Horozun ötmemesi için yapılacaklar. 203) Tavuğu elle yakalayabilmek için sersemletme. 206) Nergis çiçeğine sinek konmaz. 213)Eşeğin anırmasını sakinleştirmek. 232) Kuşları sarhoş		**Hayvan Sağlığı** 84) Kediye ferahlık getirmek. 248) Piliçleri korumak. 290) Keçi ve tekeyi hastalıklara korumak. 412) Sığırlardaki kırgın hastalığını yok etmek. 459) Koyunları cemi mazarrattan korumak. 460) Acısı olan köpeğin acısının eşek sesiyle artması. 523) Koyunları cemi mazarrattan korumak. 525) Sinek	**Arı Sokmaması ve Arıdan Korunmak** 32) Arı sokmasından korunmak. 33) Arı sokmasından korunmak. 34) Arı sokmasından korunmak. 35) Arı sokmasından korunmak. 825) Hatmi yaprağı ve zeytin yağından yapılan karışımla arıdan korunmak.

etmek 234) Örümcek dairede kalır. 246) İğde dalıyla güvercin yavrularını artırmak. 250) Eşeği bir daha anırmaz yapmak. 256) Kuşları sarhoş etmek. 300) Eşeğin anırmamasını sağlamak. 303) Koyun sürüsünün adamı takip etmesini sağlamak. 324) Gül kokusu ile kediyi çıldırtıp öldürmek. 367) Yağmur suyunda ya da imbikten çıkan suda balık yaşatmak. 384) Feres kurt izi görse bedeninden duman çıkar. 385) Kurt ada soğanına yatsa ölür. 398) Kızılcık çiçeği arıyı öldürür. 406)Kibrit ile kuşu elle tutulur hale getirmek.		hastalanmadıkça uşb yemez. 526) Aslanın hastalığını maymun yedirerek yok etmek. 527) Hasta kuzuya meşe tohumu(palamut) yedirilerek şifa buldurmak. 528) Kargaya kaplumbağa yedirerek şifa buldurmak. 529) Tilki defne yaprağı yerse şifa bulması. 864) Hayvanları emrâz-ı sâriyyeden korumak.	

461) Güvercin kümesine insan kafası gömmek güvercinlerin ülfetine sebep olup güvercinler çoğalır. 477) Üzerlik tohumu ekmek içiyle habbe olunsa yiyen kuşlar elle tutulur. 484) Kaplan tırnağı taşına köpek saldırmaz. 493) Söğüt ağacı tohumu yiyen köpek ya delirir ya da helâk olur. 516) Sirkeli afyon eşeğin gözlerini yaşartır ve sık sık anırtır. 518) Ayı gül yağını koklasa alır başını gider. 519) Deveyi sakinleştirmek. 522) Bakla kabuğu tavuklara yedirilse yumurtadan kesilirler. 542) Biber hamurla kuşa yedirilse kuş elle tutulur. 563) Kenevir tohumu			

ile tavukların yumurtalarını çoğaltmak. 564) Kenevir ile solucanları ortaya çıkarır. 578) Acıbadem içi yemesi tilki, kedi, horoz ve tavukları helak eder. 592) Süreyya yıldızına koyunların gözü isabet etse sürü kırılır. 596) Kene tohumu dikilen yere köstebek uğramaz. 609) Hayvanın tegavvutunu engellemek 620) Süsen çiçeğini karga koklasa ölür. 661) Dişbudak ağacıyla çevrili yılanın yanında ateş yakılsın, yılan ağaç dallarından ziyade ateşe kaçar. 712) Kurbağa havuzundaki kurbağaları susturmak. 718) Tilki yahut kurt			

bağlanıp boynuna ada soğanı takılsa hayvan kaçmaya çalışır, kaçamazsa o gün ölür. 740) Afyonun atlara kabızdan başka herhangi bir etkisi yoktur. 755) Hanedeki hayvanın kaçmasını engellemek. 766) At boşanıp sahraya kaçarsa aman tutun diye bağırınca at durur. 774) Bağıran devenin kuyruğuna delikli taş bağlansa bağırmaz. 775) Horozun hareket etmemesini sağlamak. 838)Sarımsaktan tesbihin içine örümcek koy, oradan çıkamaz. 842) Kuşu sarhoş etmek. 888) Osuruk böceğini öldürmek ve diriltmek. 933)Köpeklerinin insanlara havlamasını engellemek.			

Hayz	**İnsan Sağlığı ve Sorunları**	**İtiraf Ettirmek**	**Kâğıt, Kâğıt-Mürekkep- Yazı İlişkisi**
46) Hayzı kesmek 231) Hayzı kesmek 341) Artemisya ile hayzı ve ishali kesmek 791) İskorpit balığı ödü ile hayzı idrar ettirmek. 839) Hayzı kesmek. 915) Haizdeki kanı kesmek.	1) Ay ve Güneş'in hareketlerini ve burçları takip ederek sağlığı korumak. 8) Hanazire çare bulmak. 11) Çiçek hastalığı. 24) Ateşi düşürmek. 25) Kulak deliğinin kapanmaması için yapılacaklar. 74) Güneşe uzun süre bakmak göze zarardır. 75)Buza ve parlak ışığa bakmak göze zarar verir. 82) Şişmanlığı azaltmak. 83) Şişmanlığı yok etmek. 138) Hastalığı insandan alıp hayvana vermek. 149) Çiçekli yerde yatmak baş ağrısı yapar. 163) Siğil tedavisi 164) Ruaf tedavisi	60) Kadını uykuda konuşturmak. 61) Suçluyu konuşturmak. 170) Kadına suçunu itiraf ettirmek.	19) Kâğıdı yanmaktan korumak. 55) Kâğıdı güveden korur. 187) Demir hindi mürekkebi yazdırmaz. 199) Kâğıdı fare yemesin diye 215) Yazıyı görünmez yapmak. 233) Yazıyı görünmez yapmak. 373) Siyah mürekkebi beyaz gibi göstermek. 374) Güvercin kanıyla yazılan yazı kuruyunca okunmaz. 375) Turunç suyuyla yazılmış yazı ateşte kırmızı olur. 376) Limon suyuyla yazılan yazı ateşte

	181) Kamburluktan ve belin bükülmesinden korunmak. 182) Tavşan başı yemek el ve ayak titremesine ve felce iyi gelir. 183) Saradan korunmak. 229) Siğili yok etmek 237) Sıtma ve titremeyi yok etmek. 253) Göz ağrısı çekmemek. 258) Mezar taşı okumak hafızayı zayıflatır, unutkanlık yapar. 259) Irkü'n-nisâ hastalığını def etmek. 265) Çıban çıkmaması için. 266) Talil sahibinin talilini ortadan kaldırmak. 267) Çıban çıkmasın diye. 272) Taun ve veba teşhisi.		belirginleşir. 377) Soğan suyuyla yazılan yazı ateşte peyda olur. 378) Yazıyı balık yağıyla altın gibi parlatmak. 379) Koyun sütü yazı kuruyunca yeşil gözükür. 404) Yumurtanın içine yazı geçirmek. 473)Kaplumbağanın ödüyle yazılan yazıları geceleri görünür gündüzleri görünmez yapmak. 474) Kehriba ve habbü'l-bân ile yazılan yazıyı tütsü mahveder. 544) Yazıyı yumurtanın içine geçirmek. 598) Zibak, zencar ile ezilip bakır ve zerrine yazı yazılsa gümüşle yazılmış

	273) Taundan kurtulmak. 285) İnci çiçeği ile hapşırıp sümüğü akıtmak. 289) İnsanı kusturmak. 293) Gemi tutmamasını sağlamak. 295) Fuvak illetine çözüm 301) Hunnaktan korunmak. 302) Şifa bulmayı ya da ölümü tahmin etmek. 306) Çıbanları yok eder. 307) Taunun şiddetini solucanla tespit etmek. 308) Hanaziri kurutmak. 309) Dalak ağrısı yok etmek. 310) Hanaziri kurutmak. 312) Delice balın etkisinden kurtulmak. 320) Halis kiremit yağı el içine nüfuz		gibi olur ve yazı bozulmaz. 599) Kâğıdın suda batmamasını sağlamak. 600) Yazıyı okunmaz yapmak. 603) Beyaz şabla yazı yazılıp mes etmedikçe yazıyı okunmaz yapmak. 614) Keçi tırnağından siyah mürekkep elde etmek. 636) Yeşil mürekkep elde etmek. 673) Şab suyuyla yazı yazılıp kurusa görünmez olur, suyla ıslansa yazı siyaha döner. 719) İsten âlâ mürekkep yapmak. 741) Pelid kabuğunun soyulup bazı suyu ya da usfür boyasına daldırıp o suyu yazıya

	eder. 337) Siğili kurutmak 340) Örümcekle hummayı def etmek. 342) Örümcek lapasıyla baş ağrısını geçirmek. 344) Örümcek sıtma nöbetini kesmek. 345) Teşennücten korunmak 346) Yorgunluk gelmemesini sağlamak. 349) Ruafı kesmek. 352) Kulunçtan muhafaza etmek. 356) Bakla, patlıcan zihne zarardır. 360) Ruafı kesmek. 361) Köpek yaralaması sonucundaki cünun halini kaldırmak ve kişiyi illetten kurtarmak. 368) İstiridyeden zehirleneni kurtarmak.		sürseler yazı mahvolur. 769) Yeni yazıyı ihrac etmek. 776) Görünmez yazı yazıp sonradan görünür kılmak. 851) Yazının başka tarafa tecavüzünü engellemek. 872) Yumurta üzerine yazı yazmak. 913) Camgöbeği renginde ala mürekkep yapmak. 960)Vücuda yazılan yazıyı külle ortaya çıkarmak. 962) ceviz kabuğundan kahverengi mürekkep elde etmek. 963) Mürekkep yapmak. 964) Kırmızı mürekkep yapmak.

	371) Üzerlik tohumu şifa verir. 386) Hummadan korunmak. 399) Saradan ve ümmü's-sıbyândan korunmak. 402) İzmarit balığı ezilip kapanmayan yaralara şifa olur. 403) Bir kimseyi yaralayan kişinin, yaralanan kişi üzerindeki etkisi. 411) Çocuk hummasını def etmek. 415) Şakayıkla çocuğu saradan korumak. 417) Kulağa kaçan yabancı cismi çıkarmak. 428) İstiskayı def eder. 430) Kuru kurbağa büyük kemiğiyle hummayı def etmek. 436) Yakutla taundan korunmak. 450) Zebercet taşı sarayı def eder.		965) Mevr-i mürekkeb yapmak. 981) İstenildiği zaman görünen yazı yazmak. 983) Hava görmeden görünmeyen mürekkep yapmak. 997) Külle belirginleşen yazı yazmak.

	455) Hummadan korunmak. 463) Karnabitin hazmını kolaylaştırmak. 470) Nasırı yok etmek. 471) Yarkan hastalığından kurtulmak. 472) Çakal dişiyle çocuğun korkusunu yok etmek. 479) Kurt diliyle göz hastalıklarından korunmak. 487) Eşek sıpasının ayağından yüzükle kulunçtan korunmak. 490) Kurt dişini yanında taşıyarak saradan korunmak. 492) Yavru köpek dişi yanında taşıyarak gece dolaşma korkusunu yenmek. 500) Göz hastalıklarından korunmak. 501) Usr-ı bevl ve		

	katrü'l bevlden kurtulmak. 502) Hunak illetinden kurtulmak. 506) Sıracadan korunmak. 508) Gam ve kasavetten kurtulmak. 536) Mazunun azgın çıbanları yok etmesi. 573) Taundan korunmak. 574) Taundan korunmak. 575) Taundan korunmak. 583) Hacamatla alınmış padişah kanıyla kuduzu geçirmek. 588) Tuz yakarak hastalığın gideceğini ya da şiddetleneceğini tahmin etmek. 626)Uyuyamayan hastanın uykusunu getirmek. 628) Saradan korunmak.		

	629) Yeşim taşının mide üzerine bağlanmasının mide rahatsızlıklarına olumlu etkisi. 632) Kebere ağacının basura etkisi. 633) Çıban ve kan çıbanlarını mazuyla geçirmek. 634) Siğili yok etmek. 641) Yakut ile ateşi düşürmek. 645) Mersin ağacından misvak cüzama sebep olur. 656) Bir mahaldeki arslan veya timsah derisiyle taundan korunmak. 681) Sıtma nöbetinden kurtulmak. 682) Geceleri ağaç kavunu istimalinin şaşılık yapması. 704) Oğul otunun asmaya etkisi ve bundan yapılan şarabın kalbi		

	kuvvetlendirmesi. 707) Ay ışığındaki su ile yoğrulan ekmekle zihin güçlendirmek. 744) Nohutla ellerdeki siğilleri yok etmek. 745) Köpek sidiğiyle karışmış çamurla siğilleri yok etmek. 748) Hâlet-i nez'deki adamın bevli ile erkek evlat doğuran kadının idrarı karıştırılıp adamın şifa bulması. 749) Kunduz böceğiyle kuduzu tedavi etmek. 752) Yaralı bir kimsenin yaşayıp yaşamayacağını bilmek. 753) Yaralının burnuna sedef usaresi çektirilse ateşi çıkarsa düzelir, çıkmazsa helak olur. 768) Öksürüğü olan		

	kimseyi katır derisine tükürterek öksürüğü yok etmek. 770) Bevl-i fi'l-firâşı def etmek. 773) Eşek alın derisini gerdana bağlayarak. 777) Nikris illetinden kurtulmak. 785) Hastalığın gidip ağacın kuruması 787) Şiddetli burun kanamasını engellemek. 788) Âsârûn-ı sahîh bitkisi kendi önü tarafından tutup koparsa kusturur, yukarı tarafından koparsa ishal eder. 798) Baraz illetini yok etmek. 803) Çocuğu saradan korumak. 808) Atmacanın gözü beze sarıp sol bazuya bağlansa kişi çabuk yorulmaz.		

	818) Kişiyi yarkan illetinden kurtarmak. 821) Fındık sıçanı ısırığını tedavi etmek. 849) Kişiyi remedden korumak. 852) Bitkilerle sarılıktan yani yarkandan korunmak. 862) Hunnaktan emin olmak. 865) Potinenlanın ayak altına konulmasıyla harareti almak. 866)Kaplanboğan otunu zekere süren helak olur. 867) Dem'a-yı ayn'dan muhafaza olmak. 868) Ilgın ağacının işeme güçlüğüne faydası. 869) Mersin dalını yanında götürerek hunnaktan korunmak. 870) Evinde bahçesindeki		

	botanikayla bütün hastalıklardan korunmak. 873) Hanaziri def etmek. 876) Hummayı def etmek. 880) Ümmü's-sıbyandan ve teşennücden korunmak. 889) Hunnakı def etmek. 895) Mideye kuvvet vermek ve hazmı kolaylaştırmak. 912) Gözlerin büyüklüğünden kişide olan solucanı tespit etmek. 918) Midedeki solucanı def etmek 932) Keklik kuşu ödü ile hafızayı güçlendirmek. 958) Hıçkırığı durdurmak. 967) Çokça peynir ve tuzlu şeyler yemek isteyenlerde solucan teşhisi yapmak.		

	968) Gece yatılan yerde bitki varsa baş ağrısı yapar. 969) Her tarafı sıkıca kapalı odada birkaç gün dursalar ölürler kömür de bu etkiyi yapar. 970) Hacamat. 989)Duzenteryadan yani kanlı basurdan kurtulmak. 990) Bazu üzerinde kubbe kalmaması için.		
Kıl Bitme(me)si 227) Bir mahalde kıl bitmemesi için yapılacak. 496) At beyni ve yasemin yağıyla kıl çıkarmak. 577) Kaplumbağa kemiği ezilip elde edilen toz kılları döker ve cerahati temizler. 580) Kıl kökten koparılıp ağaç gibi dikilse büyür, uzar. 957) Taze bakla kabuğunu kullanarak	**Konuşma Yeteneğini Güçlendirmek** 63) Papağanı seri konuşturmak. 64) Çocuğu seri konuşturmak. 65) Çocuğun dilsiz doğması (konuşamama bağlamında).	**Leke** 186) Leke çıkarmak. 388)Elbisedeki kan lekesini çıkartmak. 389) Kıyafetteki yağ lekesini çıkarmak. 715) Lekeleri yok etmek. 720) Lekeleri yok etmek. 781) Kan lekesinden kurtulmak. 815) Lekeyi def	**Maden ve İşlenmesi** 14) Demiri eritmek. 21) Demiri eritmek. 41) Demiri eritmek. 333) Kurşunla demiri pasa karşı korumak. 336) Zakkum yaprağıyla kılıcı, demiri pastan korumak. (İlave)459) Gümüşü eritmek.

kıl bitmemesini sağlamak.		etmek. 857) Leke çıkarmak. 859) Leke çıkarmak. 860)Leke çıkarıcı yapmak. 903) Yağ lekesini çıkarmak 927) Darı ekmeği ile kâğıttaki lekeyi ve yağı çıkarmak. 955) Leke çıkartmak.	606) Kuş derisinin ve zeytin yağıyla demir bıçağı pastan korumak. 613) Madenleri ve katı nesneleri yumuşatmak. 617) Zehebü'r-ra'd imali. 824) Kurşunu rutubette tutarak çoğaltmak 827) Demirin paslanmaması. 875) Demiri daha sert ve katı yapmak. 906) Demir silahların paslanmaktan korumak ve parlak tutmak. 910) Baldıranla demir ve çeliği yumuşatmak. 914) Demir ve çeliği yumuşatmak. 920) Bakır ve tutiya ve nitrik asitten altın görünümü yapmak.

			939) Solucanla demiri güçlendirip çok keskin yapmak. 977) Kurşun buruşuksuz kâğıda sarılıp muma tutulsa kâğıt yanmaz ama kurşun erir.
Mantar Bitmesi 220) Kavak ağacı kabuklarından mantar bitirmek. 458) Ceviz içinden mantar bitirmek. 604) At gübresinden mantar türetmek. 605) Söğüt ağacı kabukları tezeğe gömülerek yemelik mantar elde etmek. 739) Mantarı suda çürütüp o suyun serpildiği yerde mantarlar biter. 743) Zararlı mantarı zararsız yapmak. 782) Mantar büyütmek.	**Meclis/ Sohbet** 44) Meclisi ortamını bozanı uzaklaştırmak. 45) Can sıkıcı insana etki. 81) Karı koca muhabbetini artırmak. 166) Kadının eşiyle muhabbetini hoş etmek. 167) Kadın erkek muhabbetini artırmak. 169) Kadın erkek muhabbetini bî-karar etmek. 317) Yarasa başının insan ilişkilerine	**Meyve** 144) Üzümü kuru üzüme dönüştürmek. 224) Meyveleri çürümekten korumak. 514) Karpuz ve kavunu acilen soğutmak. 671) İncirin senesine kadar taze kalıp kalmayacağını tespit etmek. 733) Kiraz ve armut gibi meyvelerde bir taneden fazla kurt olmaz.	**Meyvenin Lezzetlisini Saptama** 174) Kavunun lezzetlisini seçmek 621) Karpuzun lezzetlisini seçmek. 778) Kavunun dibinin sertliğinden lezzetini anlamak.

881) Mantar büyütmek. 882) Mantar büyütmek.	etkisi. 418) Ayak suyunu içirmek düşmanı dost yapar. 454) Hüdhüd tırnağı ile dost kazanmak. 683) Hoş sohbete sebep olmak. 754) Benc-i esved mecliste buhar olarak koklanarak kavga başlaması. 806) On adet tırnağı ihrak edip içseler muhabbeti mucip olur. 813) Oğul otu kökü ile muhabbeti artırmak.	734) Meyve içindeki kurtlar içlerinden birini öldürünce diğerleri firar eder. 877) Kışta saklanan ayva yanında üzüm dursa kendini ifsad eder.	
Mizaç 62) Çocuğun mizacını değiştirmek. 145) Kadında kıskançlığı kaldırmak. 147) Kadının inadını kırmak. 593) Âlet-i tenâsüle	**Nazar – Sihir-Büyü** 154) Bağlı olan kişiyi kurtarmak. 192) Bir kimseyi bağlamak. 332) Kişiye hayır isabet etmesi ve	**Ölü Bedenin Canlanması** 26) Arıyı canlandırmak. 27) Sineği canlandırmak. 28) Karıncayı canlandırmak.	**Renk** 17) Üzüm rengini toprak rengiyle açıklamak. 68) Çocuğun göz rengini belirlemek. 69) Çocuğun göz

zeytin yağlı sülük sürülerek kibre etki etmek. 886) Kadının kıskançlığını kaldırmak. 887) Kadının kıskançlığını kaldırmak.	nastan keramet görmek. 423) Üzerindeki bağdan(büyüden) kurtulmak. 488) Kaplan tırnağı ile çocuğu nazardan korumak. 503) Betonika ile evi nazardan korumak. 505) Nazardan ve cinden korunmak. 533) Sakankurun tırnakları ile nazardan korunmak. 534) Çakal gözü taşıyarak nazardan korunmaz. 558) Çocuğa nazar isabet etmiş mi öğrenmek. 559) Nazar ve sihirden korunmak. 560) Nazar gelmiş çocuklardan nazarı kaldırmak. 561) Çocuğu nazardan korumak. 566) Kaplıca suyu vasıtasıyla bağlı kadının kurtulması.	(İlave)980) Ölüp yeniden hayat bulmak. 830) Ölen akrebin yeniden hayat bulması.	rengini belirlemek. 70) Çocuğun göz rengini belirlemek. 71) Çocuğun göz rengini belirlemek. 73) Yumurta rengi değiştirmek. 77) Billurun rengini kırmızı yapmak. 102) Sirkenin rengini beyaza dönüştürmek. 185) Bir şeyin rengini sabit boyada tutmak rengini korumak. 225) Sakalın rengini beyazdan siyaha çevirmek. 226) Beyaz sakal çıkmaması için yapılacaklar. 380) Hayvanın bir yerini beyaz yapmak. 381) İnsan veya hayvan kıllarını beyaza çevirmek. 382) Kireç suyu

	570) Nazar isabet etti mi etmedi mi tespit etmek. 571) Hanedekileri nazardan korumak. 587) Hanede tuz yakarak nazardan kurtulmak. 659) Hanenin kapısına asılan adasoğanıyla nazardan korunmak. 802) Nazardan korunmak. 872) Evi sihirden korumak. 899) Nazar ve gamdan korunmak.		ile dişi kertenkeleyi siyah yapmak. 383) Nesneyi siyah yapmak 395) Kuzu rengini tahmin etmek. 400) Zırnıh zamkını Ârabî suyuyla kırmızı yapmak. 401) Zencarî bir renk elde etmek. 417) Kırmızı gülün rengini kibrit ile değiştirme. 431) Nergis rengini şakayık rengine çevirmek. 437) Keten ipliğinin rengini değiştirmek. 438) Kâğıt ve fildişinin rengini değiştirmek. 439) Sarı iplik kibrit buharında beyaz olur. 440) Bez ve esvabı latif sarı yapmak. 478) Yasemin

			yağıyla sakalı beyazlatmak. 515) Kırlangıcın ilk yavrusunun karnı yarılıp yavru alınsa içinden iki taş çıkar birinin rengi tek renk diğeri renk renk olur. 517) Kırmızı gülün rengini beyaz yapıp tekrar eski rengine çevirmek. 521) Beyaz kuşların kanatlarını bakla haşlaması suyuyla siyaha döndürmek. 535) İnsan kanıyla tebhir olunan şeyi sarartmak. 553) Jengarın rengini yanarken yeşile dönüştürmek. 554) Neft yağı konulan kandile çivit sürülse ortam yeşil görünür. 594)Hanedekileri

			n suratını Arap gibi siyah göstermek. 713) Mavi hindiba ile sütün rengini maviye dönüştürmek. 714) Zaferan ile yoğurdu kırmızı yapmak. 724) Nergis çiçeği ve gül suyuyla saçları sarıya döndürmek. 858) Sinek üzerine pislediği nesneyi siyah yapar. 879) Siyah ve beyaz Hint tavuğu çiftleştirilsin ekseriya beyaz Hint tavuğu çıkar. 897) Saç ve sakal ağarması. 909) Karga yumurtasıyla sakalları siyahlatmak. 928) Mavi ve mor sulara ekşi konulsa kırmızı renge dönüşür

			ekşi ne kadar fazlaysa kırmızı o kadar ziyade olur. 929) Menekşe şurubunun rengini yeşil yapmak. 930) Menekşe şurubuna kalye taşı konularak şurubun rengini yeşil etmek. 931) Rengi yeşil olan menekşe şurubunu magnezya ile eski rengine döndürmek. 934) Eşyanın yarısını siyah yarısını yeşil göstermek. 935) Kılların rengini yeşil yapmak. 936) Altın rengini kuyumcudan çıkmış gibi yapmak. 944) Kömür tozula renkli suyu süzmek. 949) Kibrit buharıyla ipeği

			beyaz yapmak. 950) Kibrit buharına tutulan gülün rengini değiştirmek. 974) Bir nişadır ruhuna bakır talaşı konulsa rengi mavi olur şişeye kapat rengi zail olsun tekrardan aç levn-i kadimi avdet etsin. 975) Gülün mangalda sefuf kükürdü yakarak rengini beyazlatmak. 976) Demirin rengini bakır gibi yapmak. 979) Karanlıkta insanların beyaz yerlerini yeşil ve kırmızı yerlerini de zeytuni göstermek 996) Kar rengini değiştirmek. 998) Bakam usaresiyle suyun rengini değiştirmek.

Rutubet 843) Sığır buzağısının ödü ile evi ısıtmak ve rutubetlendirmek. 911) Odadaki rutubeti izale etmek.	**Rüya/Uyku** 198) Rüyada senin gördüğün kişinin seni rüyasında görmesini sağlamak. 202) Maymun kılının kötü rüyalar göstermesi. 299) Kişinin uykudan başını kaldıramamasını sağlamak. 305) Kötü rüyalar görmek. 326) Kurşunun kötü rüyaya etkisi. 372) Kötü rüyadan korunmak. 387) Kötü rüyadan korunmak. 441) Çocuğu korkulu rüyadan uzak tutmak. 489) İyi rüya kötü rüya görmek ya da hiç rüya görmemek. 538) Nevm-i fezayı zail etmek. 716) Uykuda çocuğun feryadını engellemek.	**Sarhoşluk** 125) Sarhoş olmamak. 126) Sarhoş olmamak. 127) Sarhoş olmamak. 128) Sarhoş olmamak. 491) Kurt kuyruğu ile sarhoş adamı ayıltmak. 809) Arslan dışkısı, şarapla içirilse sarhoşluktan korur. 829) Defne yaprağını kulak arkasından taşıyarak sarhoş olmamak.	**Sirke** 95) Suyu, şarabı sirkeye çevirmek. 96) Suyu, şarabı sirkeye çevirmek. 97) Şarabı sirkeye çevirmek. 98) Şarabı sirkeye çevirmek. 99) Sirkeyi korumak. 100) Sirkenin humuzetini ziyade etmek. 101) Bozulmuş sirkeyi düzeltmek. 103) Sirke saf mı değil mi anlamak. 104) Bozulmuş şarabı sirke yapmak. 122) Şarabı sirke yapmak.

	764) Odadaki bıldırcının ihtilama etkisi. 814) Defne dalının uyku korkusuna faydası. 921)Hüdhüd kanının rüyalarla etkisi. 922)Acayip ve garip rüyalar görülmesi. 951) Enfiye yoluyla güzel uyku çekmek.		
Suya Etki 29)Balmumundan kaseye tatlı su biriktirmek. 36) Suyu süt kıvamına çevirmek. 37) Suyu kaseden akmayacak kadar kıvamlı yapmak. 92) Suyu korumak. 190) Suyun gücünü (miktarını) artırmak. [201] (200) Suyun gücünü artırmak. 252) Suyu buz etmek. 408)Suya zırnıh konularak suyu ısıtmak.	**Süt / Yoğurt** 132) Süte su karışmış mı anlamak. 133) Sütü yoğurda mayalamak. 134) Lezzetli peynir yapmak. 136) Peyniri süte çevirmek. 137) Bozuk peyniri düzeltmek. 139) Sütü peynirlenmekten korumak. 878) İt marulu ile sütü yoğurda çevirmek.	**Şarap** 15) Kan gibi şarap elde etmek. 16) Lezzetli şarap elde etmek. 119) Şarabı kurtarmak. 120) Şarap humuzetini izale etmek. 121) Şarap humuzetini izale etmek. 124) Lahananın şarabı bozması. 129) Şaraba su katılmış mı anlamak.	**Tasnif Dışı** 40) Zelzele gibi yeri sarsmak. 42) Evde çalınan sazın sesinin dışarı çıkmamasını sağlamak. 47) Yön tayin etmek. 52) Kişinin attığı okun hedefe gitmesini sağlamak. 76) Hayvanların dimağları ve ilikleri, midye ve istiridyenin etleri

409) Asit sülfürik yani zac yağı ile suyu ısıtmak. 429) Suyu coşturmak. 512) Suyu dondurmak. 556) Tavşanın iç yağı ve gül yağıyla suyu nübu ettirmek. 567) Suyu soğutmak. 750) Deniz suyunu imbikten geçirerek âla içme suyu yapmak. 982) Şarabın suya karışmamasını sağlamak. 992) Kuyu suyunu kısa sürede buz gibi yapmak.		130) Şaraba su karışmış mı anlamak. 131) Şarabı kaynatırken taşırmamak. 204) Üzümün yetişmesinin şarabın yumuşaklığına etkisi. 207) Kişiyi şaraptan soğutmak. 274) Lisân-ı sevr ile şarabı kızartmak. 396) Kuzgun kanıyla kişiyi şaraptan soğutmak. 422) Yılan kanıyla şaraptan soğutmak. 797) Şarabı ekşi yapmak.	ayın yarısında noksan olur. 176) Buzağı etinden balık yemi yapmak. 188) Değirmenin dönmesini engellemek. 238) Fildişini her türlü kalıba sokmak. 243) İpin kuvvetini artırmak. 334) Ne kadar büyük olursa olsun balıkları avlamak. 335) Ayak taşı ile kaynayan şeyi sakinleştirmek. 339) Fildişi yahut kemikleri istenilen kalıba sokmak için yumuşatmak. 369) Yapılan uygulama hamamı soğuk tutar ısıtmaz. 476) Yaban soğanıyla zırtalar ortaya çıkarmak. 504) Hatmi kökü

			saman çöplerini kendine çeker. 511) Arslan derisinden yapılan davul sesi ile diğer davulları patlatmak. 543) Kazanın dibine sürülen karışımla kazanın kaynamasını engellemek. 552) Kibrit ve sirkeden parlak bir sıvı elde etmek. 555) Yengeci kurutup zeytin yağıyla kaynatsalar ve o yağı bir fitil ile yaksalar oradakiler raks eder gibi görünür. 557) Zebedü'l-bahr mumun karşısına tutulsa mum söner. 602Bir tahtanın çıra gibi yanmasını sağlamak. 640) Yakut yüzük

			ile boğulmaktan korunmak. 675) Hüru yani kene tohumu ile boynuzu yumuşatıp şekle sokmak. 727) Bir kere sokan akrep bir daha sokmaz. 783) Tavşancıl kuşunun yuvasındaki taşın içi dolu zannedilir ancak içleri boştur. 786) Hacerü'l-velâde denilen taş içinde birkaç şey var zannedilir ama içi boştur. 792) Hardal tohumu kokusunu dimağa kadar çıkarmak. 801) Tavşanın gözleriyle diğer insanlara heybetli görünmek. 835) Solucanla balık avlamak. 850) Dileğin kabul olması.

			855) Keteni ipek gibi yumuşatmak. 905) Mahsulde misk kokusu elde etmek. 919) Tabak ve kase için yapıştırıcı yapmak. 937) İnsan ve hayvanın bakışlarıyla birbirine üstün gelmesi. 938) Kurbağa kuluçkadayken gözlerini ayırmadan etrafa bakar. 948) Maymun kalbi yiyen eşyaları garip görür. 959) Uyuyan adamı sarhoş gibi yapmak ve sonrasında da ayıltmak. 961) Topun ışığıyla sesi arasındaki zaman bilindiği gibi şimşek bulutu ile

			ineceği yer arasındaki zaman da hesaplanabilir. 972) Tütün dumanına etki. 973) Su dolu bardağa kâğıt koy ters çevir su dökülmez. 995) Tüfek özel bir karışımla doldurulup tavuğa ateş etseler tavuk hem vurulur hem de onun tüyleri yolunur. 999) Bir cismi parmaklarla iki taneymiş gibi algılamak. (İlave)404) Sönmemiş kireçle barutu, fosforu ve kibriti yakmak. (İlave)410) Buzun ömrünü uzatmak. (İlave)866)Kitara sazını daha iyi duyabilmeyi sağlamak. (İlave)979) Kar ve buzda sıcaklık farkları.

Yumurta 72) Devekuşu yumurtasını sirkeye doğru hareket ettirmek. 271) Yumurtayı üç sene taze tutmak. 275) Tavuk yumurtasını büyütmek. 292) Yumurtayı zeytinyağı ile taze tutmak. 643) Yumurtanın sağlamlığını tespit etmek.	**Zararlı Hayvanatı Kaçırmak ve Onlardan Korunmak** 56) Peyniri kurtlanmaktan korumak. 107) Kehleden kıyafeti korumak. 116) Kunduz böceklerini helak etmek. 165) Ağacı karıncadan korumak. 172) Ahşabı tahta bitinden korumak. 173) Eti sinekten korumak. 175) Pireyi kaçırmak. 177) Tohumu böcekten korumak. 178)Tahtakurusunu kovmak. 179) Sinekleri kaçırmak. 189)Tahtakurusunu öldürmek. 191) Sinek kaçırmak. 205) Elbiseyi	**Zehir ve Teşhisi** 9) Gelincikle zehir olup olmadığını anlamak. 10) Tavusla zehir olup olmadığını anlamak. 427)Kuru sarmaşık mantara panzehirdir. 452) Turnanın iç yağından yiyenin hiç zehirlenmemesi. 453)Turnanın hayasını yiyenin zehirlenmemesi. 499) Hanık zehirli bitkisi üreme organına sürülse katl eder. 725) Akrep kuyruğunda olan düğüm sayısı yedi ise zehirli altı ise çok zehirli değildir.	

	güveden korur. 211) Elbiseyi güveden korur. 236)Karıncaları kaçırmak. 239) Karıncaları öldürmek. 241) Pireleri kamışa toplamak. 251) Keçi ödüyle tahtakurusu kaçırmak. 260)Tahtakurusunu öldürmek. 261) Eşek tırnağıyla fareleri kaçırmak. 263) Trablus sabunuyla güveleri kaçırmak. 268)Tahtakurusundan korunmak. 269) Tırtılı ağaçtan kovmak 276) Karınca, tesbih böceği ve sineği helak etmek. 280) Nehrî yengeç ile ağaçtaki böcek ve kurttan kurtulmak. 296) Turp tohumu ile bit böceğini		

	tahıldan uzaklaştırmak. 304) Bal kasesine karınca gelmesini engellemek. 316) Fareleri kovmak. 318) Eti sinekten korumak. 330) Nar kabuğuyla çekirgeleri öldürmek. 331) Kandının kılıyla üzümü kurtlardan arındırmak. 351) Kafur ile güveyi öldürmek ve kürkü korumak. 365) Ağaç kavunu duhanı ile akrebi engellemek. 384) Kurttan korunmak 405) Nergisle sinekleri kaçırmak. 413) Sinekleri kaçırmak. 414) Sivrisinekleri kaçırmak. 416) Nar kabuğu ile tarladan zararlı hayvanları kovmak.		

	419) Fareleri helak etmek. 420) Kurdu ağıl etrafından uzak tutmak. 421) Servi kozalağı ile sivrisineği kovmak. 424) Roka tohumu ile diğer tohumları böcek ve karıncadan korumak. 425) Sedef çiçeği otu ile tahtakurusundan korunmak. 426) Kalem dalı konulan döşeğe tahtakurusu uğramaz. 475) Keçi kanıyla pireleri kaseye toplamak. 485) İnsan kanı ile sivrisinekleri uzaklaştırmak. 486) Katır tırnağıyla karınca ve akrebi haneden def etmek. 494) Pelid yakarak fareleri firar		

	ettirmek. 497) At tırnağı ile fareleri kaçırmak 510) Güvercinleri kümesten def etmek. 524) Köyü çekirgeden korumak. 530) Kurt kuyruğu inek yemeğine konulsa oraya kertenkele uğramaz. 549) Yılanı bir yerden def etmek. 550) Bir kapalı yerde defne yaprağı yakılsa yılanlar kaçar. 576) Gelincik iç yağı gelincik hayvanlarını kaçırmak. 610) Kehleleri kovmak. 642) Sekbinec zamgı ile yılanı kaçırmak. 655) Sedef usaresi ile tavukları samur ve sansardan korumak.		

	660) Adasoğanıyla nebatatı muziyattan korumak. 665) Yeşil ceviz kabuklarıyla köpeğe konan sinekleri kaçırmak. 666) Köpeğe saran pireleri zeytin yağıyla kovmak . 667)Bitkilere saran zararlı hayvanı haiz avrat bitkinin etrafından dönerek döker. 668) Eşeği sinekten korumak. 674) Şahmü'l-esed ile bütün vücut yıkayarak ayı ve kurttan korunmak. 676) Meneviş ağacıyla pireleri kaçırmak. 677) Bahçeyi saran zararlı hayvanları toplamak. 678) Çınar ağacı ve yaprağı ile bokböceğini ve yarasayı kaçırmak. 679) Çınar ağacı ve		

	yapraklarının dumanıyla tırtıl ve kurt emsali hayvanatı kaçırmak. 701) Şerbeti, şekerlemeyi ve reçeli karıncalardan korumak. 726) Akrepleri uzaklaştırmak. 728) Hububatı zararlı hayvanlardan korumak. 729) Servi ağacından sandık ile eşyaları zararlı hayvanlardan korumak. 735) Akmeşe emsali ağaçları güveden korumak ve güveleri kaçırmak. 763) Sinek kabak fidanına konmaz. 765) Terenc ile hububatı bitten korumak. 780) Köpekten korunmak. 784) Tilki dişi ile		

	köpeklerden korunmak. 789) Sığır tezeği ya da kedi derisi yakarak karıncaları kaçırmak. 790) Karınca yuvasına mıknatıs parçası koyarak hepsini helak etmek. 796) Libas içine konulan turunç kabuğu ile güveyi def etmek. 799) Azeryon ki nergis denir üzerine ve etrafına sinek konmaz. 800) Azeryon yakarak dumanından fareleri ve kurbağaları kaçırmak. 805) Güveyi def etmek. 807) Aç adamın ağız suyu ile kulaktaki kurdu def etmek. 811) Aslan beyaz taçlı horozun		

	sesinden firar eder. 812) Kadife çiçeği ile kıyafeti güveden korumak. 819) Fındık sıçanı araba tekerleğinden giderse ölür. 820) Fareyi helak etmek. 828) İpek giyerek bitlerden uzak durmak. 834) Solucanları dışarı çıkarmak. 840) Ata ve barkire sürülse sinek konmamasını sağlamak. 856) Tavukları tilki mazarratından korumak. 861) Puhu kuşlu tüylerini ortamdaki sinek, örümcek ve akrep gibi hayvanlar kaçırmak. 885) Arı kovanına elini sokup zarar görmemek. 900) Bir parça kimyonla sinekleri kaçırmak.		

	901) Sinekleri kaçırmak. 902) Mürur yaprağıyla sinekleri kaçırmak. 904) Geyik boynuzu büradesiyle kehleleri kovmak. 946) Hayyeden korunmak.		

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Hezâr Esrâr'ın Latin Harflerine Aktarılmış Tam Metni

(İlaveli)

Hezâr Esrâr

(Bismillahirrahmanirrahim)

Elhamdülillâhi Rabbil-'âlemîn vel-'âkıbetü lil-müttekîn Vessalâtü vesselâmü 'alâ seyyidena Muhammedin ve 'alâ sahbihî ecma'în (imâbad) üç defa re'isü'l-etıbbâ-ı es-sultânî olup iki defa Rumili sadaretini ihraz etmiş olan عهبزركوادم el-hâc Mustafa Behcet Efendi herhum ki evân-nümû şebabdan alî evkâta tahsil-i ulûm شـــتى ile imrâr-ı evkât ve icra-yı tedâvi-i marazî ile masrûf-ı ezmân-ı hayât etmiştir bihterîn gıda-yı cân ve cananı olan metâli'-i kütüb ü risâ'il aşinasında ve hem-hâl ve hemzamanî olan ulema ve hükema meclislerinde müdâvele-i akdâh mebahis ve mesâil arasında eşyada olan havâs ve asara dair ıttılâ' ve istimâ eylediği eâcîb-i esrârı bir mahalle cem ve telfik ve mümkinü't-tecrübe olunanlarını tecrübe ve kusurunu himmet ihlafa talik ile avn ve inayet bari müsaid ve yârî olup a'dâd ve efradı elf-i kâmile reside olduğu takdirde beher madde bir sır itibarıyla bin sırdan mürekkeb ve (Hezâr Esrâr) namıyla mevsum ve mulakkab bir mecmu'a-yı cedîde ve naşinidenin telîf ve inşası mastur cerîde-i zamîri iken aded-i esrâr sekiz yüz elliye vardıkta şîrpençe-i ecelden yakayı kurtaramayıp bin iki yüz kırk dokuz senesi irtihâl-i dâr-ı bekā etmekle bütûn evrakta kalmış olan bütûn müsveddât re'isü'l- ulemâ ve re'isü'l-etıbba pederim Abdülhak Efendi merhuma intikal eylediği merhum müşârüleyh dahi biraderi eserine iktifa ile esna-yı mütâlaada matla olduğu garayib سرایر hükmiye-yi zeyl ve ilave ile a'dâd ve efrâdını elf-i kâmiline iblağ için sarf ve himmet eylemiş ise de ba'z esbab ve alak-ı mümânaatı ve bilahere perde-i ecelin hayluleti ile ol emel ve ümid sâha-i bâha-i fii'le reside olması mukadder olamamış idi likin â'sâr-ı âhirenin en mahmud ve azîzi olan şu asr-ı ma'ârif hasr hazret-i pâdişâhîde öyle bir eser-i nâ-yâbın metrûk-ı zâviye-i nisyân ve böyle hitamı kuvve-i karîbeye gelmiş bir kitabın noksan bırakılarak mukaddema ismi bile konmuş iken ikmalinde tecvîz-i ihmâl ile adeta bi-nam ve nişan kalması layık görülemediğinden hem merhumun müşarünileyhimânın namlarını ihya ve hem de himmetleriyle vücuda gelen eserlerini alemde ibkaniyyet-i hayriyyesiyle noksanının ikmali zımnında levâzım-ı mukteziye bütünü ifade bezl-i cell u cedid ü ihtimam ederek iş bu bin iki yüz yetmiş dokuz senesi elf-i kâmile iblağ ile itmam eyledim imdi mütalaasına imâle-i efkâr ile sahâyif-i ma'rûzaya havâle-i inzâr buyuran zevât-ı kirâmeden mercu ve mutazarrı'dır ki hamil ve şamil olduğu a'dâd-ı mevâddan birinin tecrübesine rağbetle vaye çîn menfa'at oldukları surette gerek merhumeyn müşarünileyhimâyı ve gerek bu nâ-şâz ve nâ-murâdî hayr ile yâd ve tilâvet-i rahmet rabbü'l- i'bâd ile dilşad buyuralar.

Mukaddime

Ma'lum ola ki eşyanın ecsâmda te'siri yâ bi't-tab’ ve'l-mizâc veyahut suret-i nev’iyye ve keyfiyyet-i hafiyyesiyle bi'lhassadır evvelkine te'sîr-i bi't-tab’ ve te'sîr-i bi'l-mizâc ikincisine tesir bi'l-hassa denilip zahir olan asâra havâs derler ol ile olan havâs ve âsârda mu'sir ile cisim beyninde iltisâk ve temas bulunmak lazım olup sânide dokunmak ve sürünmek ve temas ve imtizâc lazım değildir belki bazı havâs vardır ki taraf-ı gayr- ı ma'lûme ve keyfiyyet-i mektûme ile asla temas ve iltisâk bulunmaksızın fi'l ve âsir eder te'sîrât-ı icrâm-ı semaviye ve mıknatıs ve kehriba ve merhem-i küvva gibi ve zerur simiyâ' misillü şeylerde olduğu gibi lahzâ bu misillü a'malde niyet-i sadıka ve hüsn-i i'tikâd lazımdır görünür ki niyet-i hâlise ve ve hüsn-i î'tikad ile ruhda bir ta'lik ve irtibât husûle gelip cisim ile müessir beyninde vasıta-yı ruhaniye bulunarak bu vechle bir nevi temâs-ı ma'nevî hasıl ola. Hükemâ ve etıbbâdan cemm-i gafîr havâs-ı ma'neviye-i eşyâyı inkar eyleyip âsâr ve if'âl bahz afirha Tabîidir derler ama bazıları tecrübeye istinâdıyla bilhâssa tesiri itiraf ve ikrâr eyleyip ancak keyfiyyet-i te'sîri mechûlümüzdür derler ve bazıları dahi te’sîr-i hevâsı tabîata irca ile beraber hakâyık-ı eşyaya ve umûr-ı tabî’iyyeye tafsil ve hakîkat vechi üzere adem-i 'ilmimiz ve noksan derk ve itlâımız der-kâr olduğundan kemâ hiy aliyye-i esrâr-ı tabi'ata vukufumuz yoktur mesela mıknatısın hadidi cezb etmesi hususunda sebeb-i tabiiyyesini bilemediğimiz ecelden cezb-i hadîd-i keyfiyyetine bilhassadır demeye mecburuz yohsa hükm-ü tabiatten tecrid olunarak mutlaka mıknatıs hadidi bilhassa cezb eder yahut mıknatısla hadid beyninde bir temas ve iltisak zahiri bulunmamağla te'sîr-i tabiiyyesi kadar diye her ne kadar tecrübe ile sabit olacak olsa dahi mutlaka mıknatıs hadidi cezb edemez diyemeyiz derler idi asub ve muhtar olan havâs-ı eşyâyı inkar etmeyip tecrübeye havale etmekdir muvafık gelirse usûl-ı hikmete tatbike çalışmayıp beyhude itabı zehen etmemelidir zira derya-yı esrârın ka'rı bulunmaz tecrübede tehallüf edip rivayete muhalif gelir ise bile bir madenin adem-i husuli sairlerinin dahi butlanına delil olamaz ve bu misillü ef’âlin tarîk-i i’mâl ve isti'malinde dikkat-i tâmma lazımdır zira mümkündür ki edna mertebede bir taksîr ile tecrübede tehallüf edip yazıldığı vechle olmaya yahud caiz ki bu misillü hakâyık esrarı kitaplarında derc ve tastir eyleyen u'lemâ-yı a'zâm ve hükemâ-yı benâm maslahat zımnında tarî-i â’mâlinde bazı mertebe-i ketm ü ihfa ile

remz-i âşinâ olan erbabına havale etmiş olalar çünkü hakikati vech üzere tahrir olunsa a'vâm-ı nâs beynlerinde şüyu' bulup türlü türlü mehaziri mucib olmuş olur.

(Allahümme ahtehum akıbetina bi'l-hayr)

1) Şems burc-ı hamele nakl ve tahvil eylediği gün ki nevrûz-ı sultanîdir dört gün mukaddem bir kaseye su konulup derununa gayet ince ve elenmiş toprak vaz' olunsa ve bir âlet ile iyice karıştırılıp toprak suyun dibine çökmüş bulunsa su berrak ve sāfi iken şems burc-ı hamele intikâl eylediği an ve dakikada toprak suya karışıp su bulandığı mücerreb olmak üzere meşhur ve ba'z sözüne itimat olunur zevattan sıhhati menkuldür ama yine fakîre kalır ise bu hal gayr-ı sahîh olmak iktiza eder zira yevm-i mezbûrda her ne kadar dereler ve havuzlar ve su konulmuş kaplar var ise cümlesi ve belki deniz dahi bulanmalı idi kütüb-i kudemâda masturdur ki yevm-i mezbûrda meyan kökü ve nevruz otu tohumu ve kontrirva denilen nebatın kökü ve emsali ba'z edviye-i mahsûsanın tenavülü ve yevm-i mezkûrdan bed' ile şemsin burc-ı seretan tahvili gününe değin her gün birer dirhem raziyane tohumu istimali ve inde'l-baz mutlaka-i tiryâkıyyeti havi olan cem'-i edviye ve ahcâr-ı nefîseden mamul terakib ve meacinden vakt-i tahvil-i şemste ekl olunması tûl-i ömre ve cem'i âfât ve avârızdan masûniyyete sebep olur husûs-ı mezbûra mülûk-i maziye ve kudemâ-yı ettıbbâ ziyade itina ettiklerinden naşi etıbbanın beher sene nevruziyye namıyla kibara meacin taktik edegeldikleri bundan kalmıştır bâlâda mezkûr edviye-i erba'a ve sâir tiryâkiyyet ve bâdzehrliği şâmil edviye-yi müte'addide ahcâr-ı nefîseden mezc ve terkip olunarak bir miskal kadar istimal buyrulmak üzere hekimbaşı tarafından behersene hâk-i pây-ı şahâneye tahviliyye nam bir macun taktim olunmak resmi-i dîrîn –i devlet-i âliyye'dendir cenâb-ı terkîb-sâz-ı eczâ-yı kâinât hemen bu misillü takdîm merâsimini dâmen-i kıyâmete deyin daim be bakî buyura.

2) Şems re's-i esede nüzûl eylediği günde ki temmuzun on dokuzuncu günüdür hınta ve şa'îr emsali envâ'-ı hubûbât ve envâ'-ı bukûlün tohumları ve envâ'-ı esmâr çekirdeklerinden herkangısı murad olunur ise ahz olunup adeta arza sınâat felahiyye üzere zer' oluna işbu mezrû'at serian nabit olurlar ve kavî ve zaif olurlar dikkat oluna kangısı kavi olur ise ol sene ol diyarda ol nev' hububat kavî ve ziyade olup zaif olan zaif olduğu Felâhat-ı Nebatiye'de muharrerdir.

3) Baldırıkara diye maruf olan ot horoza yedirilse dövüşte sair horozlara galip geleceğini mücerreb olmak üzere Yames nam hekim tahrir eder.

4) Kamer tamamen mümteli iken kamer ile nazarımız beytinde hâil olmuş bir buhar müşahede olunmak üç güne kadar yağmur vukuuna delâlet eder.

5) Şems ziyade kırmızı olmak üzere tulû eder ise ve mürtefi oldukça sevada meyl eder gibi olursa harâret-i hevâ ile beraber matar-ı şedîde delâlet eder ve çok vardır ki eyyâm-ı kesîre matar olmamasına dahi alâmet olur.

6) Kilâbın arzı hufre âgâzları karîben berd hudûsuna alâmettir.

7) At dişi gerdan-ı tıfla talîk olunsa inbât-ı esnânı teshil eder.

8) Kat' olunmuş ada soğanı kapıya talik olunmakla ol hanede bulunan hanâzir sahibinin yani sırâçe-i levnin hanâziri mündefi olur.

9) Gelincik denilen hayvan zehirli taam görse tüyleri ürperip diken diken olur diye Tuhfe'de muharrerdir.

10) Kezalik tavus ta'âm-ı mesmûmu görse hemen çırpınıp feryad eylediği mücerrebdir.

11) Beher sene cüz'î kısrak sütü içirilen sabî nihâyet-i seneye değin çiçek çıkarmaya, çıkarsa da gayet az çıkara diye Tuhfe tahrir eder.

12) Polamonyon [bolamonyon] nam nebatın ki çoban dayağının bir nev'idir. Kezalik polimonya denilen otun kökünü ve entiretitle denilen otu istishâb eden kimesneyi akrep soksa veca duyulmaz ve yanından def eyledikte der-akab veca ve elem hissolunur diye Diskoridus[*Dioscorides]*tahrir olunur.

13) Kezalik henüz turp ekl eylemiş olan kimesneyi dahi akrep soksa elemi hissolunmaz diye (Tuhfe) tahrir eder.

14) Nihas izâbe olunur iken derununa bâdincan tohumu ilka olunsa serien erimek müyesser olur diye Kâmil-i Âlâî'de masturdur.

15) Lisanü's-sevr çiçeği şarap derununa konulsa kan gibi kırmızı şarap olur diye Matyovel [*Matthioli*] beyan eder.

16) Üzüm şırasına döğülmüş hardal izâfe olunsa bilâ-galeyân leziz şarap olur diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

17) Cemi' üzüm envaının usarelerinin levni aslî olan üzümün renginde olmayıp belki nabit olduğu turabın levninde olduğu mücerrebdir diye Câhiz Kitabü'n-nebât'ta yazar.

18) Mukattar sirke yahut ağaç kavunu ekşisi derununa meshuk mercan yahud a'yn-ı seretan ilka olunsa bir seda ile beraber ol mertebede rih hasıl olur ki zarfın ağzı kapalı olduğu halde lamehâle zarf münkesir olup hava çıkar diye Etmolaryus yazar.

19) Birkaç kereler şab suyunda ıslatılıp tecfif olunmuş kâğıt ateşe ve muma tutulsa müştail olmaz.

20) Mıknatısın kuvve-i câzibesi zaif yahut müteaddim olsa keçi kanı derununa nak' eyleseler kuvvet-i ma'dume avdet eder.

21) Keçinin yanmış boynuzu vezni miktar mermer taş gubarıyla mezc olunduktan sonra hadide sürülüp ateşte kızarınca kızdırsalar ol hadid adeta yumuşak olur diye falansı tahrir eylemiştir.

22) Çaylak kuluçkası altına tahammülü miktar tavuk yumurtası konsa ol yumurtadan çıkan horozun dövüşte sâir horozlara galip geleceği mücerrebdir.

23) Tos urmağı mu'tâd eden koçun cephesi timsah yağıyla tedhin ve talâ olunsa ol koçun tosta sâirlere galip geleceğini İbn-i Baytâr tahrir eder.

24) Hacerü'l-dîk ki horozun midesinde bulunur bir taştır ağızda misk olunsa ateşi imha ve harareti teskin eder diye Yames tahrir eder.

25) Bakırdan bir iğne yapılıp birkaç defa kızdırılarak erkek keçi kanında itfa olunsa sakb olunan kulak memesi bir dahi mültehim olmaz diye Zekeriyâ-yı Râzi Kitabü'l-havâs'ında tahrir eder.

26) Arı zeyt yağına düşse bayılıp meyt gibi olur birkaç defa tekrar olundukta bilâhare helâk olduktan sonra üzerine sirke serpilse hayat bulur.

27) Kezalik sinek suda bırakılıp helâk olduktan sonra üzerine toprak reş olunsa kesb-i hayât eder diye Manyas nam hekim tahrir eder.

28) Ufak karıncalar su içine konulup helâk oldukta ba'de't-tecfîf bir kâğıt üzerinde güneşe konularak üzerine toprak veya kuru dere kumu ekilse karıncaların hayat bulup harekete başladıkları Keşmir'de tecrübe olunmuştur diye Mekke-i Mükerreme'de bir Hindî tabibden mesmû' fakîr olmuştur.

29) Şem-i aselden bir tas yapılıp bahre bırakılsa menâfizi mesdud iken derununa tatlı su müctemi' olur.

30) Meyvesini iskat eden ağaçlara seretan-ı nehrî talik edilse meyveyi sukuttan men eder.

31) Bir havuzda kurbağa çok olup sıklet verdikte ol su üzerine baş aşağı bir tas kapayalar derhal avazları münkatı' olur diye Kazvînî mücerrebi olmak üzere beyan eyler.

32) Kuşkonmaz yağ ile ezilip bir kimesne ol memzûcla yağlansa ol kimesneyi arı sokmaz diye Matyovel tahrir eder.

33) Hatmi yaprağı sahk ve zeytin yağıyla mezc olunup ol yağ talâ olunan mahalli arı sokmadığı mücerrebdir.

34) Rüzgâr eser iken ebegümeci dakk olunup zeytun yağıyla ba'de'l-mezc bedene talâ olunsa arı vesair müezzî lez' etmez diye Felâhat- ı Nebâtiyye'de masturdur.

35) Lisanü'l-hamelü's-sagîr ki sivri yapraklı sükker yaprağı derler üç adet yaprak ağza alınıp ol hal ile arı koğanına el sokulsa arılar sokmadığını Matyovel yazar.

36) Hindistan cevizi sahk olunup bir seyrek bez içinden geçirildikten sonra bir miktar su derununa vaz' olunsa su, süt gibi beyaz olup süt kıvamında olur diye Fahr-ı Râzî Hakāyıkü'l-envâr' da zikr ve beyân etmiştir.

37) Kehriba sahk olunup su ile ba'de'l-mezc bir kaseye konulsa ol kase baş aşağı tutulsa dahi içinde olan memzûc akmaz diye Uyûnü'l-hakāyık'ta muharrerdir.

38) Kafuri şişeye konulup ateş üzerine atıldıkta ateş fîl-hâl söner diye kitâb-ı mezkûr yazar.

39) Altından bir arı sureti yapılıp kovan üzerine yahut arı mahalline talik olunsa arılar firar etmeyip teksir iderler diye Ebuhayyan tevhidi Kitâbü'l-mukāyesât'ta zikreder.

40) Kibrit mashuk misli bürâdetü'l-medîd ahz ve su ile mezc ve hamîr olunup batn-ı arzda defn olunsa kibrit kendi kendine ateş alıp muhterik oldukta ol mahalde mahuf ve mehib seda ile zelzele misal hareket-i arz hâdis olur diye Şambers tahrir eder.

41) Hadid gayet mertebede kızdırılıp kibrit külçesi derununa ilka olunsa ol hadid gayet ince bir sefufa tahavvül eder diye Şambers tahrir eder.

42) Odanın dört köşesine nefes ile şişirilmiş birer adet tulum vaz' olunsa odanın pencereleri ve kapısı ve menfezleri iyice kapanmış olsa ol odanın derununda çalınan saz ve alât-ı mûsikîye sedasının harice tecavüz etmeyeceğini Râzî Kitâbü'l-havâs'ta yazmıştır.

43) Bir keçi yere yatırılıp kulağı arzı mes eyledikte keçinin başına bir pabuç tersi vaz' olunsa yani pabucun yüzü arz tarafında olarak konulsa mademki ol pabuç ref' olunmaya keçi yerde kalıp kalkmağa muktedir olamadığı mücerreb olmak üzere mu'temedü'l-kavl bir zattan mesmu'-ı fakîrdir.

44) Futenc çili ki Türkîde yarpuz ve dağ na'nâı derler nanenin yabanîsidir sakil olan kimesne çok oturup meclise halel ve dimağa kesel verse ol yarpuzdan bir miktar suya yahut ba'z eşribeye mezc olunup sakil mûmâ-ileyh işrâb olunsa serien meclisten mündefi' olacağı Kitâbü'l-havâs'ta masturdur.(bu kaziyye sahîh olur ise bağçelerimiz nebât-ı mezkûr ile tezyin olunsa gerektir.)

45) Kezalik sakilin pabucuna bir miktar kibrit vaz' olunsa hassa-i mezkûreyi ifade eder derler (işte bu hal dahi tecrübeye muvafık geldiği surette ashâb-ı kimyânın kibrit-i ahmer diye arayıp bulamadıkları o kibritten ibaret olmalıdır.)

46) Çentiyâne-i Rûmî'yi ki Türkçe eşek turpu derler hayzı kat'olmayan avrat hınnaya katıp alnına yaksa hayzı keser diye İbn-i Zühr nakil ve beyan ider.

47) Dağda kalmış bir adam şark ve garbı bilmek murad eylese orada bulunan bir ağacın sakı kat'olunup orta yerinde daire-i tâmme olarak görülen çiziği kangı tarafa meyyal gibi ise ol taraf tulû'-ı şems tarafı olup taraf-ı mukābil cânib-i garbdır.

48) İncir ağacı dibine ve karibine sadef otu gars olunsa begayet kuvvetli ve kebir olur diye Matyovel nakl eder.

49) Kiraz çiçek açmazdan evvel dibine kireç konsa meyvesi gayet büyük olur.

50) Bakırdan masnu dibi düz bir tava derununda su kaynarken tava ateşten indirildikte tavanın dibinden tutuldukta eli ihrak etmeyip kenarından tutuldukta ihrak eder her ne kadar su kaynar ise de ihrak eylemediği tecrübe olunmuştur diye Istılâhāt-ı Hükmiye nam kitapta Şambers tahrir eder.

51) Parmağına yakut yüzük tahattüm eden tîr-endâzın çektiği yay her ne kadar kavî ve zor olur ise yine taab çekmeyip imal ve istimalinde suhulet olur ancak yakut yüzük bu maslahat zımnında kullanılmayıp hemen parmağında bulunmuş gibi olmak şurutundan diye hükemâ-yı Hind'den nakl ile Kenzü'l-esrâr sahibi Ömer Efendi beyan ve tahrir eder.

52) Tavşanın kalbi çıkarılıp kuruduktan sonra tîr-endaz sağ bazusuna rabd eylese attığı oklar müstakîn gidip hedef-i merâma vasıl olur diye Havâssü'l-hayvân tabında mastûrdur.

53) Hacerü'l-dîk denilen taş ki horozun midesinde bulunur bir kimesne ol taşı yanında istishab eylese sahibine kuvvet ve şecaat ve cima dahi lezzet ita eder.

54) Bir avrat hacer-i mezkûru yanında istishab eylese ricalin gözüne şirin görünür diye meşhurdur Bilinaz nâm tabib der ki zamân-ı kadîmde milyon-nam pehlivan mezkur taşı yanında daima istishab etmekle güreşte sair pehlivanlardan bir kimesne ona galip gelemezdi bu taş ağızda meskolunsa ateşi imha ve harareti teskin eder diye Yames tahrir eder.

55) Pelin kurusu esvab aralarına vaz' olunsa esvabı güveden hıfz edeceği gibi pelin usaresi mürekkebe mezc ile yazılan kitap dahi güveden muhafaza olunur diye Kitâbü'l-benât'ta mastur ve muharrerdir.

56) Yılan yastığı denilen nebatın yaprağına peynir leff ve hıfz olunsa peynir kurtlanmaz diye Râzî yazar.

57) Cima olunan mahalde nergis olup vakt-ı mülâ'abede ona nazar olunsa süst endamlık iras lehzen ba'z mücerribîn odaya nergis vaz olunmasını tecviz eylemezler diye Havâs-ı İbn-i Zühr'de mastur ve muharrerdir.

58) İğde ağacının çiçeğini hatunlar şemm eylese şehvet-i cimâ'iyyelerin tahrik eyleye diye Tuhfetü'l-muî'yin'in sahibi kitabında tahrir eyler.

59) Mûmiyâ-yı insâniden birkaç defa bir avrat ekl ve istimal eylese veled getirmez olup âkır olur diye ba'z kütübde görülmüş ve tecrübe dahi olunmuştur.

60) Haberi yok iken uyur bir avratın başyastığı altına keçinin boynuzu vaz' olunsa ol avrat her ne işlediyse uykuda haber vere diye Kitâbü'l-esrâr'da muharrerdir.

61) Suçlu bir kimesneye bıldırcın kuşunun lisanı it'am olunsa lede'l-istintâk cümlesini haber vere diye Kitâbü'l-hayvân'da masturdur.

62) Kız çocuğunun validesi murzia erkek tıflı emzirse ol tıfl zühd ve vera' sahibi olmayıp âlûde mizaç olur kezalik erkek tıflın validesi kız çocuğu emzirse yine böyle olur diye Havâsü'l-hayvânda muharrerdir.

(tenbih) bu takdirce erkek tıflın validesi ve kız çocuğun validesi murzia ve dayeler evladının misli olanı irza'ın lüzumu âşikar olur.

63) Papağan kuşuna fıstık ve Sisam ve laciverd yedirseler serien tekellümü ahz eyleye (ba'z nüshada laciverd bedeli pirinç tahrir olunmuştur.)

64) Papağanın kalp ve lisanını çıkarıp tıfla yedirseler tıflın sür'at-i tekellüm ü fesâhatini mucib ve lüknetini dafidir diye tuhfede muharrerdir.

65) İnzâlü sukût-ı nutfe indinde tekellüm olunsa hasıl olan veled ahres olmak üzere Uyûnü'l-hakāyık'ta masturdur.

66) Hamil olan avrat vakt-ı hamlinde ziyade tuz ekl eylese doğan veled tırnaksız huruc eder diye Allâme-i Kırşî Şerh –i Kānunda zikreder.

67)Hamil avrat vakt-ı hamlinde ziyadece ayva ekl etse doğan veled bedî'ü'l-cemâl ve hüsnü'l-vech olur diye mücerreb olmak üzere bazılar tahrir eder.

68) Cima'dan sonra tebevvül ve zeker gusl olunmaksızın tekrar cima' olunsa ondan hasıl olan veledin gözleri zürka yani gök ala dedikleri renk üzere olur diye İbn-i Matran tahrir eder.

69) Ebu cehil karpuzu henüz yeşil iken altundan bir mil sokup çıkardıktan sonra gözü mai' olan tıflın aynına ol mil ile günde birer defa sürme çeker gibi çekseler tıflın gözü ekhal ve siyah ola diye Uyûnü'l-hakāyık'ta muharrerdir.

70) Tıfl doğduğu gibi habeşî yahud bir siyah cariye anı emzirse tıflın gözleri zürka ise ekhal ve siyah ola.

71) Fındık kabuğu döğülüp sufûf olduktan sonra zeyt yağıyla mezc ve merhem olunup 'aynı zürka olan yeni doğmuş tıflın başına sıkça sıkça yakı olunsa gözleri siyahlığa tahvîl olur diye Râzî tahrir eylemiştir.

72) Devekuşu yumurtasının karib ve baidine sirke vaz' olunsa kabuk kendü kendüye sirkeye doğru yönelip cünbiş ve hareket eylemek havasındandır mahaza devekuşu yumurtasına 'âşıkü'l-hâl tabir ettikleri bu eceldendir Taberânî Mu'âlecât-ı Bukrâtiye'sinde tahrir eder.

73) Şaytarah denilen nebat ki Türkîde serkele derler onun kökü döğülüp ba'de'l-dak yumurtaya sürülse yahut yumurta onun derununa vaz' olunsa kışrını boyayıp halis kırmızı ider ve bu şaytarahın sahîh olduğuna alamettir diye Matyovel tahrir eder.

74) Şemse küsuf ârız oldukta ziyade nazar eylemek basıraya muzırdır diye Aristo hekim beyan ve tahrir eylemiştir.

75) Selc ve buz üzere dahi idâme-i nazar eylemek göze muzırdır parlak lambalara dahi nazar bu kabildendir.

76) Hayvanatın dimağları ve ilikleri ve hayvanât-ı bahriyeden midye ve istiridye ve sadef emsalinin lahmları ayın nısfında ziyade ve evvel ve ahirde nakıs olur diye kütb-i etıbbâda muharrerdir.

77) Billur tiraşide olunup altı gün himar yolunda nak' olunsa yakut misal kırmızı olur diye Nefâyisü'l-fünûn' da mezkurdur.

78) Bir kapalı odada birkaç adet sülük ihrak olunsa ol odanın camları münkesir olduğu muharrerdir.

79) Kezalik bir kapalı odada fil zebili ihrak olunsa camlar münkesir olur diye Tuhfe tahrir eder.

80) Keçi kanına elmas nak' olunsa elmas münkesir ve pare pare olur diye ba'zlar tahrir eylemiştir.

81) Topraktan bir çömlek derununa bir siyah tavuk başı vaz' olunup zevcesiyle muhâsama eden kimesnenin firaşı altına defn olunsa adaveti muhabbete münkalib ola diye Kitâbü'l-esrar'da muharrerdir.

82) Semen-i müfrit sahibi olan kimesne kurşundan mamul bir yüzük ittihâz eyleyip parmağına taksa semeni def' olup hüzale münkalib olduğu muharrerdir.

83) Kezalik semen-i müfrit sahibi senderûs istimal eylese semeni mündefi' olur.

84) Kediye valeryane nam otun kökü şemmedildikte kediye ferah ve inbisât ârız olup hazzından lüabı seyelan eyleye lahza valeryaneye kedi otu derler asarun dahi bu hassaya maliktir.

85) Arız yani pirinc nebâtı henüz yeşil iken üzerine pertev-suz tutulsa serien muhterik olur. Badehu bu mahruktan bir kabza miktarı ahz olunup bir leğen derununa birkaç adet yılan vaz ve bu mahruktan üzerlerine ilka olundukta yılanlar adeta ayağa kalkıp raks eyledikleri muayene olunur diye Felâhat-ı nebâtiyede İbn-i Vahşî tahrir ve beyan eylemiştir.

86) Taam tabh olunur iken cüz'î karpuz kabuğu konulsa taamı gayet tez pişirir diye Râzî tahrir eder. Sahib-i Tuhfe kavun kabuğu diye tahrir eylemiştir.

87) Bakla tabh olunur iken derununa billur paresi ilka olunsa begayet tiz pişip leziz olur diye İbn-i Bassâl tahrir eder.

88) Lahm tabh olunur iken derununa asbur çiçeği ilka olunsa serien pişip leziz olur diye sahib-i Tuhfe beyan eder.

89) Sığır eti kaynar iken derununa incir dalı vaz' olunsa serien pişip leziz ve olur diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

90) Yağmur suyu ile tabh olunan taam sair su ile pişen taamlardan leziz olduktan başka tiz tabh olur diye İbn-i Baytâr tahrir eder.

91) Bakla ve fasulye emsali hububata şarap reş olunup akîbinde yere dikilse hasıl olan hububat tiz tabh olunur diye İbn-i Vahşî tahrir eder.

92) Su derununa bir parça sac ağacı vaz' ve ilka olunsa ol su bozulmayıp fesaddan mahfuz olmak üzere Îsâ Efendi tahrir eder.

93) Hatmi yaprağı ve çiçeği ile telif olunup beslenen hayvanatın ba'de'l-mevt lahmlarına taaffün ve fesad ârız olmadığı esrâr-ı tabî'attendir diye İbn-i Vahşî tahrir eder.

94) Usareler üzerine hardal tohumu ilka olunsa tahmir ve galeyandan men eder diye Râzî Kitabü'l-havâs'ta zikr ve beyan eder.

95) Etmeği ateşte kızdırıp sirkeye birkaç defa batırıp kuruttuktan sonra vakt-ı hâcette ol etmek su yahut şaraba ilka olunsa derhal sirke olacağı Matyovel'den menkuldür.

96) Sıkılmış üzüm çekirdeği ahz ve keskin şarap derununa bi'd-defe'ât nak' olunup kuruduktan sonra ol çekirdekler su veyahut şaraba ilka olundukta derhal sirkeye müstehil olacağı Matyovel'den mervîdir.

97) Pazı yahut lahana kökü şarap fıçısına ilka olunsa şarabı ifsad ve sirkeye müstehil eder diye Kitâbü'n-nebât' ta masturdur.

98) Pazı dak ve usaresi ahz olunup şaraba ilka olunsa iki saatten sonra âlâ keskin sirkeye müstehil olup sirkeye ilka olunsa dört saatten sonra hamra müstehil olur diye Felâhat-ı Nebâtiye' de masturdur.

99) Sirkeye asma yaprağı vaz' olunsa müdded-i medîde muhafaza edip bozulmasına mani olur.

100) Arpa unu sirke ve cüzi' şab ile macun olunup sirke fıçısına ilka olunsa sirkenin humuzetini ziyade eder.

101) Sirke fasid oldukta su görmemiş cedid bir tuğla bi'd-defe'ât ateşte kızdırılıp sirkeye bırakalar tekrar olundukça sirke salah kesb edeceğini Matyovel tahrir eder.

102) Sirke derununa buğday kepeği vaz' ve nak' olunsa rengi beyaz olur.

103) Sirke su ile mahlut mudur değil midir bilinmek murat olunsa bir miktar sirke natrun üzerine ilka oluna galeyan hadis olursa mahlut vâlâ değildir diye Yames tahrir eder.

104) Bozulmuş şarap sirke olmak murad olundukta sülüsü kalınca kadar tabh olunup esnâ-yı tabhta üzerine gelen köpükleri ahz oluna badehu müddet-i tavîle derununda keskin sirke durmuş bir kaba boşaltıp cüz'î kekik otu vaz edip ağzını muhkem kapayalar az vakitte alâ sirke olur diye Yames tahrir eder.

105) İskordiyon ki Türkîde sarımsak otu derler rayihası sarımsak rayihası gibidir meyyitin altına ve üstüne leff olunsa meyyiti çürümekten ve fesad ve taaffünden men eder diye Calinus vesairler tahrir etmişlerdir derler ki kudema meyyitlerini taaffünden hıfz ederler idi ve iskordiyon nâbit olan mezarın tahtındaki meyyit çürümemiş olmak üzere buldukları nakl ve rivayet olunur.

106) Saydın cevfini biberiye ile doldursalar taaffünden men' eder ve luhumatı fesad ve taaffünden men etmekte tuzdan akvadır diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

107) Biberiye ve bi'l-husûs yabanisi döğülüp esvab aralarına vaz' olunması siyabı güveden muhafaza eylemesini ve matbuhı ile esvab ve cameyi gusl kehlelerin indifaını ve hayvanatı ol matbuh ile gusl kehle vesair hayvanattan muhafazasını müstelzem olacağı kütb-i müteahhirînde masturdur.

108) Sirke ve şarap fıçısının yanına haiz avrat varıp fıçıyı tahrik yahut ondan ahz eylese sirke ve şarap bozulup tagyir eylemek havasından olmak üzere ashâb-ı tecrübenin mücerrebidir.

109) Haiz avrat arı kovanı ve turşu fıçısı yanına varsa balı ve turşuyu ifsad eder diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

110) Ashâb-ı u'kûl ü hükemâ vü zurafâ meclislerine haiz avrat oturup muhalata ve münademet eylese ashâb-ı meclisin rey ve akıllarına za'f ve kelal iras eyleyip meclise halel gelmek ve meclis-i işrette haiz avrat bulunup muhalata eylese mecliste

arbede ve kavga ve âşûb hudûsuna sebep olmak havasındandır diye İbn-i Baytâr tahrir eder.

111) Haiz avrat kabak fidanına ve kabak tohumuna yakın gelse kabağa ve tohuma zarar ve fesad tarî olur diye Matyovel tahrir eder.

112) Sadef otunu haiz avrat elleri ile mes eylese ol sadef kurur diye İbn-i Vahşî Esrârü'l-kamer nam kitabında tahrir eder.

113) Haiz avrat şebboy fidanından çiçek koparsa ol fidan kuruyup fesad bulur diye Matyovel tahrir eder.

114) Haiz olan avrat ağaç dikse ol ağacın felah bulmayıp fesad-pezîr olacağını Matyovel tahrir eder.

115) Kavun karpuz bostanından haiz avrat mürur eylese yahud otursa taamları fasid ve müteaffin olur diye İbn-i Vahşî tahrir eder.

116) Zerâyih yani kunduz böceği tevellüd eden mevzi ve mahalle hâiz avrat mürur eylese zerâyihler helâk olur diye Râzî tahrir eder.

117) Haiz avrat pambuk tarlasına uğrasa pambuğa faidesi olup salah kesb eyleye ve onlara zarar verir kurtlar ve cemî' hayvanât-ı muzîye helak olalar diye Râzî tahrir eder (fakîr) derim ki görünür ki bir hassa pembenin hatunlara mensub olmasından iktiza eyleye bu surette kettan dahi böyle olmak lazım gelir.

118) Haiz avratın gars eylediği ağaç felah bulmayıp tiz kuruya diye Felâhat-ı Yunâniyye'de masturdur.

119) Henüz humuzete ve bozulmağa bed' eyleyen şarabın akerinden yani tortusundan tasfiye olunup yerine başka şarabın saf ve tayyib ve ceyyid tortusu vaz' olunsa şarabın humuzeti gidip salaha meyl eylemesi Bostânü'l-etıbbâ' da masturdur.

120) Asmanın dalının kökü ve kuru üzüm ve döğülmüş nohut yahud mersin yaprağı herkangısı olursa olsun şaraba ilka olunsa humuzetini izale eder diye Matyovel tahrir eder.

121) Lahana tohumu sirkeye vaz' olunsa humuzeti zail olmak üzere Kitâb-ı Hermes'te masturdur.

122) Ekşi koruk keskin sirke ile döğülüp hamir gibi olduktan sonra küçük küçük müdevver etmek gibi yapıp güneşte tecfif ve hıfz olunsa keskin sirke yapmak murad olundukta bu etmekten kifayet miktarı şarap derununa vaz' olunsa alâ sirke olur diye Matyovel tahrir eder.

123) Dakîk derununa lahm vaz' olunsa yahud lahm üzerine sirke ile memzuc kişniş reş olunsa müteaffin olmaya.

124) Lahana istimali bi'l-hassa sekri mani olduğundan asma ile beynlerinde münaferet olup asma kurbunda lahana dikilse ondan hasıl olan hamr iyi hamr olamayıp tîz fasid olur ve denilmiştir ki lahana üzerine şarab reş olunup tabh olunsa pişmeyip levni dahi mütegayyir olmaz diye Yames nam tabib Müfredât'ında nakl ve tahrir eder.

125) Yere dokunmamak şartıyla defne yaprağı ahz olunup kulak ardına sokulup ol hal ile şürb-ı şarâb olunsa sekr arız olmaya diye İbn-i Baytâr ve gayrılar tahrir eder.

126) Beş dirhem miktarı acı badem döğülüp tenavül eden kimesne şürb-i şarâbdan mest olmaz diye Aristo tahrir eder.

127) Lahana döğülüp usaresi şarab ile mezc olunsa yahud usâre-i mezbûre şarab üzerine istimal olunsa sekri manidir.

128) Devenin ağzı köpüğü şarab ile ezilip istimal olunsa sekr-i azîm iras etmek üzere Bilinus'tan menkuldür.

129) Hamr su ile mahlût ve mağşuş mudur bilinmek murad olunsa amrûd yemişi henüz daha hamca iken ortasından yarılıp nısfı hamr derununa bıragıla amrud batmayıp hamr üzerinde tafi olarak kalır ise hamr safi ve gayr-ı mağşûş olup dibine battığı takdirde mağşuş olacağına hükmolunur.

130) Şarab derununa bir sünger vaz' olunup sıkıldıkta su damlar ise şarab su ile memzuc ve alâ değildir diye Matyovel tahrir eder.

131) Hamr olmak için üzüm şırası kaynayan fıçı kenarlarına pelüskün otu yahud eski peynir vaz' olunsa asîr galeyan ile harice akmaya diye Matyovel tahrir ve beyan eder.

132) Süt, su ile memzuc mudur değil midir bilinmek murat olunsa süt derununa bir parça harir yahut yün paresi vaz' olunup tamam teşerrüb eyledikte bir katresi def'aten tırnak üzerine alına katre-i mezbûra tırnak üzerinde kalır ise halis ve gayr-ı mağşûş kalmaz ise mağşuş su ile mahluttur diye falansı tahrir eder.

133) Yoğurt yapılmak murad olunup maya bulunmazsa gayet sarı olmak üzere cüz'î toprak ahz olunup mikdâr-ı kifâye süt ile mezc ve beş altı saat terk oluna bu süt yoğurda maya çaldıkları gibi âhir süte ilka olunsa mayaya bedel olup yoğurt olur diye mücerreb üzere menkuldür.

134) Bir koyun şirdanı ahz olunup ba'de'l-gusl hurde hurde kat'olunduktan sonra sirke ve tuz ile üç gün terk olunsa badehu süt derununa vaz' olundukta sütü kesip peynir ve bundan yapılan peynir sair peynirlerden ziyade latif ve alâ olur diye mücerreb olmak üzere menkuldür.

135) Bir parça ka'k yahud beksimeti ağızda çiğneyip lüab ile memzuc oldukta hamire ilka olunsa ona mayalık edip hamir mayalanır diye Etmularyus nam hekimden menkuldür.

136) İnek sütü kaynar iken derununa incir sütü vaz' olunsa ol sütü kesip peynir eder ve bir gayr-ı sebeb ile kesilmiş ve peynir olmuş süte incir sütü izafe olunsa halledip yine lebene tahvil eder diye Matyovel tahrir eder.

137) Peynir bozulup ıslahı murad olunsa sirkeyi cüz'î ısıtıp peynir tulumunun vasatına döküp kapayalar iki üç gün mürurundan sonra açıldıkta peynir ıslah olmuş bulunur diye Yames tahrir eder.

138) Kelb yerde yatar iken kuluncu olan kimesne kelbi kaldırıp ol kelbin yattığı yerde kulunc sahibi tebevvül eylese ol kimesneden illet mündefi' olup ol kelbe geçer.

139) Birkaç dal na'na yaprağı ile süt oğulsa ol süt peynirlenmekten mahfuz olur diye Tuhfe'de masturdur.

140) Etmekte hamir mayası var mıdır yok mudur bilinmek murad olunsa su ilka oluna esefle rüsub eder ise hamir mayesi var etmez ise yok demektir ve vasatında kalır ise cüz'î hamir mayesi olmasına hükm olunur diye Yames tahrir eder.

141) Bir narın daneleri tadad olunup her kaç dane gelir ise ol şecerden tali' olan sair nar ve çiçeklerin dahi adedi ol mikdar bulunduğu icabındandır.

142) Kavun ve karpuz rayihası işmam olunmuş yahud kavun ve karpuz ve muz ve can eriği vesair erik envaı ve haiz avrat takrib olunmuş hamirden ihtimar fasid ve sakat olup ol hamirden yapılan hubz hamirsiz olur diye İbn-i Vahşî tahrir eder.

143) Hayiz avratın yoğurduğu hamir egerçi fasid olup muhtemer olur ancak ol hamiri erkek insan yahud gayr-ı hayiz olan tahire avrat yoğurduktan sonra bir gayr-ı hâyiz avrat ol hamiri elleri ile mes eylese fasid olup redaetine münkalib olur diye İbn-i Bassal tahrir eder.

144) Kalye taşı cüz'i zeyt ile hallolunup üzüm üzere serpseler ol üzüm serian zebib olur diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

145) Tavşan beyni şarap ile mezc olunup haberi yoğiken bir hatuna işrab olunsa kıskanması zâi'l olmak üzere Kitâbü'l-esrâr' da masturdur bu misillü avrata ol niyet üzere yengeç yedirmek dahi ol fiili icra eylediği ba'zılardan menkuldür.

146) Tavuk ödü re's-i zekere talâ olunup ol hal ile mücameat olunan avrat fi-mâba'd ahar kimesneler ile mücameata talib ve ragıp olmaya diye Zekeriyâ-yı Râzî tahrir eder.

147) Tırnak otu denilen ot ki şeklen insan tırnağına müşabihtir ol ottan ba'z tatlı nesnelere ilka olunup haberi yoğiken serkeşlik eyleyen hatunlara itam ve işrab olunsa murad olunan vech üzere muti ve münkād olur diye Rücû'ü'ş-şeyh nam kitapta masturdur.

148) Kurdun hayeleri kurutulup zeytin yağı ile mezc ve teblil ve re's-i zekere talâ olunup ol hal ile mücameat olunan hatun fi-mâba'd bir kimesne ile mücameata kâdir olmaya diye kezalik Kitabü'l-esrâr'da masturdur.

149) Gece yatılan ve oturulan odada gerek saksı ve gerek şişe derununda ve gerek destesiyle çiçek ve mikdâr-ı kesîr üzere yaş meyve bulundurmak baş ağrısı iras eder ve haddinden ziyade bulundurulmuş olsa adeta kömür urmuş gibi mühlik olur.

150) Bir horozun başı sisam yağıyla tedhin olunsa ötmekten fariğ olup başı yağdan tathir olunmadıkça ötmez.

151) Birkaç katre kurt ödü re’s-i zekere talâ olunup mücameat olunsa fi-mâba’d bir kimesne ol hatun ile cima kadir olamadığı ba’z bahnamelerde masturdur ve mücerreb olmak üzere iddia olunur.

152) Beyne’n-nâs çakmak taşı tabir olunan taşı hamlini vaz’ edemeyen hatunun uyluğuna talik etseler derhal haml eder hemen haml vuku bulduğu gibi taşı ref’ edeler.

153) Kuru üzüm gereği gibi kuvveti çıkıncaya değin yigirmi dört saat kadar suda nak’ olunup ba’de’t-ta’sir ol su ile hamir yoğurup terk olunsa ol hamir maya olur diye Kitâbü’l-esrâr’ da masturdur.

154) İstimal olunmadık iken yüzlü baltayı kızdırıp sap deliğinden bağlı olan kimesne tebevvül eylese bağı inhilâl-pezir olur.

155) Sabisinin en evvel sakıt olan dişi yere düşmezden mukaddem ahz ve gümüşten zarf derununda mahfuzen yanında istishab eyleyen hatun mademki ol diş yanındadır hamil olmamak üzere Râzî nakl ve tahrir eder.

156) Bir ince gümüş sahifesi ahz olunup katırın kulağında olan çirk ve vesah talâ olunduktan sonra ol sahife kettan ipliği ile sol bazuya rabt olunup ol hal üzere cima olunsa cima olunan avrat hamil olmaz diye falansi tahrir eder.

157) Katırın ön ayakları tırnağı ahz ve ihrak olunup bir hatun ekl eylese veled getirmez olup âkır olur diye Matyovel Râzî’den nakleder.

158) Bir hatun doğurduktan sonra lahana çiçeğinden istimal eylese veled getirmez olup âkır olur diye Yames tahrir eder.

159) Bir hatun tavşan tersini yanında istishab eylese mademki yanındadır veled getirmez olup âkır olur diye Matyovel tahrir eder.

160) Bir hatuna eşek zekeri yedirseler müddet-i ömründe veled getirmez olup âkır olur diye Havâsü’l-hayvân nam kitapta masturdur.

161) Gelincik denilen hayvan henüz hayy iken topuğu ihrac olunup hatun yanında istishab eylese cimaa mani olur diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

162) Siyah horozun ödü re’s-i zekere talâ olunup ol hal ile cima olunsa mâni’-i hamldir diye Rücû’ü’ş-şeyh nam kitapta masturdur.

163) Ellerde vesair mahallerde siğiller kaç aded ise ol adette saman çöpünün boğum yerlerinden koparıp ciğerparesine saplaya ol ciğeri arza defneyleye ciğer çürüdükçe mezbur siğiller kuruyup bi’l-külliye zail ve mündefi olacağı bi’t-tecrübe ba’z asdikadan mervidir vakıa birkaç defa ba’z dostlarımıza sevk olundukta teşekkür ederler idi.

164) Bir bakire kızın kasığı kıllarından bir kıl alıp ruafa mübtela olan kimesne yüzüne tahbir olunsa ruafı münkatı’ olur diye işiderek tecrübe edip sahihen şifa bulduğunu İbn-i Şerif tahrir eder.

165) Bir ağaca karınca uşub ifsad eder olsa karıncadan ağacı halas ettikten sonra ağacın aşağı tarafında bir düzce mahalline kuru tebeşirden kalınca daire-i mâdâr çizmekle halka çevrile rutubet ve yağmur ile çizgi zail olmadıkça karınca ağaca çıkamadığının mücerreb-i ashâb-ı riyaz olduğu ba’z kütübde masturdur.

166) Vechin iki tarafı ve çene altı mahallerinde sakal kıllarından birkaç kıl koparılıp hurde hurde kırkıldıktan sonra dakîk-i hınta ile memzuca bir hatuna haberi yoğiken itam olunsa muhabbet ve vefasında sâbit-kadem ve ber-karar olmak üzere Cafer-i Tûsî’ mervidir.

167) زخل sünbülede iken mıknatısı gül suyuyla gusl olunup badehu gereği gibi sahk ve sürme gibi zevc ve zevce gözlerine mil ile iktihal eyleseler müddetü’l-ömr şiddet-i muhabbetlerine sebep olur diye Cafer-i Tûsî’den mervidir.

168) Üzüm çubuğu kurbunda ada soğanı gars olunsa üzümü ıslah eylediği mücerrebdir.

169) Hüdhüd kuşu tırnağı ile kendi tırnağı ba’de’l-ihrâk sefuf şeklinde su yahut ba’z eşribe ile bir kimesneye işrab olunsa muhabbetinde bî-karâr olur diye Bah-nâme’de muharrerdir.

170) Yeşil kurbağanın dili ahz olunup uyurken avratın sadrına vaz’ olunsa ol gün mezbure her ne işledi ise nakir ve katmir bir bir beyan ve takrir eyleye diye Ca’fer-i Tûsî’den mervî ve menkuldür.

171) Gebe hatunun topuklarının rengi yeşile mail ise hamli munis beyaz ve yumuşak ise erkek olur derler.

172) Pelin usaresiyle zeyt yağı mezc olunup tahta biti olan mahallere talâ olunsa cümlesi helak olur diye meşhurdur.

173) Lahm üzerine soğan vaz' olunsa rayihasından sinekler firar eder diye meşhurdur.

174) Kavunun sapı her ne kadar acı olursa içi ol kadar leziz olacağı mücerrebdir.

175) Pire çok olan mahalde pelüskun ihrak olunsa bütün firar eder.

176) Buzağı lahmı kendi kanıyla dak olunup bir zarfa vaz' oluna on iki gün terk olunsa balık tutmağa bir ala yem olur mesli yoktur her nevi' balık sayd olunabilir.

177) Ekilecek tohum kaya koruğu usaresiyle ıslana badehu ekile ol nebat yahud bezir böcek mazarratından emin olacağı meşhurdur.

178) Döşek olan seririn altına bir leğen ile su vaz' olunsa tahtakurusu uğramadığı mücerrebdir.

179) Mürver ağacı matbuhu odaya serpilse odada olan sinekler firar ederler eğer çıkacak yer bulunmazsa bilahere helak oldukları ba'z mücerrebinden menkuldür.

180) Mükerrer kibrit ruhu içinde şeker hallolunsa miktarından ziyade kömür olur.

181) Fıkarât-ı zahra herbâr badem yağı talâ olunmak vakt-ı pîrîde insanı inhinadan muhafaza eylediğini mücerreb olmak üzere Mûsâ el-İsrailî kitabında tahrir eder.

182) Her ne vakitte olur ise olsun tavşan başı ekl olunmak raşe ve tahaddür-i a'za ve fâlice nef'de bî-nazîr olduğunu İbn-i Mervan ve İbn-i Zühr mücerreb olmak üzere mezburdan menkuldür.

183) Himarın sağ ayağı tırnağından hatem yapıp takınmak saradan hıfz ve def' eder diye şifâ'ü'l-eskâm sahibi zikreder.

184) Defne tohumu şarab ile ezilip bir kimesneye saky olunsa ol kimesneye cünuba müşabih bir halet gelip turb ekl eylediği anda ol halet ondan zail olur.

185) Hurde hurde kat' olunmuş keçiboynuzu yemişi su ile tabh olunup boyanmak murad olunan beyaz dülbend vesair beyaz şey her ne ise ol suya batırılıp kuruya minvâl-i meşrûh üzere üç dört defa bu vech üzere batırıp kuruduktan sonra ol şey murad olunan levne boyatılsa boyası sabit olup bir daha çıkmaya.

186) Lekedar olan esvab her ne leke olursa olsun kaya tuzu ile yıkayıp nem-nâk iken kükürt dütsüsü verile leke zail olur bi't-tecrübe malum olmuştur.

187) Katip hokkasına cüzi' demirhindi suyu ilka olunsa ol mürekkeple yazı yazılmağa kadir olunamaya diye Uyûnü'l-hakāyık nam kütübde masturdur.

188) Değirmen deveran ederken taşın altına bir soğan yahud hayvanat mesanesi ilka olunsa değirmen hareket ve deverandan batıl olur diye kitâb-ı mezbûrda masturdur.

189) Tahtakurusu olan mahalde sülük yahud kimyon yahud kuru mersin ihrak olunsa helak olurlar diye kitâb-ı mezkûrda muharrerdir.

190) Akar sunun evvelki mikdarına kıllet-i târî olup az az cereyan eylese nûr-ı kamerin ziyadeliği vaktinde şâb ve civan bir kimesne ayak üzerine durup suyun akıntısına doğru tebevvül eyleyip bevl-i mezkûr akıntının taraf-ı muvâfakatına doğru seyelan eylese ve günde amel-i mezkûru birkaç defa tekrar eyleseler suyun kemmiyetine vefret ve cereyanına kuvvet gelir diye Felâhat-ı Nebatiyye'de mezkurdur.

191) Bir kimesne ada soğanını bir ipe rabt ve aradankine bağlayıp onunla beraber hareket ve meşi eylese zebab ondan firar eder diye Uyûnü'l-hakāyık tahrir eder.

192) Zi'bin kazîbi yani zekeri ahz olunup murad olunan kimesnenin niyetine ve ismini yad ederek iki tarafı düğümlendikten sonra bir battal kuyuya ilka olunsa ol kimesne makud olur diye kitâb-ı mezbûrda muharrerdir.

193) Gül ağacı dibine zaferan şa'rı ihrak olunsa vakt ü zamanının gayrıda gül çiçek verir.

194) Nergis soğanının dibine ceviz kabukları ihrak olunsa zamanının gayrında yaprakları ve çiçeği çıkar diye Felâhat-ı nebatiye'de muharrerdir.

195) Benefşe tarlasına bir adam tegavvut eylese yahud necaset ile mülevven su benefşe tarlasına uğrasa benefşeler kuruyup helak olmak havasındandır diye kitâb-ı mezkûrda muharrerdir.

196) Merzencuş tarlasına saky olunan suya tebevvül olunup ol su ile merzencuş saky olunsa yahud zebil-i âdemî yahud zebil-i hayvânât ile terbiye olunsa merzencuşun zatına kuvvet ve rayihasına hiddet geldiği mücerrebdir.

197) Darçın ve fülfül etmek içi ile hamir edilip kelbe itâ olunsa kelbe ferah ve neşat ve raks haletleri arız olur.

198) Bir kimesne ahbabı yahud bildiği bir kimesneyi rüyada gördüğü gibi uyanıp derhal başyastığını ayağı ucuna vaz' ve yorganını baş yasdığı olacağı tarafa koyup yine hâba agaz eylese rüyasında gördüğü kimesne derhal ol adamı rüyasında müşahede eyleye diye nakl ederler.

199) Sirke ile hamir mezc olunup ol hamir ile kâğıt yapıştırılsa fare ekl etmediği mücerreb olmak üzere menkuldür.

200) Su vesair eşya-yı mâ'iyye ve bi'l-husûs idhân-ı ateşte kaynatılıp ısıcak iken beden-i insâna sabbolunsa sabbolunan mahalli elbette ihrak eyleyip mevzi'-i harkta büsur ve nafatat kabartut iri iri kabarcıklar ihdas eder ama zeytun yağı bunların hilafına olup her ne kadar ateş gibi kaynayıp bedenin bir mahalline dökülse kabarcık ve nafatat ihdas etmediği vesairi gibi ol kadar veca dahi iras eylemediği Felâhat-ı nebatiyye' de muharrerdir.

[201]200) İki adet öküz boynuzu ahz olunup suyun cereyanına noksan gelir ise suyun mahall-i yenbu'undan bir zerrâ' berî mahalde su cereyan eden çamura mezbur boynuzları nûr-ı kamer ziyade olduğu vakitte rekz eyleseler suyun cereyanına vefret geldikleri mücerreb olmak üzere muharrerdir.

201) Geceler sık sık baykuş ötmesi berdin zevaline ve sayfın ikbaline delâlet eylediği mücerrebdir.

202) Uyuyan adamın yastığı altına maymun kılı vaz' olunsa acayip düşler görülür diye ba'z kütübde masturdur.

203) Acıbadem döğülüp pilice ve tuyura verilse der-akab münhadir olup meyt gibi olmağla el ile tutulur yağı alındıkta posası dahi böyledir.

204) Üzüm asması karibine esved dikilse ol asmanın üzümü ve şarabı nev'en müleyyen olur diye Matyovel tahrir eder.

205) Ağaç kavunu kabuğu kurusu esvab arasına vaz' olunsa esvab güğeden hıfz olunur mücerrebdir.

206) Nergis çiçeği üzerine sinek konmadığı acayib havasdandır.

207) Bir denk arslan tersi şarab ile hallolunup müdmin-i hamra işrab olunsa ol adam teneffür edip bir daha şarab hamre meyl eylemez diye Tuhfe tahrir eder.

208) Haberi yok iken bir avratın baş mukaddemesine kırmızı kurdcuğu bend etseler derhal şehveti hareket eder diye Tuhfe'de masturdur.

209) Yedi adet hanefsayı ki Türkçe dokuzlan ve osurgan böceği derler kırmızı bakır altına hays etseler hevâ-yı hârenin bürudetine ve nüzûl-ı bârâna sebep olur.

210) Sığırkuyruğu dedikleri ot ki onun kebirinin yapraklarından bir sepet içine bir kat yaprak bir kat incir olmak üzere ağzına kadar imla olunsa ol incir bütün sene çürümekten emin olur diye Matyovel yazar.

211) Bir parça arslan derisi libas ara yerlerine vaz' olunsa güğe tevellüdünü mani' ve güğe mevcut ise katil olur.

212) Nar ve ayva ağacı dibine ada soğanı gars olunsa çiçeklerinin dökülmediği mücerrebdir.

213) Himarın kuyruğuna bir taş bağlansa yahud kulakları bir hayt ile rabt olunsa ağırması sakin olur.

214) İnek boynuzuna vaz' olunan tohum zer' olunsa nabit olmaz nabit olsa dahi begayet sagir olur.

215) Bir sarı harir bez üzerine zerdecav suyu ile yazu yazılsa kireç suyuna daldırılmadıkça yazı çıkmadığı Râzî'den mücerreb olmak üzere naklolunur.

216) Timsah yahud maymun derisi ahz olunup karye etrafında gezildikten sonra ol deri karyenin bir köşesine talik olunsa ol karyeye dolu düşmez derler.

217) Sinek tersi ile mülemma bir ip gars olunsa na'na nabit olduğu efvâh-ı ânâm'da meşhurdur.

218) Ekşi nar ağacı har dilberi suyu ile saky olunsa meyvesi gayet leziz olacağı Bürhan-ı kâtı'da muharrerdir.

219) Armut ağacı zaif oldukta köküne zebil ile memzûc-ı remâd vaz' olunsa takviye eylediği Matyovel'den mervîdir.

220) Ak ve karakavak ağaçlarının kabuklarını ufak doğrayıp iyice zebillenmiş toprağa ekseler bütün yaz ekle salih mantar bite diye Matyovel tahrir eder.

221) Kânûn-ı sâni yahut şubat ayında çürümemiş deliksiz mazu alınıp ortasından kat' olundukta derununda bir sinek yahut bir kurt yahud örümcek bulunur. Sinek bulunur ise ceng ü cidal kurd bulunur ise kaht örümcek bulunur ise taun vesair hastalık vukuunu Matyovel tahrir eder.

222) Derelerde bütün sagir kamış ki saz derler kuşkonmaz ile bir rütbede muvafakatı vardır ki yakın mahalle gars olunsa kuşkonmaz gayetle kavi ve kalın olur diye Matyovel'den mervidir.

223) Koç boynuzu ufak ufak kat' olunup defnolunsa kuşkonmaz biter diye Matyovel yazar.

224) Matyovel Diskoridus'tan nakl eder ki meyve arasına adasoğanı vaz'olunsa meyve çürümez.

225) Hergün birer dane kara halile tenavül edip ağızdan eksik etmeseler sevâd-ı şa'rın devamına bais olur ve bir sene müdavemet eyleseler ağarmışları siyah olmağa başlar diye mücerrebdir diye Tuhfe tahrir eder.

226) Sülüğü sirke ile şişeye vaz' edip kırk gün batn-ı merste defneyledikten sonra şa'r-ı maklû'un mevziine sürseler bir daha şa'r-ı ebyaz nabit olmaz diye Tuhfe'de muharrerdir.

227) Kılı mevziinden kopardıktan sonra gargar samgı zeyt ile talâ etseler asla ol mahalde kıl bitmez diye Tuhfe tahrir eder.

228) Kanzıb bakırı sayede kurutup nısf-ı miskalini şarab ile avrata işrab eyleseler şehvet-i cimâ'iyyesini kesb eder diye Tuhfe'de muharrerdir.

229) Bir uzuvda siğil olsa cınbız ile koparıp eyrelti kökü ihrak olunup duhanına tutulsa siğil bir dahi zuhur etmediği Tuhfe'de muharrerdir.

230) Midede cümle me'kulat hazmolup erir iken kara böber erimeyip hey'et-i asliyyesiyle huruc eylediği acayibdendir.

231) Kişniş tohumundan ifrat üzere hayzı akan avrat bir adet yese hayz bir gün kesilip iki aded yese iki gün üç adet yese üç gün vehellüm cerra hayzı kesildiği Matyovel'den mervidir.

232) Yaban sarımsağı kaynatılıp ekin ve bağçe ara yerlerine bırağılsa ekl eden kuşlar sarhoş olup el ile tutulur diye Matyovel tahrir eder.

233) Nişadır sahk olunup su ile mezc ve onunla yazı yazılsa kâğıt üzerinde hiç fark olunmaz ta ki ateşe tutula hemen siyah yazı peyda olur.

234) Kabuğu soyulmuş sarımsak tesbih gibi daire şeklinde bir ipliğe tabiye olunsa ve yere konulup ortasına bir örümcek konulsa mezbur örümcek ortada kalarak daireden huruc edemeyip durur diye Matyovel tahrir eder.

235) Piliç henüz yumurtadan çıktıkta tavuk mudur horoz mudur bilinmek murad olunsa minkarından tutup asalar hareket eder ise horozdur sakit olur ise tavuktur diye a'llâme-i Râzî tahrir eder.

236) İzniyâd-ı buhûr olunup karınca olan mahalle tahbir olunsa karıncaların ol mahalden firar eylediği mücerrebattan olmak üzere Tuhfe yazar.

237) Hayz bezi parçası ile buhurlanılsa ısıtmayı ve titremeyi def eder diye Tuhfe tahrir eder.

238) Fil dişi yebrûhü's-sanem köküyle altı saat kaynasa fil dişi ol kadar yumuşak olur ki her dürlü kalıba girmesi kabil olur diye Matyovel tahrir eder. Ba'z ashâb-ı tecrübeden sual olundukta tasdik eyledikleri mesmu'umuz olmuştur.

239) Cüzi’ meshuk kimyon hıltiyyat ile mai karınca yuvalarına vaz’ olunsa karınca helak olur.

240) Dakik derununa yanmış meshuk natrun ilka olunsa her ne kadar dururşa dursun cemi’ afattan muhafaza olunur.

241) Bir kirpi zebh olup cümle eczası ile tabh olunsa ziyade pişip yağı üzerine çıkar yağ ahz olunup içi boş kamışlara ol yağ talâ olunsa ve bir hanenin köşelerine vaz’ olunsa hanede mevcud olan pireler ol kamışa tecemmu ederler.

242) Kedi üç nev’i renk ile mülevven olur ise dişi bir renk yahut iki renk ile mülevven olur ise ekseriya erkek olur.

243) Bir pamuk ipliği tuzlu su ile ıslatılıp kurudukda birkaç defa ıslatıp yine kurusa ba'dehu ucuna bir ağırca şey talik olunup asılsa ba’dehu aşağıdan bir şem’ ile iş’al olundukta yukarı doğru muhterik olup merbut olan ağırca şey düşmediği hezar defa tecrübe olunmuştur.

244) Yumurtanın kabuğuna mülasık ince beyaz zar güvercin kanı ile ferezce olunsa bikrî iaze eder diye esrardan olmak üzere Tuhfe tahrir eder.

245) Güvercin yumurtasının tulâniyesi dişi, müdevveri erkek olacağı mücerrebdir.

246) Güvercin yuvasına iğde dalı bırağılsa yavruları teksir eylediği Kastus nam hekimden menkuldür.

247) Kuluçga altına yumurtayı ferd koyup tezâyüd kamerde olsa sahih çıkar tenâkus-ı kamerde vaz’ olunsa fasid olur.

248) Kuluçkanın altına saman koyup yanına bir parça hadîd konulsa piliçler cemî âfâttan vâreste olurlar.

249) Ashâb-ı tecrübeden menkuldür ki hamil avratın avcu içi saf ve emles olursa hamli erkek olur yeşile mail olursa dişi olur.

250) Himarın kuyruğundan bir kıl alınıp ol kıl ile yine ol himarın kuyruğu bağlansa ol himar bir dahi angırmaz olur.

251) Bir miktar keçi ödü halis zeyt yağı ile mezc ve tahtakurusu olan mahallere talâ olunsa firar ederler diye meşhurdur.

252) Tuz ile memzuc kârî su ile memlu şişenin etrafına bir tarz ile vaz' etseler ki asla görünmez olsa bir saatte su buz olur.

253) Katmer çiçekli nar ağacından remed yani göz ağrısına mübtela olan kimesne çarşamba günü tulu'-ı şemsden mukaddemce açılmamış bir goncasını ağzı ile koparsa bir seneye dek ol adam göz ağrısı görmediğini mücerreb olmak üzere Tuhfe yazar.

254)[1]

255)[2]

256) Deve ağzı köpüğü ile ıslanmış buğdayı kuşlar yeseler sarhoş olurlar diye ba'z ashâb-ı tecrübe ifade ederler.

257) Haziranın yigirmi dördüncü gecesinde sığır kuyruğu otunun yaprakları serhas otunun yani eğrelti otunun altına döşeyip sabah oldukta serhten hasıl olmak üzere gelincik çiçeği tohumu gibi tuhm olunur ki serhas tohumu bu suret ile hasıl olur.

258) Yazı nakşolunmuş mezar taşının tilaveti mûris-i nisyân olduğu mücerrebdir.

259) Kertenkeleyi ırkü'n-nisâ illetine mübtela olanın ismi ile sayd edip kertenkelenin uyluğunda batın olan damarı bir illet ile ahz ve ol mevzu' yarıp ol damarı ırkü'n-nisâ sahibinin niyetine kat' eyledikten sonra aletsiz el ile ezseler bilhassa ol illeti def' eylediği mükerra tecrübe olundu diye Tuhfe yazar.

260) Servi ağacı ile beyt tebhir olunsa tahtakurusunun helakına bâdî olur.

261) Feres tırnağı hanenin eşiği altına defnolunsa ol haneden fareler firar ider diye Kitâbü'l-esrâr'da muharrerdir.

262) Yağmur ziyade yağıp sakit olmak murâd olunsa bir himarın gözüne sirke çekseler ol anda yağmur sakit olur diye Kitâbü'l-esrâr'da muharrerdir.

[1] Bu madde Hezâr Esrâr'da yer almamaktadır.
[2] Bu madde Hezâr Esrâr'da yer almamaktadır.

263) Trablus sabunu sanduğa vaz’ olunsa güğeden muhafaza eder.

264) Varak-ı gar yani defne yaprağı talik olunan mahalle saika isabet etmediği mücerrebdir.

265) Mazu فستـــه ve kelepuşa vaz olunsa dümamil yani ufak çıbanlar çıkmadığı mücerrebdir ba’z çocuklara mazu taliki buna mebni olmak gerektir.

266) Ta’lil sahibinin ta’lili miktarı nohut beyaz olmak üzere ahz olunup ta’lil üzerine bir kere süreler ve bir beze rabt olunup iki bacağı arasından ardına doğru atalar ta’lili izale eder ama bu ameliyâtı icra ahar şehirde olmak şürutundandır.

267) Bir parça baytaran nezle def’ olmak niyeti içün döküp ba’dehu sem edip ba’dehu sokağa atalar her kim sem ederse nezle ol adama sirayet eylediği mücerrebdir.

268) Bir feresin zenebinden bir kıl ahz edip tahtakurusu çok olan odanın kapısına karşı karşıya ol kılı çekip bağlaya bu hînde tahtakurusu ol odaya girmemek ve duhul etmemek niyeti ile niyet eyleye ol oda tahtakurusu şerrinden emîn olur.

269) Tırtıl müstevli olan ağacın dibini delip kızılcık ağacından yapılmış bir çubuk ol deliğe vaz’ olunsa tırtıl ol ağaçtan firar eylediği mücerrebdir.

270) Bir ağaç kavunu şakkolunup içine kettan tohumu konulup ol vechle dikilse kettan tohumu ile ağaç kavunu beyninde bir nebat hasıl olur diye Peraklius nakleder.

271)Tuzlu su ile remad hamir olup yumurtanın cânib-i mâhiyeti setr olunsa üç sene tir ü taze durur diye kütüb-i Efrenc yazar.

272) Bir hastanın illetinde tâûn ve veba zannolunsa yastığı ve döşeği etrafına iki adet yumurta vaz’ eyleseler yigirmi dört saat mürurunda yumurtalar fâsid ve müteaffin olursa tâûn olduğuna hükmolunur diye sâhib-i itkān ba’zılardan nakleder.

273) Tâûn isabet etmiş hastanın havl-i firâşına birkaç dane pişmiş yumurta vaz’ olunsa semît-i tâûn ol yumurtaya sirayet ve çok olur ki sahibi halas olur diye sâhib-i itkān tahrir ider lakin aralıkta yumurtalar değiştirilip bir mahalde defnoluna.

274) Lisân-ı sevr çiçeği şarab içre vaz’ olunsa nar gibi kırmızı olacağı mücerrebdir.

275) Deve bağrı kaynadılıp suyu ile arpa nak' ve tavuğa i'tâ olunsa temsin edip yumurtası gayet kebir olur.

276) Maksûmü'l-beden olan hevamm ve haşerata ki karınca ve teşbih böceği ve sinek emsalidir zeytin yağı ilsak olunsa helak olurlar.

277) Temmuzun yigirminci günü enva'i hububattan birer birer miktar gars olunsa kangı nevi evvel filizlenip sairinden kavi olursa ol sene nev'-i mezbûr gayet bereketli ve mahsuldür zuhur edip bilakis geç ve zaif zuhur eden kalil olur.

278) On iki adet incir yaprağı üzerine birer birer şühûr-ı rûmiyye isimleri tahrir olunup bir gece mevzi' neda yani ayazda vaz' oluna a'le's-sabâh nazar olunup kangı yaprak rutubetli bulunur ise ol mahta yağmur yağacağına dâl olup kuru ve yaş kalan mahta yağmur yağmayacağına dâl olacağı hattü'l-hükemâda muharrerdir.

279) Arpa ve buğday anbarlarına arız olan böcek ki müddet-i kalîlede hububatı ekl ve ifna eder anbar içine birkaç aded hayya-i seretân-ı nehrî ilka olunsa yengeçler helak olup rayihası böceklere vasıl oldukça böcekler anbarın bacasından fevc fevc huruca ağaz edip hububu terk ettikleri İtalya'da Montfalkon arazisinde tecrübe ve muayene olunduğu havâdisât-ı yevmiye-i tıbbiyede mastur ve muharrerdir yengeçlerin adedi hububatın kıllet ve kesretine ve huruc edecek haşeratın kesret ve kılletine göre tenkis ve tezyid olunur husûs-ı mezbûr lede't-tecrübe sahih olduğu takdirde umum ibaddu'llaha mahz-ı ni'met ve müntic-i hayr ü bereket olacağı bî-iştibahtır.

280) Gül ağacı vesair yemiş veren ağaçlara ve rayihası muzmahil olan nebatata nehrî yengeç talik olunsa ağaçta olan böcek ve kurt emsali helak olup ağaca kuvvet gelir.

281) Temmuzun evvelki gününü teşrin-i evvel ikinci gününü teşrin-i sani üçüncü gününü kanun-i evvel ahire farz ederek on ikinci günü nisan addolunsa eyyâm-ı mezbûrenin herkangısı yağmurlu ve rüzgârlı ise ol şehir yağmurlu ve rüzgârlı olacağı müsāhifü'l-hükemâda mastur ve muharrerdir.

282) Ba'z hükemanın re'yine göre eylülün yigirmi dördüncü günü zevâl-i şemse dek kangı rüzgâr hübub ederse ahir seneye dek ekseriya ol rüzgar vezân olur.

283) Anar ağacı çiçekten mukaddem sarı papadya nebatı kökü ilka olunup ilsak olunsa meyvesi gayet kebîr olur.

284) Veca'-ı nikrîse mübtela olan kimesnenin ayağına olan mevzu' veca'ına bir pamuk ipliği vaz' olunup birkaç gün terk olunduktan sonra mezbur iplik bir killab bacağına talik olunsa veca'-ı mezbûr ol kelbe intikal eder.

285) İnci çiçeği kurutulup ba'de's-sahk enfiye gibi çekilse aksırtıp sümüğü isale eder.

286) Bir diş sarımsak bütün kabuklarından ihrac olunup çıplak dikilse diş olmaksızın bir baş sarımsak nabit olur.

287) Portakal ağacı kökünün dibine bir kedi yavrusu meyti defnolunsa yemişleri gāyetü'l gāye çok zuhur eylediği mervîdir.

288) Vakt-ı hazânda yapraklar ağaçların tepelerinden hazan etmeye başladığı takdirde ol sene kışın şiddetine ve vasattan hazan eder ise itidalinde esfelden hazan eder ise kılletine dâl olacağını Macar ahalisi tecrübe etmişlerdir.

289) On aded parmakların tırnakları kesilip hırde hırde kat' olunduktan sonra bir fincan suda on iki saat nak' olunup içilse mukayyiat saire gibi kay verir.

290) Keçi ve tekeye zanbak soğanı ekel ettirilse emrâz-ı kesîreden muhafaza edip vakt-ı marazda dahi teberra eder.

291) Yumurtanın tûlânî olanı horos ve tedvîre mail olanı tavuk olduğu müşahede olunmuştur.

292) Bir taze yumurtaya zeyt yağı sürülüp tecfîf olunsa bir seneye dek bozulmayıp tir ü taze durduğu hükemâ-yı Efrenc'den mücerrebdir.

293) Bir geminin sintine mahalline bir toprak leğen ile sönmedik kireç vaz' olunsa ve kireç üzerine su ifrag olunsa kireç yanıp buharı gemi anbarına ve kamaraya vasıl olursa sintine buharından nâşî vuku' bulan kay' ve gemi tutması denilen emrazdan gemi halkını muhafaza eylediği İngiliz beynlerinde meşhur ve masturdur.

294 Kalaydan bir halka yapılıp yemiş vermeyen ağaca talik olunsa ol sene meyvesi kesîr olur.

295) Füvak illeti ki Türkîde inckırık derler mahuf ve mühlik bir marazdır şedit olup meyus olundukta bir kaz getirilip alîlin ağzı mukabiline kazın ağzı tutulup nefesi kaza istinşak ettirile kaza füvak gelip helak olur badehu bir kaz dahi getirilip vech-i meşrûh üzere kaz helak olmayıncaya kadar böyle edeler ekseriya yedinci kazda füvak münkat olur diye tecrübe olunmuştur.

296) Arpa ve buğday ara yerlerine turp tohumu ilka olunsa hububata bit ve böcek isabet etmediği mücerrebât-ı sahîhedendir.

297) Bir adamı akrep ya da yılan soktuğu an dübrüne bir kıt'a tuz sokulsa derhal veca' kat' olur.

298) Yumurta akı cüz'i kar suyu ve şab ile hallolunup bir bez paresi onunla ıslansa ba'de't-tecfîf ol bez ateşte suhuletle yanmaya diye ba'z kütübde görülmüştür.

299) Himarın kulağından vesah ahz olunup şarab ve elli dirhem kadar ol şaraptan bir kimesneye iskâ olunsa o kimesne uykuya vardıkta asma yaprağından birbirine leffederek tac misali bir şey yapılıp naimin başı üzerine konula mademki naimin başından ol tac kaldırılmaya ve kaldırıldıkta dahi yüzüne natrun ile sürüş olunmaya ol kimesne uykudan başkaldıramadığı garâib-i havâstandır.

300) Himarın dübürü zeyt yağı ile tedhin olunsa ol yağ dübüründen zail olmadıkça himarın angırmadığı mücerrebdir.

301) Aralık aralık hunnaka mübtela olan kimesne boğazına hıltit talik eylese hunnaka mübtela olmaz diye ba'z mücerrebinden menkul olup mübtelasına tavsiye olundukta faidesini müşahede eylediği bi'd-defe'ât tecrübe olunmuştur.

302) Bir marizin ayaklarına ve dizlerine hamir su atıp on iki saatten sonra bir aç kelbe verseler kelb ol hamiri ekl eder ise mariz necat bulur yok ekl etmezse helak olur diye rivayet olunur.

303) Koyun sürüsünden bir koyunun arkasından bir miktar yün koparılıp ol yün ile koyunun kulakları bağlansa ol koyun koyun bağlayan adamın arkasından ayrılmayıp her ne tarafa giderse beraber gider.

304) Asel olan kâsenin ağzına koç yününden tağtıye olunsa karıncalar ol kaseye gelmezler.

305) Naim olan adamın yastığı altına haberi yok iken maymun kılı vaz' olunsa düşünde acaip ve garaip rüyalar görüp feramuş etmeyerek nakl eder.

306) Yedi adet ufacık taşlar her birini habis ve müzmin çıbanların üzerine sürüp ve cerahatları taşlara bulaştıkta ol taşları bir büyük taş altına defnetseler çıbanlar tedric ile mündefi' olur.

307) Birkaç aded soğulcan tâûn üzerine vaz' olunup bir bez ile bağlanıp iki saat kadar durduktan sonra bez açılıp soğulcanlar helak olmuş ise ol marizin hastalığının şiddeti kesb hiffet edip ve ala helak olmamış ise müştedd olur diye Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf'te muharrerdir.

308) Ayın ilk çehar şenbesinde lisân-ı sevr nebatının kökü etrafı köke zarar etmemek şartıyla iyice kazılıp çıkmağa müstaid oldukta bir kedi yahut köpek boynuna bir ip ile bağlayıp kökü kediye yahut köpeğe çıkardalar. Ol çıkan kökün mahalline cüz'i süd sağılıp çalı ile ihrak oluna badehû ol lisânü's-servi bir çömleğe koyup hanenin bir tarafına asalar ve diyeler ki ol gün bu çömlek içinde kurudukça bu maslahatın âmili olan kimesnenin hanaziri kuruya elbet kurur diye mücerreb olmak üzere İbn-i Şerîf Yadigar' ında tahrir eder.

309) Bir ölmüş at kürkünü bir müteverrimü'l-tuhâl mevzu tuhaline yedi gün bağlanıp sonra ihrac eylese tuhali zail olur.

310) Ayın evvel çarşamba günü afet tabir olunan otu ki koyun otu demektir nabit olduğu mahalden çevresinden kazıp eczasına halel gelmemek şartıyla hanaziri olan kimesne niyetine bir yüksek yere asalar ol ot kurudukça ol adamın hanaziri kuruduğu mücerrebdir.(bu dahi İbn-i Şerîf yadigarlarındandır)

311) Şems maşrıktan tulu' eylediği gibi basarımız ile şemsin beyninde duhân ve gubâr ve emsali hail olmayıp pak ve safi olsa ve kezalik gurubu halinde dahi bu vechle olsa biraz günler havanın ciyâdetine ve letafetine delalet eder tulu'-ı şems cüz'i gaym olup sonra dağılsa yine letafet olmaya delalet eder ve kezalik tulu' ve gurubda şemsin şuâı noksan olup etrafında guyum gah olup gah olmasa yine ciyâdet-i havâya delalet eder.

312) Bir kimesne delice bal yiyip veca' ve arkasında hararet ve ba'z zaaf ve fütur alayimi hissetse ki delice balın isti'malinden neş'et eder heman birkaç baş soğan istimal olunsa def olacağı baz mücerrebînden menkuldür.

313) Kamerin evvelki hilalinde yani ilk gün ve bir günden sonra etrafında kırmızı noktalar ve sevad müşahide olunsa ol köylerde yağmur yağmasına delalet eder.

314) Hilalin dairesi kırmızı müşahide olunsa bir şedîd yağmur vukuuna delalet eder diye baz kütübde menzurumuzdur.

315) Kargalar şehrin kenarına münteşir olup başlarını çok çok suya soksalar ve feryad eyleseler yağmur olup berd zuhuruna delalet eder.

316) Yarasanın başı güvercin kümesine defnolunsa güvercinlerin ol kümesten kaçmamalarını ve yarasa başının fare deliğine konulması farelerin ol mekanda durmamalarını mucib olur.

317) Kezalik ölmüş yarasa başını istishab etmek dahi herkesle mûris-i ülfet ü kabûl olur diye Tuhfe tahrir eder.

318) Oğul otunun usaresi lahm üzerine reş olunsa bir zaman sineğin şer ve fesadından muhafaza eder diye Tuhfe tahrir eder.

319) Zakkum ağacının yaprakları taktîr olunup suyu ile kükürdü iska etseler iştigalini izale eder.

320) Halis kiremit yağından birkaç katre batn-ı keffe ilka olunsa der-akab zahir keffe nüfuz eder.

321) İklîlü'l-melîk otu ki Türkîde koç boynuzu derler odaya ta'lik olunsa hava tebeddül edip yağmur yağmayacak olursa mezbur otun rayihası bir derecede hâddolur ki bütün hanenin içinde münteşir olur diye Matyovel tahrir eder.

322) Unnab ağacı dibinde ceviz dalları ve ceviz ağacı dibinde unnab dalları ihrak olunsa meyveleri ziyade olur.

323) İncir ağacı dibine bir taze tavuk yumurtası defnolunsa incirin meyvesi begayet körpe olup fesaddan muhafaza olunur.

324) Kedinin burnuna duhan-ı verd tedhîn olunsa der-akab cinun gelip ziyade olursa helak olur diye Kitâbü'l-hayvân'da masturdur.

325) Sinek başı ve gövdesi arı soktuğu yere vaz' ve delk olunsa veca'ını kat' eder ve semeni dahi izale eyler.

326) Beş dirhem kurşunu haberi yok iken bir kimesnenin baş yasdığı altına koysalar perişan düşler göre diye Tuhfe yazar.

327) Karnabat tohumu dört sene sonra dikilse şalgam olup şalgam tohumu dört sene sonra dikilse karnabat olur diye Kitâbü'n-nebât'ta Câhiz zikreder bu hal tecrübemiz ile sabit olmuştur.

328) Serçe kuşunun çenesinde sakal gibi tüy olanı erkek, olmayanı dişidir ve işte her hayvanın öyle fazla tüylüleri erkek olduğu esrâr-ı tabîa'ttandır.

329) Kabak kebîr olmak murad olunur ise tohumu kabağın orta yerinden alıp sivri ucu yere gelmek şartıyla dikilse begayet kebir olur.

330) Nar kabuğu kaynatılıp matbuhı çekirge olan tarlaya reş olunsa çekirgeler helak olur.

331) Hatun şa'rı ile üzüm asması vesair marzukat tebhir olunsa kurd eseri kalmaz.

332) Bir kimesne kendüye hacer-i merkaşîşa talik eylese ona hayr isabet edip nasdan keramet görür diye mücerreb olmak üzere İbn-i Baytâr tahrir eder.

333) Kurşun sahifesi basılıncaya kadar dehen ile tedhin olunup ol dehen ahz olunduktan sonra hadide tala olunsa ol hadid bir dahi paslanmaya.

334) Talikondan balık iğnesi ahz olunsa balık ne kadar büyük olur ise de halâs olmayıp elbette sayd olunur.

335) Her ne şey olursa olsun bir viâ' içinde kaynayan şeye hacer-i kışûr yani ayak taşı ilka olunsa fi'l-hâl galeyanı sakit olur.

336) Bilegü taşına zakkum ağacı yaprağı talâ olunsa ol taşa sürünen seyf ve bıçak pas tutmaz.

337) Ay eskisinde aya karşı tebevvül olunup bevl-i mezbûru sakalı olan yani ta'sili olan adam alıp sigillere sürse sigiller kuruya.

338) Akrep soktuğu mahalle birkaç katre incir dalı sütü taktîr olunsa der-akab veca'ını ve semeni def eylediği Kitâbü'l-esrâr'da yazılıdır.

339) Hall-i hâzık ve ada çayı kaynatılır iken beraber fildişi yahut sair kemik parçası kaynatılsa telyin edip her ne surete ifrag olunur ise kabul edeceği Kitâbü'l-esrâr'da muharrerdir.

340) Örümcek hay iken bir fındık kabuğuna konulup sıtma tuttuğu zaman bir hayt ile gerdana ta'lik olunsa humma mündefi olur.

341) Artemisya nam haşîşe ki Türkîde misk otu derler alâsından alınıp hırde hırde ba'de'l-kat' istimal olunsa hayzı âsân eder esfelinden ahz olunup isti'mâl olunsa def'-i ishâl eylediği Yames nam hekim meşhurun mücerrebidir.

342) Örümcek ahz ve lapa gibi oluncaya dek dakk olunup cerebe ve şakikalara talâ olunsa baş ağrısını def' eder.

343) İskorpit balığının dikeni ile ağrıyan diş etine sancılasa ve bir miktar kan çıksa veca'-ı esnanı kat' eder diye Belinus'tan Yames nakleder.

344) Örümcek ağından mikdâr-ı cüz'i sıtma nöbetinden bir saat mukaddem istimal olunsa nöbeti kat' eylediği Hindîler miyanında meşhurdur ve hatta Yames nam hekim nakl eder ki sıtmaya mübtela bir hatun birçok vakit muâlecât-ı kesîreden faide-mend olmayıp bilahare yigirmi buğday kadar örümcek ağı istimâli ile külliyen def' eylediği meşhûdumuz olmuştur.

345) İpek kozasını bir adam başının tepesinde taşısa devvar yani baş dönmesi illetine ve teşennüc illetine mübtela olmaz diyü hekim hâzık-ı mesfûrdan menkuldür.

346) Ayakta çok gezmeğe ve harekete mecbur olan kimesne artemisya yani misk otundan azh ve birkaç yaprağını pabucu altına vaz' edip öyle yürüse ol kimesneye taab arız olmaz Bilinas nam hekim der ki bu otu istishab eden asla yorulmaz Tüvavir nam hekim dahi bu hassa gerçektir meğerki yol ziyade uzak oladır kezalik bunu istishab eden kimesne cemî âfâttan salim ve kapısına talik olunan hane mesâibden mahfûz olur denilmiştir.

347) Pazı kökü kebab ve ekl olunsa soğan ve sarımsak kokusunu giderir.

348) Zernebat yani kafur otu kökü dahi böyledir.

349) Bursa-pastoris nam ot ki Türkî'de çoban dağarcığı derler yaprakları döğülüp yumurta kadar edip kulağa vaz' olunsa veca'-ı esnânı def' ve koltuk altına vaz' olunsa ruafı kat' eder kezalik kabzaya alınıp sıcak olunca kadar tutulsa ve elde tahrik olunsa ruafı kat' eder taban altına vaz' olunsa emraz-ı re'siyeyi dâfîdir diye Yames tahrir eder.

350)Dühnü'l-karanfil ile kâfur hallolunup bir cevher mâyi oldukta onunla esvab ve cild-i beden talâ olunup ateşe tutsalar ateşte parlar ise de muhterik olmaz ve mazarrat dahi vermez diye hekîm-i mezkûr taahhüd eder.

351) Kâfur güğeyi katl ve tevellüdünü mani' olmağla kürkçü esnafı güğeden muhafaza zımnında kürk ara yerlerine kâfur korlar.

352) Kulunc illetine mübtela olan kimesne batın esfeline bir kelb alıp ilsâk eylese kelb harâret-i batnı hisseyledikçe kelbe şiddetle kay şedid ârız olup ol kimesne kuluncdan halas olur diye Hekim Bartalumi nakl eder.

353) Etfalin gerdanına mercan talik olunsa dişleri begayet tîz çıkar lehza İngiltere'de etfal boğazına karılar mercan ta'lik etmek bu menafi' içindir diye Yames nakleder.

354) Asma budakları bıçak ile kesilip ve teke kanıyla gusl olunup onunla asma budasalar ol asmanın filizleri afattan salim olur.

355) Asma budakları bıçak bileğü taşında bilenip badehu kunduz derisine sürülse sonra asma budansa ol asma cem'i afattan salim olup ham ekelinden ve haşerat şerrinden emin olur diye Matyovel tahrir eder.

356) Bakla ve badıncan misalli menkusü'l-re's nâbet olup aşağı sarkan bukûl dima'a ve zihne muzır olur diye Kitabü'l-hayvân'da Câhiz tahrir eder.

357) Tahleb ki kurbağa yosunudur ki alınıp gölgede tecfîf olunduktan sonra ateşe ilka olunsa muhterik olmaz diye Câhiz Kitâbü'l-hayvân'da tahrir eder.

358) Buruk sedef suyuyla hallolunup bir avratın burnuna çektirilse aksırır ise bâkir ve el-âsîbdir İbn-i Yahyâ tahrir eder.

359) Karanfil bostanı çiçeğinin her nev'i tohumlarından ahz olunup bir kaz yeleği kalem derununa vaz' ve kapayıp toprağa gars olunsa ondan bir gün çıkıp dallarında her nevi' karanfil olur diye Matyovel tahrir eder.

360) Kuzâb-ı Mısrî ki fül bahrî envaındandır onun yahud fül bahrinin yaprağı ağızda misk olunsa ruafı kat eder diye keraren ü miraren mücerreb olmak üzere Kustî nam tabibden Yames nakl ve tahrir eder.

361) Yaban kızılcığı dalından bir dalcağız meklûb-ı kelb iz eylemiş kimesnenin eline verilse der-akab cününu ziyade olup illeti heyecân eder diye Matyovel tahrir ve beyan eder.

362) Yaban kızılcığının üzüm gibi olan habbelerinden çekirdeklerinden ta'sîr ile istihrâc olunan dühn kandilde işâl olunsa zeytun yağından alâ yanıp isi olmaz.

363) Kampanula denilen otun kökü kıt'a kıt'a olunup her ne kadar sagîr ve hırde olursa olsun başka başka gars olunsa her kıt'a kendi meseli gibi nabit olur diye Limeri nam hekim tahrir eder.

364) Ağaç kavununun çekirdeği kabuğu soyulup ısıcak mengeneden yağı ahz olunsa ol dehen misk ve anberin rayihasını ahize bir miftah azîm olduğu esrâr-ı mektûmedendir diye Yames nam hekim rivayet eder.

365) Bu duhan ile bir kimesne tedhîn olunsa ol adamın yanına akreb takarrüb eylemez diye Tuhfe tahrir eder.

366) Dikenli olan enginarın tohumu kablü'z-zer' filizlendikten sonra dikilse yahut marul kökü derununa gams olunup öyle dikilse zuhûr eden enginar dikensiz olur diye Matyovel tahrir eder.

367) Henüz yağmış yağmur suyu yahud henüz inbikten çıkarılmış mâ-ı mukattar derununa sağ olarak ilka olunan tatlı su balıkları müddet-i yesîre zarfında helâk olurlar fakat mezkûr suya balıkları ilkadan evvel bir çâr yek saat kadar el ile yahud bir alet ile tahrik olunup hava aldırılsa konacak balıklar dere suyunda yaşar gibi müddet-i medîde yaşarlar.

368) İstiridyenin lahmını bir fincan süt derununa vaz' ve ilkâ etseler bir müddet sonra lahm-ı mezbûr eriyip süt ile mahlût olur binaberin çokça istiridye ekliyle imtilaya uğramış zevata süt içirmek teshîl-i hazmı mûcip olur.

369) Pazı kökü parça parça olup hamamın su yoluna atılsa ol hamam ısınmayıp bârid kalmak havâsındandır diye metâli elbruz sahibi İbn-i Zühr'den mervîdir.

370) Dişi keçinin sağ boynuzu hâmil hatunun fahz yeminine ilsâk olunsa teshîle veladet eder diye Hekim Kurtubî tezkiresinde tahrir eder.

371) Kırk sabah birer fincan üzerlik tohumu matbûhı istimal olunsa emrâz-ı kesîreye nâfi' ve hikmet-i münkeşif olur diye Hekim Kurtubî tezkiresinde tahrîr etmiştir.

372) Gece tahtü'l-visâde iklîlü'l-cebel vaz olunsa insanı ru'yâ-yı mahûfa görmekten masûn eder diye hekîm-i mezbûr beyan eder.

373) Üzerine koyuca siyah mürekkeple yazı yazılmış bir beyaz kâğıda mum alevinde yakılmış bir miktar pamuk külünü layıkıyla sürüp kâğıdı adeta mülevves ettikten sonra ol kâğıt güzelce bir sünger ile silinse yazı mahalleri siyah kâğıt üzerine yazılmış beyaz yazı gibi meydana çıkar.

374) Güvercin kanıyla yazı yazılsa yaş iken okunup kurudukta okunmadığı ba'z zevattan menkuldür.

375) Turunc suyu ile yazı yazılıp ateş karşısına konsa kırmızı yazı peydâ olur .

376) Limon suyu ile dahi bir beyaz kağıda yazı yazılsa kurudutan sonra hiç yazı görünmeyip ateşe gösterilse gayet okunaklı olarak bir yazı peydâ olur.

377) Soğan suyuyla yazılan yazı dahi ateş görmedikçe okunmaz

378) Balık yağı üç gün güneşte kuruyup badehû onunla yazı yazılsa altun gibi lemeân eder.

379) Koyun sütü ile yazı yazılsa ba'de't-tecfîf yeşil görünür.

380) صفدع biri ahz olunup dört hafta ekşi yoğurt taaffün olunsa ve dühnü ahz olunsa huffâşın zebili ile hoşça mezc olunduktan sonra murad olunan hayvana talâ

olundukta talâ olunan mevzu' bir dahi hâll-i kadîmine avdet etmemek şartıyla beyaz olur bu husus ketmi lazım olan esrârdandır diye Uyûnü'l-hakâyık sahibi tahrir eder.

381) Şahm-ı sâm-ı ebras ve şahm-ضفدع ve şahm-ı hanazîr cümlesi ahz ve birbirine mezc ve ateşte sevb olunup feres olsun yahut başka hayvan olsun siyah olan mahalline sürülse yerine beyaz kıl bitüp avdet eylemez diye Uyûnü'l-hakāyık yazar.

382) Kireç suyu mertek ile sahk olunup beradü'l hadîd izafesiyle dâbbenin beyaz mahaline sürülse siyah olur diye kitâb-ı mezbûrda yazılır.

383) Kireç ve zencar ve مرداسنج mazu ve zac ale's-suya ahz olunup mikdâr-ı kifâye su ile ba'de'l-mezc tasfiye olunup badehu beyaz ata ve aşka sürülse siyah olur diye Uyûnü'l-hakāyık sahibi kitabında tahrir eder.(kitâb-ı mezkûr sahibi Kayseriyelü olmalıdır)

384) Feres kurt izini görüp ol izde gitse ferese ra'şe arz olup bütün cesedinden arak ve duhân huruc eder diye Muhyi'd-dîn İbn-i Arabî hazretleri Müsamerât nam kitapta beyan eder.

384) Kurt bir kimesneyi görüp ol kimesne sâkit olarak hemen şöyle durur ise ol kimesneyi incitmeyip havf ve faz' izhâr eder ise üzerine savlet ve hamle eylediği müşarünileyh hazretlerinin kitabında masturdur.

385) Kurt ada soğanı üstünde yatsa fi'l-hâl helak olur bunun içindir ki tilki, kurt yuvasına ada soğanı götürüp bu tarîk ile kutru helak ve yavrular yeni ekl eder diye Müsâmerât müşarüleyhte masturdur.

386) Verina denilen ot ki Arabî'de ra'yü'l-hamâm ve Türkî'de güvercin otu ve it zekeri derler hummâ-yı müselse mübtela olan kimesne ol otun sâkının üçüncü mafsalından ve hummâ-yı rub'a mübtela olan dördüncü mafsalından koparıp üzerinde istishab eylese illetten rehâyâb olur diye Kütüb-i Efrenciye'de mastur ve muharrerdir.

387) Kamer-i burc mizanda şemse mukârin olduğu vakit muhtarda parmağına zümürrüd yüzük takan kimesne müddet-i medîde mahûf rüyalar görmekten emîn olur diye Hadâyıkü'l-envâr' da İmam Fahrü'r-Râzî tahrir eder.

388) Câmeye kan bulaşıp lekelense tuzlu su ile gusl olundukta fi'l-hâl zâil olur.

389) Câme yahut kâğıt üzere yağ damlayıp leke eylese üzerine kemmun sefufu ekeler yağı neşf eder.

390) Yüz cüz buğdaya bir cüzi nar yaprağı vaz' olunsa buğdaya hiçbir afet lâhık olmaksızın nice zaman durur diye İmam Fahr-ı Râzî tahrir eder.

391) Arpa anbarı içine çok zaman sirke durmuş boş bir fıçı vaz' olunsa ol arpayı filizlenmeden men' eyler diye İmam Fahrü'r-Râzi tahrir ve beyan eder.

392) Üzüm çubuğu çatlağı arasına bir kabak çekirdeği dikilip ondan bir kebîr kabak hasıl olduğundan başka ol üzüm gayet leziz olur diye Hoca Ebu Ali'den mesmu' olmak üzere kitâb-ı mezbûr yazar.

393) Ba'z semît eşya su ile naki olunup hassası ol suya çıktıktan sonra bir meyve ağacı daima ol su ile saki olunsa ol ağaçtan hasıl olan meyve zehr-nâk ve ol semek hassasını şâmil olur hatta me'mûn halîfe Ali İbn-i Mûsâ el-Ridâ hazretlerini bu tarîk ile tesmîm eyledi diye İmâm Fahr-ı Râzî kitâb-ı mezkûrda tahrir eder.

394) Hindistan cevizi erkek kimesne yedinden ahz olunup istimal olunsa fiilî ve hassasî kuvvetli olup nisa elinden istimal olunsa za'îfü'l-fiil olur diye ba'z kütübde muharrerdir.

395) Koyun henüz kuzu doğurmazdan evvel olacak kuzunun rengi ne levnde olacağı bilinmek murad olunsa ol koyunun lisanına nazar oluna herkangı renkte ise doğacak kuzu ol renkte olacağı çobanlar indinde mücerrebtir diye Sadî Efendi mecmuâsında görülmüştür.

396) Kuzgun kanı şarap ile içilse şarab hamrdan ibâ ve nefret hasıl olacağı mücerrebdir.

397) Sezâb ile incir beyninde münâsebet-i hafiyye ve muhabbet olmağla incir ağacı köküne karîb sezâb dikilse gayet âlâ olur.

398) Arı olan mahale kızılcık ağacı dikilmeyip yanına uğratılmaya zira arı kızılcık çiçeğini ekl eder ise helak olur.

399) Fındık içine yahut bir kalem içine zîbak hayy doldurulup ağızlarını muhkem seddettikten sonra bir kırmızı bez ile leff edip tıflın gerdanına talik olunmak ba'z çocuk hastalıklarına nâfi'dir furfura nam tabib der ki ben ümmü's-sıbyân ve sara mübtela çocuklarda vesairlerde tecrübe eyledim tahallüf etmedi ve mücerrebdir.

400 Zırnîh samg-ı Arabî suyuyla ezilse rengi kırmızı olur mücerrebdir.

401) Bir miktar kızıl mazu havan içre ba'de's-sahk üzerine bir misli halis zencâr suyu mikdâr-ı kifâye samg-ı Arabî lu'âbı vaz' olunsa rengi acayib zencâri olur.

402) Fena ve kapanmaz yaralara yedi adet izmarit balığı dövülüp üzerine vaz' olunmağla yaralara büru gelip iltiham bulur. (Bu tesir balıkta mı yoksa yedi adette midir bilelim)

403) Bir kimesne câriha ile mecrûh olup müteessirân vefat eylese seyelân demi sakin olmuş iken ol kimesneyi uran yani cerh eden kişi yanına gelip eli ile mes eylese dem sâkin iken yine seyelâna agaz eylediği mücerreb olmak üzere ba'z kütübde görülmüştür.

404) Hazır lop yumurta kabuğu üzere murad olunan şeyi uşb suyu ile yazılsa ol yumurta ateşte pişirip kabuğu kabuğu soyuldukta ol yazı yumurtanın içine dahi geçip yazılmış bulunur.

405) Nergis kökü ahır karha ki üdül kahr dahi derler Türkçe nezle otu denir ve kibrit ale's-suya ahz ve su ile memzûca dökülüp ol su hane derununa reşşolunsa mecmu' sinekler firar eder diye Hakāyıkü'l-esrâr yazar.

406) Buğdayı kibrit ile kaynatıp ba'de'l-tecfîf ol buğday murad olunan kuşa i'tâ olunsa ol kuş bîhoş olup el ile tutulmak mümkün olur diye Hakāyık yazar.

407) El vesair murad olunan uzuv kafur hallolunmuş su ile gereği gibi gusl ve mes olunsa ateşte yanmayıp fi'n-nâr tesir etmediği mücerreb olmak üzere Hakāyıkü'l-esrâr yazar.

408) Soğuk su derununa bir miktar zırnıh vaz' olunsa kendi kendiye bir sühûnet kesb eder.

409) Bir kase soğuk su derûnuna bir miktar asid sülfürik yani zac yağı mezc ü ilâve olunsa su adeta hamam suyu gibi kesb sühûnet eyler.

410) Bir miktar zernih ve şeb kaya koruğu usaresiyle karıştırılıp ol su ile gusl olunan eşya ateşte yanmaya.

411) Mahmûm tıflın beşiğine hâr vaz' olunsa hamasını def ve tahfîf eder diye kâmil-i alâî nakl eder.

412) Sığırlara taun gibi isabet eden kırgın hastalığına fil kemiği bir siyah bez ile sığır sürüsünden birinin gerdanına talik etseler sâir sığırlar dahi âfet-i mezkûreden emîn olurlar.

413) Bir bez paresi keskin sirke ile ıslatılıp odanın bir köşesine talik olunsa odada mevcut sinekler firar eyleye diye naklolunur.

414) Deve kuyruğundan birkaç kıl alıp bir ağaca leff ve ol ağac odada talik olunsa sivrisinekler firar eder.

415) Favâniya nam çiçeğin ki Türkîde şakayık derler tesbih gibi tohumlarını dizip tıflın derdanına talik eyleseler ol tıfl saradan emîn olur.

416) Nar kabuğu ağaç ile korkuluk gibi tarlaya talik olunsa ve bazıları dahi tarlaya sabbolunsa oralardan muziyat firar eder.

417) Kulağa pare kaçsa kangı kulağa kaçmış ise hayaların ol tarafta olan yumurtasının birini ol tarafta olan eli ile kavîce sıksa pare durmayıp çıkar mücerrebdir.

418) Ayak ve suhanı yuyup bir tarîk ile düşmana işrâb olunsa dost ola diye Kitâbü'l-havâs' ta masturdur.

419) Mürde sinek iyice döğülse peynir ile mezc olunup farelere it'âm olunsa helâk olurlar.

420) Kurt kemiği dövülüp koyun ağılının etrafına konulsa kurt ol ağıl tarafına uğramaya.

421) Serv kozalağı hanede tahbîr olunsa ol haneye sivrisinek uğramaz olanlar dahi helâk olur.

422) Bir yılan boğazlayıp kanından bir miktar pambuğa bulayıp şaraba münhemin olan kimesnenin haberi olmaksızın destarına sokup ve bir miktarını dahi haberi yoğiken yedirseler şaraptan nefret edip bir daha içmez olur.

423) Bağlu olan kimesne nehirden üç aded balık hayy olmak üzere sayd edip balıkların ağızlarına tebevvül eylese ve yine diri iken nehre ilka eylese bağı münhal olur.

424) Ekilecek tohum her ne ise roka tohumu ile beraberce ekilse ol nebât yahut tohum böcek ve karınca şerrinden emîn olur.

425) Sedef çiçeği otuyla kaynamış su odaya reş olunsa tahtakurusu şerrinden emîn olur.

426) Döşek içine kalem dalından birkaç dal vaz' olunsa ol döşeğe tahtakurusu uğramaz.

427) Mantar zehri için ba'de'l-kay kuru sarmaşık ekl olunmak mantar zehrinin tiryâkıdır.

428) İncir dallarını yaş ikin ateşte ihrâk edip hayesinde istiskâsı olan kimesne hayesini ol dallara takrîb eylese bazen ah teâli mündefi' olur diye falansı yazar.

429) Yaban kurbağası ahz olunup kuruyunca bir mahalde terk oluna kemiklerinden ziyade kebîr kemiği ahz olunup kazganda su kaynar iken vaz' olunsa galeyân-ı mâ zail olur.

430) Kezalik iş bu büyük kemik hummâ-yı rub' olan kimesnenin bir tarafına talik olunsa humması münkat' olur diye ba'zılardan menkûldür.

431) Bir kebîr nergis soğanı ahz olunup hâlis altından mamûl bir çuvaldızı ol nergisin bir tarafına sokup bir kimesne çuvaldızın başını eline alıp nergis gars eyleyecek mekanın etrafında hande ederek beş defa tavaf ve deverân eyledikten sonra tavâf-ı âhirin akabinde ol nergis gars eylese nergis-i mezbûrun rengi şakayık levninde olup ahmer ve rayihası âtır ve ezher olur diye kudemâ-yı Kastaniyon'dan

nakl ile felâhat-i nebatiyede zikreder sâhib-i kitâb bu amelî bin tecrübe eyledim naklolunan gibi levn ve râyihâda aynı olmadı ise de levn ve râyihâsı da küllî mugâyeret müşâhede eyledim diye tahrir eder.

432) Nergis soğanı şakkolunup derununa bir diş soyulmuş sarımsak ilkâ ve öylece dikilse çiçeği katmer olur diye kitâb-ı mezbûrda yazar.

433) Nergis çiçeği yaprağı beyaza mâil yeşil ve râyihâsı keskin nergis soğanı şakkolunup derununa bir diş olmak murad olunur ise gayet taze ve hemen yeşil iken koparılmış sarımsak ilkâ olunup rutubeti kesîr ve bârid mahale dikile bu surette çiçek yeşile mâil ve katmer olur.

434) Azeryûn denilen nebat ki çiçeğine nergis derler bir hamile hatun ol çiçekten iki avcunun içine alıp birbirine inzimâm ile avuçlarını sıka batınındaki cenine zarar külli isabet eder ve ellerinde mükerreren devam eylese ve sık sık şemmeylese veledi ıskat eder lahzâ ‘asr-ı velâdette amel-i mezbûr icra olunur diye Felâhat-ı Nebatiyye’ de muharrerdir.

435) Ellerini soğan suyuyla gusl eyledikten sonra tavada kızgın yağa koysalar yakmaz diye Hekim Şambers nakleder.

436) Yakutu istishâb yahut tahtîm yahut gerdanına talik eyleseler tâundan muhafaza eder diye Şambers yazar.

437) Sarı balmumu ve sarı kettan ipliği gusl olunup güneşte tecfîf oluna badehu defaatle gusl ve tecfîf olunmağla levnleri beyaz olduğu cümleye malumdur ancak tekrar sarı olmak murad olunsa bilâgusl havaya talik oluna durdukça sarı olur.

438) Kâğıt ve fil dişi ateşe karîb tutulmak ile derece-be-derece sarı ve kırmızı olur ve bilahere adeta siyahlaşır.

439) Sarı iplik kibrit buharına tutulmak ile beyaz olur diye Şambers nakleder.

440) Sarı boyanmak murad olunan bez ve esvâb şeb ve mâ’ü’r- remâd ile tabh olunup sonra sarıya boyansa begâyet latîf sarı olur.

441) Himarın cephesinin derisi ile bir parça billur leffolunup tıflın bir tarafına talik olunsa sihirden ve havfü'l-leylden muhafaza eder diye Hulâsâtü't-tecârîb sahibi yazar.

442) Kabak ve hıyar çekirdekleri üç gün şîrugan yağında nak' olunup badehu gars olunsa nâbit olacak mahsul çekirdeksiz olur.

443) Hıyar ve kabak filizleri bir karış kadar oldukta türâb ile setr olunsa yine sürüp çıkar üç yahut dört tekrar olunsa çekirdeksiz olur ve kavun karpuz dahi böyledir diye Netâyicü'l-fikr'de masturdur.

444) Bir adet ceviz baliğ olunmadık oğlanın bevli ile nak' olunup badehu gars olunsa hâsıl olan ağaç gayet kebîr ceviz verir.

445) Ceviz ağacının köküne senede birkaç kere güvercin vaz' olunsa mahsulünün kabuğu rakik olur.

446) Ceviz ağacının dibinde ünnab ağacı ihrâk olunsa ol sene ziyade meyve verir.

447) Ceviz ağacı tîz büyümek murad olunsa birkaç sene çıkarıp başka mahalle gars oluna ziyade ve çabuk büyük olur.

448) Ceviz ağacını derununda bulunan özüne vâsıl oluncaya kadar köküne kırmızı bakırdan bir iksir mıhlansa tir ü taze durup âfâttan emîn olur.

449) Zebercet taşı veca'-ı küllîye mübtelâ olan kimesnenin kellesine rabtolunup biraz vakit istishâb olunsa def eder.

450) Zebercet taşı istishâb olunsa sarayı def eder kilâb ile ezilmiş kâfur-ı pembe ile bulanılıp üzerinde istishâb olunsa mani'-i hamldir.

451) Bir kimesneyi akrep soksa ol kimesne dürbünün etrafı yani mahrec-i gaitanın kenarını zeyt-i tayyîb ile tedhîn eylese veca' ve hırkati zâil olur mirâren ve kirâren eyledim diye İmam Şa'rânî hazretleri tahrîr eder.

452) Bir kimesne turnanın iç yağından ekl eylese ol adama zehir kâr etmez diye Havâsü'l-hayvân'da tahrîr eder.

453) Bir adam turnanın hayasını ekl eylese zehir kâr etmez diye Havâsü'l-hayvân sahibi tahrir eder.

454) Hüdhüd tırnağı istishâb eden kimesneye cemî' cânibdarı olup dost olduğu acayibdendir.

455) Erkek arslanın kemikleri sefûfu cemi' hummalarda nafî' olur bu hassanın ancak ricâlinde te'sîri müşâhede olunmuştur kezalik dişi arslanın kemikleri sufufu dahi tâife-i nişanın hummalarında begâyet müessirdir.

456) Kuşlar vesair hayvanat defaat bilâ sebep mütehayyir ve hayran ve sakîlü'l-har ki ölseler ol arzda kariben zelzele vukuına îlâm eder Bohaldiyon şehrinde 1682 tarihinde mayısın on ikinci günü vuku bulan zelzele-i a'zîmede müşahede ve tecrübe olunmuştur.

457) Hava küşade iken sular defaat bulanık olup rüsûb-ı mâ' yukarıya said olunsa yahut defaat bulanıp çamurlu olsa zelzele vukuunu ilâm eder bunun sebebi şöyle mülâhaza olabilir ki tahte'l-arz zelzeleye sebep olan nâr-ı muhtakıneden evvela sular münfail olup sâniyen arz münfail ola lahzâ Lizbon şehri zelzeleden harâb olduğu günden evvelce etrafında bulunan sular ve dâhil şehirdeki kuyular suları saf iken süt gibi ve bazıları ziyâde çamurlu olarak çıkar idi. Birkaç gün sonra zelzele-i azîme-i mezkûre hâdis olup umûm-ı şehrin harâb olduğu mastûr-ı sahâyif-i târihtir.

458) Ceviz içi hırde hırde kat' olunup mezbeleye ilka olunsa bütün sene ekle layık ve seza mantar biter diye İbn-i Baytâr nakl eder.

459) Lûf ki yılan yastığı nâm ottur, bunun ca'd olan nevî yani kıvırcık olan nevinden bir danesi yünden mamul kırmızı bir bez içine leff olunup koyun sürüsünün önüne yürüyen قوچ dedikleri erkek keçinin boğazına talik ve badehu bir bekar cariyenin işlediği olmak üzere yünden mamûl bir ipliğe talik olunmuş lûf-ı ca'd kezalik keçinin ardında yürüyen koyunun gerdanına talik olunsa ol koyunlar cemi' mazarrâttan emîn olurlar diye İbn- i Baytâr yazar.

460) Vecâı olan kelb himâr sedası işittikte veca müştedd olur.

461) Güvercin kümesine insan kafası defnolunsa ülfetlerine sebep olup teksir ederler.

462) Kendi bevliyle bir kimesne ellerini yahut azasından bir uzvunu gusl eyleyip badehu defne tohumu merhemi talâ eylese ve sonra ol mahale erimiş ısıcak kurşun vaz’ olunsa müteessir ve muhterik olmadığı Şambers nam tabibden menkuldür.

463) Kanbit ki karnabit derler her ne kadar lezîz ise de hazmı batîdir tîz hazm olup ıslahı murad olunsa tohumu evvela zeyt yağı yahut bal yahut ikisinde ıslah edilip sonra zer’ olunsa mârü’z-zeker mazarratından emîn olur derler.

464) Kanbit ile asmanın beynlerinde tezâd olmağla çardağı altına zer’ olunsa asma kurur diye mücerreb olmak üzere nakl olunur.

465) Kanbit kablü’t-tabh sirke ile gusl olunsa iyi pişmez diye meşhurdur.

466) Hıyar ve kabak çekirdekleri makûsen dikilse yemişleri ziyâde olur.

467) Tayyibü’r-râyiha olan şeylerde hıyar ve kabak ve karpuz çekirdekleri ıslanıp gars olunsa hâsıl olan meyvelerde ol râyiha istişmâm olunur.

468) Kabuğu kalın cevizin ağacının sâkına arzen lübbüne vâsıl olacak kadar destere ile kesilip derununa birer tane pirinç sapı vaz' olunsa kabuğu kalın iken rakîk olur diye İbn-i Vahşî nakleder.

469) Benefşe tarlasına su gelen yola bir kimesne tegavvut eylese çiçeği olur ve o yoldan gelen suyu kabul ve neşef etmez.

470) Nasırlı bir adam şehr-i Arabî'nin helâlini evvel görüşünde Ay'ı gördüm yay gibi nasırım yağ gibi erisin yağ gibi diye üç kere tekrar eyleyip badehu salavat parmağını ağzında ıslatıp ol nasıl üzerine talâ eylese fi’l-hâl nasır mahv ve zâil olduğu mücerrebâttandır.

471) Caledonya-yı kebîr yahut bursa pastorika denilen nebât pabuç içine konulup çıplak ayak ile basılsa yarkan hastalığı illetini def' eder diye Matyovel tahrir eder.

472) Çakalın dişi tıfla bend olunsa tıflın bîmu'tâd olan havf ve faz'ı zâil olur.

473) Kaplumbağanın ödü ile yazılan yazı geceleri belirip gündüzleri belirsiz olur.

474) Bir miktar kehriba ve bir miktar habbü'l-bân ile bir yazı yazılı kağıda tütsü olunsa yazı mahvolur.

475) Erkek keçinin kanı bir kaseye vaz' olunsa ol mahalde olan cemi pireler ol kaseye cem' olurlar.

476) Yaban soğanı döğülüp suyu ahz ve ol su ile hamâm taşı mesh olunsa ol mesh olunan mahalle oturan kimesneden bî-ihtiyâr müteaddid ضربه vaki' olur.

477) Üzerlik tohumu döğülüp etmek içi ile habbolundukta kuşlara verilse bayılıp el ile tutulmaları mümkün olur sonra tedhîn olunsa kendüye gelirler.

478) Yâsemin yağıyla sakal yağlanıp kibrît ile tehbîr olunsa sakal beyaz olur badehu sirke ile gusl olunsa levn-i kadîmi avdet eder.

479) Kurt lisanı ahz ve tecfîf olunup bir kırmızı bez ile sadra talîk olunsa böyle eden kimesnenin göz illetlerinden emîn olduğu Hekim Yâmes'ten menkuldür.

480) İnsanın baş kılı ahz olunup ba'de'l-ihrâk killâb ile tertip olunsa ve doğru miyân-ı hâmilin hayasına talâ olunsa teshîl velâdet eder diye Havâsü'l-hayvân sahibi tahrir eder.

481) Bir hatun hâmil olduğu veled erkek midir bilinmek murad olunsa duvar yastıklarından iki yastık devirip birinin altına mikraz ve birinin altına çakı vaz' olunsa hatunun haberi olmaksızın oturmak teklîf oluna eğer çakı üzerine otururşa erkek mikraz üzerine otururşa dişi olduğu ba'z nisvândan mücerreb olmak üzere masmu'dur.

482) Hâmil hatunun kable'l-velâda zuhur eden lebeninin bir katresi bir fincan suya vaz' olunsa eğer süt dibine rüsûb eder ise erkek suyun yüzünde tâfî olursa dişi olduğu yine tâife-i nîsâdan mücerreb olmak üzere mervîdir.

483) Fındık kadar şab ihrak olunup ba'de'l-galeyân ortası çukur kalırsa hâmil olan avratın veledi dişi yok ba'de'l-galeyân ortası sûrî olursa erkek olduğu mervîdir ancak sıdk niyet ile edip hâmil olan avrat eylese ziyâde tesâdüf eder.

484) Kaplan tırnağını istishâb eden kimesne özüne killab hücum edemez.

485) İnsan kanı talâ olunan mahale sinekler konmaz diye Havâsü'l-hayvân sahibi tahrîr eder.

486) Katır tırnağı sağ el ile hanede tebhîr olunsa ol haneden karınca ve akrepler firar eder diye Havâsü'l-hayvân sahibi nakleder.

487) Eşek sıpasının sağ ayağı ahz olunup hâtem ittihâz olunarak sağ ele tahtîm olunsa kuluncdan emîn olunur diye kitâb-ı mezbûr sahibi nakleder.

488) Kezalik kaplan tırnağı tıflın gerdanına talik olunsa ol tıfl nazardan sâlim olur diye yazar.

489) Kurt katl olundukta gözlerinin biri açık biri kapalı kalır ol gözleri çıkarıp hâtem ittihâz eyleseler güzel rüya görmek murad edenler ol kapalı gözden yapılan yüzüğü parmağına takıp uyuya hûb ve şirin ruyalar görür açık olan gözden müttehâz hâtem tahtîm olunsa rüya görmez olur.

490) Kurt dişini sarası olan adam yanında taşısa saradan halâs olur yahut sarası hiffet bulur.

491) Kurt kuyruğu mest olan adamın kulağına vaz' olunsa ol adamın hâlet-i mesti zâil olup fi'l-hâl ayılır.

492) Kelb yavrusu dişini bir âdem yanında götürse yahut sadrına talik eylese gece seyr ü sefer ettikçe ona havf-ı târî olmaz.

493) Söğüt ağacı tohumu köpeğe itâm olunsa bâ-derhâl helâk yahut divâne olur.

494) Pelîd ihrâk olunup remâdı fare deliğine konsa cümlesi firâr eder.

495) Hâmilde şüphe olunsa ki hâmil midir diğil midir bir kase bal şerbeti işrâb oluna veca' ahz ederse hâmildir veca olmazsa hâmil değildir diye Havâsü'l-hayvân sahibi yazar

496) Feresin dimağı yasemin yağıyla mezc olunup kıl bitmeyen mahalle talâ olunsa inbat-ı şa'r eder diye kitâb-ı mezbûr yazar.

497) Feresin tırnağı hanenin eşiği altına defn olunsa ol haneden fareler firâr eder eder.(Bu halde na'lband dükkanlarında hiç fare olmamak iktiza ederdi)

498) Avratın batınında veled helâk olup doğmasa cüzi gusl ile memzuc köpek sütü i'ta olunsa derhal cenin sâkıt ola.

499) Hânık denilen nebât ki sümûm-ı kâtiledendir bir kimesnenin âlet-i tenâsülüne dokundurulsa serian katl ve helâk eder.

500) Gereği gibi tathîr olunmuş labada kökünü bir kimesne yanında istishâb eylese cemî göz illetlerinden bâhusus remedden emîn olur.

501) Ilgın ağacının odunu ihrâk olunup ateş oldukta usr-ı bevl ve katrü'l-bevlden müteessir olan kimesnenin bevli ile ol ateş itfâ olunsa illet-i mezkûre def' olmak havasındandır diye Matyovel tahrîr eder.

502) Üzerinde mersin ağacı dalı istishâb eden kimesne hunnâk illetinden halâs olup bir daha vuku' bulmaz diye Matyovel tahrir eder.

503) Betonika otu gars olunan hane çeni/çini şerrinden ve uyûn-ı nâstan emîn diye Matyovel tahrîr eder.

504) Hatmi kökü kehribâ ve mıknatıs gibi saman çöplerini kendüye cezb eder diye Matyovel tahrîr eder.

505) Avsenç nam nebâtın nev-i salisî dalı hanenin penceresine talik olunsa cin ve sihir şerrinden ve isâbet-i uyûndan halâs olunur.

506) Hane kapısına bir ada soğanı dikip ve lisânü'l-cemel kökünü gerdanına talik eyleyen sıracadan sâlim olur.

507) Bir müddet derununda zaferân ruhu durup badehu ihraç olunmuş boş bir şişe tıflın yüzüne takrîb olunsa ve şemm ettirilse zarûrî hande eylediği acayibdendir diye Yames tahrir eder.

508) Bir hâtem gereği gibi zağferân ile oğulup badehu sağ elin parmağına takılsa ferah verip gam ve kasaveti var ise mündefi' olur diye Yames nam tabib tahrîr eder.

509) İncir ağacı dibine sırtlan nehri defnolunsa ol sene mezkûr ağacın meyvesine zarar isabet etmeye diye meşhûr olduğu acâyibdendir.

510) Güvercin kümesine tilki başı talik olunsa güvercinler kümesten firâr ederler.

511)Arslan derisinden davul yapılıp darb olunsa yanında olan davullar yani sâir cildden masnû olan davullar ve defler parelenir diye Havâs-ı İbn-i Zühr'de masturdur.

512) Hatmi kökü şakk ve su ile mezc ve mekşûfü'r-re's ona da sabaha değin ayaza vaz' olunsa suyu icmâd eyleye yani dondura.

513) İncir dalı tuzlu su ile nak' olunup badehu gars olunsa ol dalın nabit olan meyve begayet lezîz ve tayyib olur.

514) Karpuz ve kavun ve emsâli meyveler sıcak su derununa batırılıp birkaç saniye sonra çıkarılıp soyulsa evvelkinden ziyade soğuk olur.

515) Kırlangıçın ibtidâ çıkardığı yavrusunun ay ziyadeliğinde karnını yarsalar iki kıt'a taş çıkar birisi bir renkte olur ve birisinin rengi günâ gün olur.

516) Afyon sirke ile hallolunup eşek burnuna talâ olunsa gözleri yaşarıp sık sık ağırmak ahz eyleye.

517) Verd-i ahmer kibrit ile tebhîr olunsa levni beyaz olur ve ateşe takrîb oldukça eski rengine girer.

518) Ayının burnuna gül yağı taktîr olunsa inine cünûn ârız olup başını alıp firâr eylediği mücerrebdir.

519) Nane beri ki yarpuz derler onun usaresi kükremiş devenin burnuna taktîr olunsa heyecân ve azmi fi'l-hâl teskîn olur.

520) Bakla samanı yani sapları incir ağacı dibine ihrak olunsa meyvesi begayet latîf ve lezîz olduğundan başka sâkıt olmaz.

521) Bakla yahut kabuğu tabh olunup suyu ile beyaz kuşların kanatları ve tüyleri gusl olunsa siyah renge boyanır diye İbn-i Baytâr Müfredât' ında tahrîr eder.

522) Kezalik İbn-i Baytâr nakleder ki bakla ve kabuğu tavuklara itâ olunsa yumurtadan men' olurlar.

523) Yılan yastığından ca'd olan nevi yani kıvırcık olan nevi bir danesi yünden mamûl bir bez içine leff olunup koyun sürüsünün içinden ileride yürüyen koyunun

ez-cümle kösemen tabîr olunur erkek keçinin boğazına talîk olunup badehu bir bikr cariyenin işlediği olmak üzere yünden bir ipliğe talîk olunmuş levf –i ca'd kezalik keçinin ardında yürüyen koyunun gerdanına talîk olunsa ol koyunlar cemî mazarrattan sâlim olurlar bunu dahi İbn-i Baytâr tahrîr eder.(Bana kalırsa bunun âmilinde çoban itikâdı olmak meşrûttur.

524) Öküzün sol boynuzundan bir miktar ahz olunup sığır tezeği ile mezc ve bir beze sure olunduktan sonra ol bez ateşe ilka olunup ihrâk olunsa ol karyeye cerâd nâzil olmaya diye Kitâbü'l-iktifâ' da masturdur.

525) Sinek hasta olmadıkça turâb ve uşb ekl etmediği Havâs-ı Taymûs'ta masturdur.

526) Esed hasta oldukta meymun ekl eylese marazdan şifa bulur diye İbn-i Baytâr İskenderiye' de bir kitapta mutâlaa edip tecrübe eylediğini yazar.

527) Kuzu hasta olup varak-ı bellût yani mîşe tohumu ki palamut derler ekl ederse şifa bulur.

528) Karga hasta olup kaplubağa eti ekl eylese şifa bulur.

529) Tilki hasta olup defne yaprağı ekl eylese şifa bulur.

530) Kurt kuyruğu inek taamına talîk olunsa zıbab ol taama uğramadığı Havâs-ı mihr masturdur.

531) Bir yemişli ağaca yengeç ayaklarından sulb olunsa min gayr-ı illet yemişler sâkıt ola diye İbn-i Baytâr rivayet eder.

532) Timsahın cildi ile bir karye tavâf olunup badehu ol karyede vâki bir hanenin dehlizine talîk olunsa karyeye berd lâhık olmaya diye mücerrebdir.(Galiba bu sır sa'îd-i Mısır'da tecrübe olunmuştur.)

533) Bir kimesne sakankurun tırnaklarını kendüde talik eyleyip istishâb eylese isâbet-i ayn şerrinden emîn ola diye İbn-i Baytâr yazar.

534) İbn-i yani çakalın sağ gözünü bir kimesne istishâb eylese nazar-ı sûdan emîn ola.

535) İnsan kanı ile bir şey tebhîr olunsa ol şey sârî olur.

536) Üç adet mâzuyu don yağı ile yağlayıp bir bez ile bâzuya talik olunsa azgın çıbanlar mündefi ola diye bir mecmuada görülmüştür.

537) Temre kûya mübtela olan kimesne nısfü'l-leylde yani halk yattıktan sonra mankalda ateş sönmeye karîb olup üzerinde kül kaymaklanmaya başladığı zaman mankalın yanına varıp serçe parmak yanındaki parmak ile kendi ağzından luâb alıp ol kaymaklanan külden ele ve alır iken nefes almaya ve üç kere efsun olarak bire temre kû tohum tohum yeri eyledi diye badehu ol parmak ile kevni temre kûya süre temre kû beheme-hal def olur bu sır dahi her ne kadar bir mecmuada görülmüş ve tecrübe ile subûtu mastur bulunmuş ise de İbn-i Şerîf merhumun yadigarlarından olduğunda iştibah yoktur çünkü merhum mûmâileyh nerede böyle sûretâ akl ve hikmete münafi' kavval ve mualecad var ise onlrı arayıp bulup telifinde arîz ve amîk zikr ve beyan etmiştir fakîrde bu makule akla gelmez şeyleri merhum mümâileyhin buluşunu esrâr-ı acîbeden add ile ba'zılarını tahrir eyledim artık sıhhatine hükmedenler var ise işleri yoksa tecrübe etsinler hele ben gerek şu sırrı ve gerek merhûm mümâileyhin Yadigâr'ında münderic buna mümasil bir nice esrârı fakîrhanede bulunan ba'z işsizlerin kerrâtla tecrübe edip nefsü'l-amire muvafık bulduklarını sûret-i kat'iyyede ifade edişleri üzerine bile tecrübesine mütecâsir ve muhtelis vakt olamadım.

538) Nevmde feza'a mübtela olan tıflın başı altına defne dalı vaz' olunsa feza' zâil olur diye Kitâb-ı Felâhat' ta masturdur.

539) Defne yaprağı taze iken ahz olunup misli kadarını kalkanid ile sahk ve keskin sirke ile dakk olunduktan sonra her ne mahale sürülse ol mahalle kurumuş yağ ve katran ve kızmış temür mes olunsa nazik veca yağsız haşlanan mahal gibi hissolunmaz.

540) Mum yanar iken fitili tarafından yumruca şeyler hasıl olup ol yumru ateşten gâh bâ-gâh kığılcım hâsıl olup etrafına münteşir olsa bir berd zuhûruna delâlet eder.

541) Yarasa kuşu tayerânı terk eylese karîben berd ü bârid poyraz rüzgarı hübûbuna delâlet eder.

542) Bir miktar biber sahk olunup hamîr ile mezc olunarak kuşlara itâm olunsa sersem oldukları mücerrebdir.

543) Zernîh ve kılye taşı ve sirke mütesâviyen mezc ve bir kazgan dibine talâ olunsa ateş her ne kadar ziyade olur ise olsun kazgan kaynamadığı mücerrebdir.

544) Zac suda ıslanıp onunla yumurtaya yazı yazılsa ba'de't-tabh yazı yumurtanın içine tesîr eylediği Zekeriyâ-yı Râzî'den mervîdir.

545) Defne ağacı dibine turp gars olunsa iki fasl üzerinden mürûr eyledikte ol defne ağacı elbette defaat kuruyup fenâ bulur.

546) Üç senelik defne ağacı dibine ve köküne turp usaresi sabbolunsa defne ağacı kurur mücerrebdir.

547) Soğan ve sarımsak gibi metnü'r-râyihası ve harîfî eşya usareleri defne ağaçları köklerine sabbolunsa mezbûr ağaçların kuruması mücerrebdir.

548) Azeryon denilen çiçek olduğu mahalle bir hâmil hatun varıp mes ve rayihâsını istişmâm eylese veledi sâkıt olup ol çiçeği hâmil olmayan hatun فزرجه eylese eriyle mücâmeatta hâmil olduğu acayibdendir.

549) Bir mahalle defne ağacı ve yaprakları ilka olunsa yılanlar ol mahalden firâr edip giderler.

550) Bir kapalı mahalde defne ihrak olunup duhanı habs olunsa serian ol etrafta olan yılanlar ol mahalle cem' oldukları acayibdendir.

551) Verd-i ahmer ve şab ve sirke hatmi lüâbıyla ezilip murad olunan mahal gusl olunsa ol yer ateşte tîzce yanmaya kezalik bu su ile kâğıttan bir zarf yapılıp derununda yumurta pişirilse kâğıt yanmaz.

552) Kibrit ile sirke ba'de's-sahk bir şişeye konulup ol şişe karanlık odaya vaz' olunsa ateş gibi lem'a bâş olur.

553) Bir bakır sahifesi üzere sirke konulup jengârı ahz olunduktan sonra ol jengâr ateşe bırakılıp yandıkta ol mahal yeşil zıyâ ile müstazi görünür.

554) Neft yağı kandile konulup kandilin fitiline çivit sürüldükten sonra ikad olunsa hanenin içi yeşil renk görünür.

555) Yengeci kurutup zeyt yağıyla muhkem kaynatıp ol yağ fitil ile îkâd olunsa yanında olanlar raks eder gibi müşâhede ederler.

556) Tavşanın iç yağıyla gül yağı karıştırılıp fitil ile kandilde îkâd olunsa ol mahalde su nübû' eder tahayyül oluna.

557) Zebedü'l-bahr ki deniz köpüğü derler yanan mumun karşısına tutuldukta mum söner.

558) Tıfla nazar isâbet etmiş mi şüphe olunsa mâ-i cârî ile memlû bir anayı mezbûr tıflın altına vaz' edip içine bir yumurta bırakalar, yumurta batmayıp suyun yüzünde tâkî olursa tıfla nazar isâbet etmez ve âlâ etmemiştir diye Etmularyus tahrîr eder.

559) Hariçten ma'da üzerine hıltît vaz' olunsa nazardan ve sihirden mütevellid olan hüzâlin zıddıdır diye hekîm Etmularyus beyân etmiştir.

560) Nazar isabet etmiş çocuklara çadır uşağı tebhîr eylemek İspanya'da avratların âdetleri olup hekîm-i mezbûr bi'd-defe'at faidesi görüldüğünü müteaddid kitaplar yazar.

561) Siyah at ayağından çıkmış nal ateşte kızdırılıp üç defa üzerine keskin sirke reş ve hurûc eden buharını etfâl ve sıbyana buhur yine defaatle nazardan hüzâl isabet etmemiş sıbyanda tecrübe edip menâfi'ni gördüm diye Akasturus nam hekim nakleder.

562) Menisi hâr olan kimesnenin veledi erkek olup nâkısü'l-harâra meniden hâdis olan veled dişi olduğu mücerreb hükemâ-yı pîşîndir.

563) Kenevir tohumu tavuklara verilse yumurtalarını teksîr eder eyyâm-ı şitâda dahi mücerreb olmak üzere Matyovel tahrîr ve beyân eder.

564) Kenevir suda kaynatılıp matbûh soğulcan tahmîn olunan mahallere dökülse ne kadar soğulcan var ise hârice zuhûr eder.

565) Kabak fidanı kurbuna bir çanak su vaz' olunsa kabak filizleri ol suya ne kadar teb'îd olunsa refte refte varıp duhûl eylediği kerrâren mücerrebdir.

566) Kaplucağanın tası ile bağlı olan avrat hamamda su dökünmek hâl-i akde gayet müessirdir diye Tuhfe tahrir eder.

567) Rûh-ı tutiyâdan bir zarfa su koyup bir güherçile ile diğer su konmuş zarf içine vaz' olunup tahrîk olunsa mezbûr rûh-ı tutiyâda su ziyade bürûdet kesb eder ve handede böyle ettikleri baz seyyahînden menkuldür.

568) Tasfiye olunmuş nuşadur ile memlû bir zarf mâ ile memlû diğer bir zarfa konulup dondurma yapar gibi îmâl ve tahrîk olunsa su begayet bârid olacağı mücerrebdir.

569) Câme-i hâb içre bir miktar şeker ve şabb ilka olunsa ihtilâmı ve nevmde fezayı def eder diye mücerrebdir bana kalınca öyle şeker şâbb istishâbıyla değil verasına şabb sokulsa mademki bedende mûcib-i ihtilâm-ı hâlet vardır aslâ faide vermez çünkü akacak kan damarda durmaz derler.

570) Nazar isâbet eden kimesne karşısında bir miktar şab tebhîr olunsa aynı ayna şebîh bir şey hâdis olacağını sâhib-i Tuhfe tahrîr etmiştir.

571) Hanenin kıble tarafına şab vaz' olunsa ol hâne ahâlisine nazar isabet etmeyeceği Tuhfe'den olarak Tuhfe'de manzurumuz olmuştur.

572) Şaytaracığa Türkîde serkele derler dövüp ağrıyan dişin taraf-ı muhâlifinde olan el ayasının içine vaz' olunduktan sonra sabaha kadar terk etseler vecâ-yı esnânı dâfîdir diye Tuhfe yazar.

573) Kibrit-i asgar ve antimony ve semm'ül-fâr-ı ebyaz her birinden sekizer dirhem ahz ve ba'de'l-dak ve bir sagîr şişeye konulup ve nâr-ı hafîf ile ba'de'z-zevb mesalşü'ş-şekl kurslar düzeler kırmızıya mail bir siyah hacer olur her bir kurs on iki dirhem olmak şartıyla bir kırmızı beze sarıp mahall-i kalbine eyyam ve badehu talik olunsa ol mevzuda sivilceler çıkar çıktıkta yaprak ile işledeler bu tarîk ile ol adam tâundan emîn olur diye baz hükemâ-yı Efrenc kitaplarında yazarlar.

574) Gâyetü'l-itkân sahibi bir cüz semmü'l-fâr ahz olunup yumurta akıyla gül suyu ve kesîra luâbıyla tecfîf edip harîrden bir surrey bend ü mahall-i kalbe talik olunsa fâide-i mezbûreyi âfâd eder diye yazar.

575) Kezalik tâundan masûniyet için on altı dirhem zırnıh iki dirhem zernebâd ki Türkçe ardıl kökü ve ehl-i Mekke ırku'l-kâfur derler ve yarım dirhem kâfur ve süls

dirhem zağferân ahz ve nâima dakkolunup gül suyuyla mahlûl zamg-ı Arabî luabıyla kurs yapılıp ba'de't-tecfîf nâhiye-i kalbe talîk oluna diye tahrir eder.

576) Gelincik nam hayvanın iç yağı bir odaya yahut hanenin eşiğine talâ olunsa ol mahalle gelincikler gelmezler.

577) Kaplumbağanın kemiği sahk olunup sabr ile zımâd olunsa نوره gibi ve hamamlarda tutulan ot gibi kılları izâle eder ve talâsı cerahatları tebriyede bî adîddir diye Tuhfe yazar.

578) Acıbadem içini tilki ve kedi ve horoz ve tavuk ekl etseler helâk oldukları acayibdendir.

579) Ceviz ağacı ile mişe ağacı beyninde bir mertebe tezad vardır ki birbirinin yanında dikseler ikisinden birisi kurur diye Matyovel yazar.

580) Bedenden bir kıl koparılıp ağaç dalı gibi bir başka mahalle dikilse ol kıl ol mahalde neşv ü nemâ bulur ancak kıl köküyle çıkarılmak lazımdır zannolunur.

581) Zeytin çekirdeği ihrâk olunup buharı havaya gittikçe hava hilâfına tahavvül eyler diye meşhûrdur.

582) Kaplumbağayı arkası üzerine hayyen bir mahalle defn eyleseler ol taraflara dolu yağmaya diye Tuhfe'de masturdur ta'dâd- ı rivâyet ile îtimât değil bi't-tecrübe sübût bulsa bile böyle lâ şey-i ameliyatla öyle tesîrât- ı azmiye ve kaviine acaba nasıl kanıyla bilir ve kangı akla zehâbla böyle şeylerin tecrübesine kalkışılarak aldanılabilir bilemem ma-mafi' akıl ve vakti müsâit bulunanlar için tarîk tecrübe küşâde ve esbâb-ı dâfi'-i iştibâh amadedir.

583) Padişah kan aldırdıkta yahut hacamat ettirdikte kanından yedi sekiz katre ahz olunup kuduz kelb ısırmış kimseye içirilse büru' ve afiyetine sebep olur diye Seyid Murtaza Kamus şerhinde tahrîr eder.

584) Bir habbe zencebîl bir habbe bal ile karıştırılıp âlet-i tenâsüle talâ ile mücameat olunsa ol avrat bir dahi ondan gayrı er ile mücamaat etmez diye Hakāyıkü'l-esrâr' da masturdur.

585) Horoz ibiği iğnelenip hurûc eden birkaç katre kan ile âlet-i tenâsül talâ olunup ol hal ile istifrâş olunan hatun âher kimesneye meyl etmeyip âher kimesne dahi onunla mücamaata kâdir olmaz diye Kitâbü'l-esrâr' da masturdur.

586) Kezalik kurt zekeri alınıp filân hatunu banımladım diye ismi zikr olunarak zeker-i mezbûra bir düğüm örülse mademki ol düğüm münhall olmaya fi-mâbâd onunla kimesne mücâmaata kâdir olmaya diye câmiü'z-zât nam kitapta masturdur.

587) Tuzu yakıp bir hanenin taraf-ı maşrıkına bend etseler sihri ve isâbet-i nazarı ibtâl eder diye menkuldür.

588) Akrep yahut seretân burcu tâli' iken üç dirhem tuz bir marizin kapısı önünde ateşe atılsa eğer tuz dâhil-i hâneye sıçrar ise mariz halâs olup ve âlâ taşraya sıçrar ise marazı müştedd olur mücerrebdir diye Tuhfe yazar.

589) Bir kimesne ol şehirde hilali gördüğü anda nezerim bu ay hindibâ ve at onu ekl etmeyeyim dese sene-yi âtiyeye kadar diş ağrısı görmeye diye Hacı Paşa nakl ve rivâyet eder.

590) Dişi tavşanın fercini tabh edip hâmil olmayan avrat ekl eylese fi'l-hâl hâmil olur mücerrebdir diye Tuhfe'de masturdur.

591) Bir yere kesret üzere yağmur yağıp zarar mütehakkık olsa hemen bir miktar keçi sütünü ateşe dökseler fi'l-hâl yağmur münkatı' olur ve bunu ba'zılar katî vâfir tecrübe etmişlerdir diye sâhib-i Tuhfe nakl ve beyân eder.

592) Süreyya dedikleri kevkebe ki senede bir defa tulu' eder ağnamın gözleri rast gelse yahut kevkeb-i mezkûr üzerlerine doğsa koyun sürüsü kırılıp helâk yahut maraz-ı mahûde mübtelâ olurlar ashâbi indinde ülker urdu diye begâyet meşhûrdur.

593) Sülüğü zeyt ile tabh ve âlet-i tenâsül onunla sık sık delk olunsa kibrine begâyet muayyen olur diye sâhib-i Tuhfe tahrir eder.

594) Deniz köpüğü ve mazu ve zac ale's-seviye ahz ve biribirine mezc olunup cüzi zeyt yağı izafesiyle bir bezi bununla âmihte eyleyip ol bezden fitil yapılıp îkâd olunsa hane derununda olanların çehreleri Arap gibi siyah gözünür.

595) Bir kazganın dibi kurbağanın iç yağıyla sıvanıp ol kazgan ateşe konuldukta nâr her ne kadar ziyâde ve keskin ise de ol kazganda olan su kaynamadığı kaynamadığı mücerrebdir.

596) Hubbü'l-mülûk Türkî'de kene tohumu derler onun nebatı gars olunan yere köstebek uğramayıp mazarrattan emîn olunur diye Lamerî nam tabîb kitabında tahrir eder.

597) Koyun ve öküz ve kelb emsali hayvanın cildlerine ve insanın saç ve sakal altına yapışan böcek ki Arapça kudan ve Türkçe kene derler bir kelbin kulağına yapışmış keneyi ahz edip bir beze bağlayıp düğüm edip istishâb eyleyen kimesne kene üzerinde iken veca'-ı batında emîn olur diye Hekim Yames kitabında tahrir eder.

598) Zîbak jengâr ile ezilip onun ile bakıra ve zerrine yazı yazılsa ol mertebede eser eder ki gümüş ile yazılmış gibi olup yazı bozulmaz bu tarîk ile bir bakır kap yaldızlamak dahi kabildir.

599) Şab sahk olunup kağıda gereği gibi sürülüp mührelense ol kâğıt suya bırakılsa kağıd-ı mezkûr asla ıslanmaya.

600) Bir parça mazu su ile ıslatılıp yazı yazıldıktan sonra şab ile mahlût suya bırakıldıkta yazı okunmaya.

601) Bir miktar zırnıh ve şabb ve kaya koruğu usaresiyle karıştırılıp ol su ile gusl olunan eşya ateşte yanmaya diye ba'z hükemâ tahrir eder.

602) Bir ağaca yahut bir tahtaya beyaz neft yağı sürüldükten sonra ateşe gösterseler ol ağaç çirak gibi yanar.

603) Şabb-ı ebyaz ezilip suyla yazı yazıldıkta su mes etmedikçe ol yazı okunmaya diye Kitâbü'l-esrâr'da masturdur.

604) At gübresinden yumruk kadar toplar yapıp birbirine yarımşar zerrâ baîd olmak üzere mart ayında yahut ağustos ibtidâsında at gübresine defnolunsa üzerine yine yarım zerra gübre konulsa bu hal üzere duran toplar köklenip harice mekul mantar huruc eder diye Şambers nam tabib tahrir eder.

605) Sögüt ağaçları kabukları fışkı derununa defnolunsa ekle salih mantar biteceğini Diskoridus sahîh olmak üzere yazar.

606) Kuş derisinin beyazı zeyt yağıyla gereği gibi kaynatılıp ol rugan ile temür bıçak vesâir âlât-ı harbiye su verilse bir daha pas tutmadığı mücerreb olmak üzere Hadâyıkü'l-envâr' da masturdur.

607) Bal arısı bulunmayan mahalde müceddeden bal arısı îcâd ve tekvîn murad olunsa tarîki oldur ki bir miktar sığır eti ahz olunup ağzı muhkem kapalı bir fıçıya vaz olunduktan sonra bir müddet terk olunsa fıçı içinde ekserce bal arıları tekevvün eyleyip ancak nizamsız ve beynlerinde beg ve emir denilen ya'sûb bulunmaz ama nizamlu ve ya'sûblu arı tedariki murad olunsa tulen ve arzen on zerrâ' bir oda tedarik olunup ol odanın bir küçük kapısından başka ziyâ-ı şems girecek bir sakbası bulunmayıp odayı kapayalar badehu üç yaşında semüz ve tendürüst öküzün ellerini ve ayaklarını muhkem bağlayıp slına kan çıkmaksızın öküzün başına bir tokmak ile yahut bir sopa ile urarak öküzü ihlak eyleyip ol kapalı odaya îsâl edeler ve odanın kapısını muhkem sedd ve bend eyleyeler odaya hava ve ziyâ-ı şems bir vechle dahil olmaya yigirmi beş gün kadar bu hâl üzere durdukta odanın bâlâsından bir delik açalar ve odanın derunı ba arısı ile memlu bulunur ve öküzden kıl ve kemikten başka bir şey kalmayıp mahv ve fani olmuş bulunur derler ki bunun sebebi arı öküzün kalbinden hasıl olur ve bu arıdan hasıl olan gasl ziyade şirin ve latif olup sair uzuvlarından hasıl olan arının balı ol uzvun mizacına yakın ve mülayim olur diye Câmü't-tevârih'inde masturdur.

608) Bir ağacın en alt çatlağına sıkıca olarak bir taş kıstırsalar ol sene pek çok meyve verir.(Bu sırrı bağçevanlar işitmesin sonra ne evlerimizde duvar ve ne sokaklarda kaldırım kalmaz olur.)

609) Bir kelb tegavvut ederken bir adam iki ellerinin serçe parmaklarını birbirine bend eğlese halka gibi olsa ol bend münhal olmadıkça kelb tegavvut edemediği mücerrebdir.

610) Bir mariz hâlet-i nez'e geldikte kendini bilmez ve ol halde onda bulunan kehleler bütün firar eder.

611) Dişi keçinin sağ boynuzu hâmil hatunun esfeline ilsak olunsa teshîl-i velâdet eder diye Hekim Kurtubî tezkiresinde yazar.

612) Hamil olan avrat avucuna kehle koyup süt sağsa eğer kehle hareket eder ise hatun erkeğe ve hareket etmezse nisaya hamil olduğu mücerreb olmak üzere Tuhfe yazar.

613) Keçinin boynuzunu ve tırnaklarını turb ve gusl ile ve kete tohumu taktîr etseler madenleri ve (kalb-i zâlimden başka) cem'i katı nesneleri yumuşatır diye Tuhfe'de muharrerdir.

614) Keçinin tırnağını halletseler gayet siyah mürekkep olur diye kitâb-ı mezkûrda masturdur.

615) Zehebü'r-ra'd denilen sefûf-ı ma'mule ednâ mertebe ateş gösterilse yahut bir demir parçası dokundurulsa baruttan ziyade mahuf ve mehîb sada ile muhterik ve etrafına mazarrat resan olur ancak barutun hareketi cânib-i bâlâya olup esfeledir onun için madenden bir zarfa konulup azıcık ateşe gösterilse zarfı delip esfele gider baruttan beş altı mertebe akvadır.

616) Zehebü'r-ra'd bir miktar zeherü'l-kibrit vaz've mezc olunsa radiyeti sakit olup ateşi gördükte müştail olur ise de sadası zahir olmadığı Tıbb-ı cedîd-i Kimya nam kitapta masturdur.

617) Zehebü'r-ra'd dedikleri adeta altunî mâ-ı zerrin ile tarîk-i ma'rûf ve meşhûr üzere hal ve tersîbten hasıl olan sefûftur mesela bir dirhem yaldız altunundan zehebü'r-ra'd îmal olunacak olsa vezni noksan bulmayıp beş altı habbe kadar ziyade geleceği mücerrebdir.

Kezalik bir dirhem teravend ile def-i tabîiyyesi mu'tâd olan zât dört habbe zehebü'r-ra'd mezcedip istimal eylese bir dirhem terâvend kadar fiilî olduğu ve istimal eden inkibâz-ı daimîden şifâ bulduğu İmâmü'l-etıbbâ-yı Burusevî Alî Efendi merhumun hatt-ı destiyle olan müellifât-ı mahfûzasında müşahede olunmuştur fakat bu sefûf-ı mukaddemleri beynü'l-ettıbbâ ne kadar memdûh müsta'mel ise ef'âli gayr-ı mazbût ve bazen seyelân–ı lu'âb irâs eder diye şimdilerde ol kadar metrûk hükmündedir.

618) Nergis soğanını salîbî olarak şakk edip gars etseler katmer olur diye felahat kitaplarında görülmüştür.

619) Bir miktar tuzu bir kırmızı bez ile hâmil olan avratın sol tarafına bend etseler sür'at-ı velâdeti mûcib olur.

620) Süsen çiçeğinin râyihâsını gurâb şemmeylese helâk olur diye Kitâbü'n-nebât'ta muharrerdir lahza süsenin bir neviine şehcerü'l-gurâb derler.

621) Karpuzun dış kabuğunda olan hatlar sayılıp tek gelirse leziz olduğu meşâyih-i etıbbâdan mücerreb olmak üzere mervîdir.

622) Elma ve şeftali ağaçları dibine tebevvül olunsa meyveleri kırmızı olur diye Felâhat-ı Nebatiye' de masturdur.

623) Şam fıstığı iki nevi olup biri erkek biri dişidir erkek nevîinin fıstığında leb olmayıp içi boştur âmedî fıstığının mahdud yani sivri tarafı yere gars olunur ise dişi ve sivri tarafı yukarı gelip yassı tarafı aşağı dikilir ise erkek olur diye İbn-i Vahşî Felâhat-ı Nebatiye'de tahrir eder.

624) Ceviz ağacına kırmızı bakırdan cevfine kadar bir iksir kakılsa cem'i afattan muhafaza eder diye İbn-i Bassâl tahrir eder.(Nâkil-i pederi tervic için sarımsak talikini tavsiye etmiş olsaydı ağaç nazardan da emin olur idi.)

625) Bir şalgam iki bölünüp her bir şakkının ala ve esfeline birer soğan vaz ve badehu zeyt ile tedhîn ve yere defn olunsa şalgam havuç olur diye İbn-i Vahşî kitabında beyan eder.

626) Uyuyamayan bir marîzin baş altına kendi bilmeksizin baş tarafları marîzin baş tarafına gelmek üzere beş adet marul yaprağı vaz olunsa uykusu gelir diye Hacı Paşa nakleder.

627) Bir kimesne şems-i nokta-yı hamle nakl ve tahvil eylediği anda bâd-ı revc Horasan teresi mazağ eylese senesi hitamına kadar diş ağrısı görmeye diye menkuldür.

628) Hacerü'l-dîk ki kırlangıç yavrusunun ol yumurtadan çıkan yavrusunda iki taş olur ol taşlardır bu taşları yere dokundurmaksızın ilki yaban keçisidir derisine yahut

bir buzağı derisine sarıp masrûın gerdanına yahut bazusuna bend etseler bi-avnillah sara zail olur diye Diskoridus beyan eder.

629) Hacerü'l-yeşib ki yeşim dedikleri taştır açık ve koyu yeşil ve renklileri olur iyisi ziyade yeşil olandır işte bu taştan mide üzerine talik olunsa mideye ve safraya ve yanmış kana faidesi olur diye Calinus kitabında tahrir eder.

630) Kezalik hacer-i mezkuru bir hamil avrat uyluğuna bağlasalar ol avrat tîz vaz haml eder diye Îsa Efendi Müfredât'ında Diskoridus nakleder.

631) Bir kimesne mersin dalından halka yapıp yüzük şeklinde hınzır nam parmağa bend eylese veca-ı hâlib yani böbrek ağrısından emin olur.

632) Bevasire mübtela olan kimesne ahşam vakti kebere ağacının yanına gelip sen falan ibn-i falanın basurusun dese ertesi ale's-seher ve kezalik ahşam üzeri yine böyle deyip ol kebere ağacını be-gayr-ı hak kat eylese bevasir münkatı' olur mücerrebdir.

633) Ufak çıbanlara ve kan çıbanlarına mübtela olan kimesne ıçkuruna yedi tane mazu bend eylese ol kimesnede demamil yani çıban çıkmaya.

634) Sulul üzerine üzerine süt sürülüp bir kedi ol sütü yalasa sulul yani siğil mündefî olur.

635) Hamil avratın veledi erkek midir dişi midir bilinmek murad olunsa sâfi ve berrak su ile memlû bir kasenin vasatına birkaç katre ol hamilin sütünden sağalar esker süt suda dağılır ise dişiye suya suya karışmayıp durursa erkeğe alamet olduğu tecrübe eyleyen ba'z sıkat ve tekayüdden mervîdir.

636) Yüz dirhem kadar suya bir dirhem kadar çengar ve beş dirhem bî-tartarat dö potas mezc olunsa âlâ yeşil mürekkep peyda olur.

637) Benefşe tarlasına kamış fidanı gars olunsa benefşeler felâh bulmayıp bozulurlar zira kamışla beynlerinde tezad vardır

Kezalik benefşe tarlası derununda iken bir kimesnenin esfelinden rih huruc eylese çiçekleri fâsid olup kurumağa yüz tutar.

Kezalik benefşe dumandan hazz etmez hava dumanlı olsa çiçeği kuruyup yaprakları küçülür ve rayihası tağyir eder diye Menâhicü'l-fikr nam kitapta masturdur.

638) Benefşe karîbine sâika isabet eylemesi ve bârid rih şimali ve matar-ı kesîr ve duman vukuı benefşeye mazarr olduğu kezalik Menâhicü'l-fikr nam kitapta muharrerdir.

639) Altundan masnû bir iğne kızdırılıp onunla uzv dağlansa ol mevzi teneffut etmeye yani kabarmaya.

640) Yakut tahattüm eden kimesne gark olmadan sâlim olmuştur diye ba'z kütüb-i havâs'ta görülmüştür.

641) Tahte'l-lisân yakut vaz' olunsa ateşi izâle eder ve nâre cümle ahcâr-ı nefiseden ziyade tahammül eylediği menkûl ve mücerrebdir.

642) Bir kimesne ellerine ezilmiş sekbinec yani at kasnısı tabir olunan samgı talâ eyleyip hayye ahz eylese hayye sokmadığını Yâmes nam tabib nakleder.

643) Bir ipliği bir yumurtanın üzerine sarıp beraberce ateşe atsalar mademki yumurta kabuğu sağlamdır iplik yanmaz. (Tecrübesinde ipe un serilmeğe zira mücerrebdir)

644) İğde ağacından bir asa ittihâz olunup ittikâ olunmak yahut yaprakları döşeğe serilip üzerinde yatmak mâni'-i ihtilâmdır ba'zılar mukavvi cimağ ve ba'zılar kat'-ı kıvâmdır derler behemehâl sürat-i inzâli dâfidir.

645) Mersin ağacından misvak yapılıp istimal olunsa cüzzama bâdî olur diye sâhib-i Tuhfe nakleder.

646) Etrâf-ı kamerde bütün ve galîzbir hale ve yahut üç aded hale müşâhade olunsa müteakibe bir şedîd yağmur vukuuna delalet eder.

647) Kavs-ı kuzah zâhir olup kavisleri çift çift birbirine yakın olsa devâm-ı matar-ı şedîde alâmettir.

648) Öküzler yüzlerini cenûb-ı nâhiyesine tahvil eyleseler karîben yağmur vukuuna delalet eder.

649) Karıncalar yumurtalarını oldukları yerden çıkarıp başka mahalle nakleyleseler kariben yağmur vukuuna delalet eder.

650) Tavuklar kendilerine mahsus kırkır ziyade edip oradan buraya nakl ve tahvîl-i mekân eyleseler bir şedîd matar vukuuna dâldir.

651) Horozların dahi nâbecâ feryatları vuku'-ı matara delalet eder.

652) Mevsim-i şitâda bir sürü karga zahir olup müteakiben sayha eyleseler berd-i şedîd vukuuna ve yaz ise havanın tebdiline dâldir.

653) Kırlangıçlar sık sık kenâr-ı nehre dalıp çıkmada kesret üzere ikdâm eyleseler ve ziyade feryad ve sayha eyleseler berd vukuuna dâldir.

654) Sinekler bayağı vecâ hissolunurcasına konduğu mahalli ısırsalar ve sıklet üzere tayyerân eyleseler berd vukuuna dâldir.

655) Sadef otu usaresi tavuklara talâ olunsa samur ve sansardan muhafazalar yani mucib olur.

656) Bir mahaldeki arslan derisi yahut timsah yahut feres-i bahr yâsûr-ı bahrî derileri talik olunsa o haneye taûn ve saika isabet etmeye.

657) Defne ve incir ağaçlarına dahi saika inmediği menkuldür.

658) Saban ağzına bir kamış bağlanıp arz nats olunsa ol mahalde eğrelti otu olmaz diye meşhurdur.

659) Bir hanenin kapısına ada soğanı talik olunsa sâkin olanlar nazar şerrinden emîn olurlar.

660) Bir hanenin kapısına ada soğanı talik olunsa ol hane derununda olan nebâtât ham ve mûziyât şerrinden hıfz olunur.

661) Şecer-i lisânü'l-asâfîr ki diş budak ağacı denip semerine kuş dili derler yılan ve engerek emsaliyle beynlerinde ol mertebe münaferet vardır ki yılan etrafına mezbûr ağaç dalları konup bir tarafında ateş ikâd olunsa mezbur yılan kendisini ağaç dalları tarafında kaçırıp ateşe salar.

662) Bir küçük kiraz fidanı mesela yerden iki arşın boyunda bir kiraz başından ayağına kadar iki şakkedip cemi' canibinden özünü çıkarıp gayet ve tîz destlik ile bir yere götürüp sıkı sıkı saralar ve ayanın tersiyle bütünce merhemleyip ol sene de ağaç mültehim olup öğülür badehu henüz yemiş vermeyen kiraz ağacına aşlasalar ondan hasıl olan kiraz çekirdeksiz olur diye Matyovel yazar.

663) Ayva ağaçta ve henüz ham iken her sabah tulû-ı şemsden mukaddemce yarımşar saat kadar bir kase su içinde tertîb olunan ayvalar gayet kebîr olur.

664) Ada soğanı usaresi şahmü'l-hınzır ile mezc olup karınca incitmesi muhtemel olan ağacın gün tarafına bir karış yahut ziyadece olarak mart ayında süreler ol ağaç karıncadan emin olur.

665) Cevizin yeşil kabukları öğülüp usaresi kelbin sinek konan mahallerine sürülse ol mahale sinek konmaz ancak aralık aralık sürüle.

666) Kelbe pire üşse ol mahal zeyt ile yağlansa pireler helak olurlar.

667) Otlara mazar hayvanlar zarar verdikte etrafında üç kere haiz avrat yalın ayak dolaşsa hayvânât-ı muziyâ bütün döküle.

668) Kabak yaprakları ahz olunup usaresiyle harâret-i şems vaktinde her nısf-ı nehârda ferese talâ olunsa sinek konmaz.

669) Ada soğanı çokça nabit olan tarlaya hububat ve bakla ve fasulye emsali habbat gars olunsa adetten ziyade habbat kebîr olur zira ada soğanı hârdır ve hararet habbatı kebîr eder.

670) Pırhasa tohumu ve fidanı keçi gübresine gars olunsa âdetten ziyade kebîr olur.

671) İncir kemaliyle oldukta hava hararetli ve adîmu'r-rutûbe kıragudan hali olduğu vakitte diye devşirilip birbirine dokunmaksızın taştan gayet muhkem seddeyleyeler badehu ol kabı hamr içre vaz' eyleyeler mademki hamr bozulmaya ol incir senesine kadar tir ü taze durduğu mücerrebdir.

672) Nehirde üç adet kavi ve sert taş ahz olunup nar ağacının dibinden bir miktar şakk ile ol taş sıkı sıkı konursa ol ağaçta olan narlar çatlamaya.

673) Şab sahk olunup ol su ile yazı yazılsa kuruduktan sonra yazı görünmeyip badehu kâğıt su ile tertîb olunsa siyah hat peyda olur.

674) Şahmü'l-esed ile bir kimesne cemî' bedeni talâ eylese ayı ve kurt emsali canavarlar mazarratından emin olur zira kurt emsali dühn-i mezkûrdan firar ederler mücerrebdir.

675) Hürû' ki türkîde kene tohumu derler ondan bir miktar ahz olunup mai hâr ile elleriyle oğarak hamur gibi olunduktan sonra boynuz ve fildişi emsali eşyayı doğrulatmak murâd olundukta mezbûr hamurdan gereği gibi ol boynuza sürüle badehu ısıcak güneşe konula(Şemste burc-ı sevrde olsa daha güzel olur) boynuz lüyûnet kesb eyleyip murad olunan şekle girer.

676) Habbetü'l-hazrâ yani meneviş ağacı ve بعبارة اخرى butm tohumu dakk-ı hafîf ile dakkolunup bir gece ekşi sirkede nak' olonduktan sonra ol sirke ile pire olan mahal reş olunsa pireler firar ederler.

677) Bahçelerde bulunan muziyatı def içine bahçenin duvar kenarlarına çukurlar kazıp içine fanus misillü şişeleri ağızları toprak ile muhâzî vaz' edeler mezkûr fanusunun içi geceleri haşerât-ı arziyenin kâffesi müctemi olur ki sabahleyin toplayıp harice bırakılır.

678) Çınar ağacı ve yaprağıyla tebhîr olunan mahalde yarasa ve bokböceği emsali hayvanât hârib olurlar.

679) Bostanlara ârız olan kurt ve tırtıl emsali muziyât çınar ve evrakı duhanından hârib oldukları mücerrebdir.

680) Arz-ı za'f ve maraz-ı arz olmuş turunç ve limon ağacının dibine fasd ve hacamattan bâkî kalan kan dökülse ağaca kuvvet gelip zaifi def olur mücerebdir.

681) Hummâ-yı rub' yani sıtma illetine mübtela olan kimesne vakt-i nöbette ağaç kavunu çekirdeği ile tebhîr olunsa serian nöbeti def olur.

682) Gecelerde kesîren ağaç kavunu istimâli gözlerde havel yani şaşılık îras eder diye Râzî mücerreb olmak üzere tahrir eder.

683) İğde ağacının yaprağından bir aded ve çiçeğinden bir aded ve kökünden tırnak kadar ahz olunup bu üç eşyayı gayet rakîk bir gümüşten sahifeye vaz' ve sahife üzerine gereği gibi leff eyledikten sonra harîrden masnu' beyaz جانفسه ve beyaz ibrişim ile şedd olundukta ceybine hıfz yahut bir halka ile sadrına talîk olunsa beyne'n-nâs hüsn-i kabûl ve muhabbete sebep olup inde'l-hak hâceti reva ola diye Felâhat-ı nebatiyede muharrerdir.

684) Hilâl-i mâhın iki gecesi geçip üçüncü gecesi nazar edeler gece hilâl dakîk ve nahîf ve berrak ise heftesine dördüncü gece dahi böyle ise on beşine kadar havanın mu'tedil ve latîf olmasına delâlet eder.

685) Mâh-ı tamâm bedr oldukta vechinde zulmet olmaksızın safa ve inşirâh olursa âhir şehre kadar havaca sahv ve açıklığa delalet eder.

686) Kamerin etrafında beyaz ve müstevî ve müstedîr hale zuhûr ve nümayişi dahi ol günlerde cevdet ve küşâyiş-i havâya alâmettir.

687) Gayet alçak olmak üzere galîz ve kalın sehâb zâhir olup kariben inkisâma ağaz eylese bir gün yahut iki gün sonra berd-i şedîd zuhûruna delâlet eder ama ol sehâb artıp parça parça olsa ve birden dağılsa yakınca havaya hararet gelmesine delalet eder.

688) Zenabir lez'lerinde batî olup tayyaranları sakil ve zemzeme ve avazları adîm olsa yakinen berd-i şedîd hudusunu ilâm eder.

689) Arabî illerinin ibtidasında ve heftesinde ve on beşinde ve yigirmi ikisinde ve nihâyetinde hava açık iken birden bire bozar ve bozuk iken birdenbire açarise bir hafta ve hiç olmaz ise yarım hafta kadar hava ol hâl üzere devam ve bu hal ekseriya isabet eder.

690) Bâkir veya toprak veya sair şeyden masnu tancire ve çömlek kaynar iken haricinde olan siyah kurum dibinden şerârât yani kığılcım munfasıl etrafa sıçrar olsa kariben hudûs-ı berde yahut vuku'-ı matara delâlet eder.

691) Kaz ve ördek makûlesi hayvanâtın ötmeleri ziyade olup guya hâif gibi hareketlerinde betâ'et olsa vuku'- berd ve tebeddül-i havâya delâlet eder.

692) Gece karga feryâd başlayıp birkaç kere ötse berd zuhûr eder.

693) Ahir leylde horoz bâng ve feryâd eylese dahî tebeddül-i hâl-i havâya ve nüzûl-ı bârâna delâlet eder. (böyle vakitsiz horos ötme fena addolunup öyle horozları kesme bundan kalma olmalıdır.)

694) Öküz ve inek kesmenin harekâtından berd ve matar hudusuna istidlâl kavî olmakla bakar kısmî avaz ve feryâdları kesîr olup daima tırnaklarını yalamağa başlasalar ve vakitsiz ahurlarına girmeğe mübaderet eyleseler iki yahut üç günden sonra şedîd berd ve matar olduğu mücerrebdir.

695) Ateş yakmaya agaz olundukta yanması asîr olup tiz tiz müntefî olsa ve mumun şuâına sevad ve zulmet arız olsa ve fitilden ziya tenâkus eylese karîben berd zuhûr etmesine hükmolunur.

696) Ankebutların ağlarından dağılmaları berd hudusuna delâlet eder.

697) Kaz sayha eyleyip ve raks eder gibi hareket eder ise biraz zaman sonar hava bârid hudûs ettiği mücerrebdir.

698) Hayye ve akrep sokmuş kimesnenin mevzi'-i melsû'una sekbinec yani at kasnısı ta'bîr olunan samgı talâ eyleseler vecâı def eder.

699) Kedilerin ziyade hareket edip sıçramaları ve burunlarından rutûbet seyelân eylemesi şedîd berd hudûsuna delâlet eder.

700) Turna kuşları ibtidaî teşrîn-i evvelde zuhûr etseler serian berd zuhûruna dâl olup âhir-i eylül ve nihâyet-i teşrin-i evvelde görünmeğe başlasalar ol kışın yağmurlarını ve berdin teehhürünü îmâya alâmettir.

701) Şerbet ve şekerleme ve reçel makûlesi hulviyyâtî kasesiyle bir mahalden alıp âhir mahale vaz' oluncaya değin asla nefes alınmasa madem ki ona el dokunmaya ol kaseye karınca üşmediği havastandır diye tuhfe el-mü'mîninde muharrer ve masturdur.

702)Dolu düşmeğe alâmet olan siyah bulut zâhir olup dolu düşeceği muhakkak olsa birhayiz avrat cami esvâbından soyunup üryân olmak üzere mahal avratını ol siyah bulutun karşısına açıp kafası üzere yatıp uyusa ol anda sehâb dağılıp dolu düşmekten evvel mahal sâlim olur.

703) Koruk bağlamaya beda eylediği zaman üzüm asmasının bir sakine oğul otu kökü talik olunsa ol asmadan hâsıl olan üzüm rayihası ve taamı oğul otu gibi olur.

704) Kezalik koruk bağlamağa beda eden asmanın bir sâkine oğul otu kökü talîk olunsa ondan hâsıl olan üzümden îmâl olunan şarab dahi taam ve rayihada oğul otuna müşâbih olduktan başka ol şaraptan tenâvül kalbe kuvvet verip hafakan vesâir emrâz-ı kalbiyeyi def ve teskîn edr diye felâhat-ı nebatiye müellifi tecrübemiz oldu murâd eyleyen tecrübe etsin diye tahrîr eyler.

705) Nihastan imal olunmuş bıçak keçi kanında su verilse ol bıçak ile yerden nez' olunan ot bir daha bitmez bittiği surette yine nez' olunur ise elbette bitmez diye Felâhat-ı nebatiye yazar.

706) Bir küçük nar fidanını ikiye yarıp içinden özünü çıkararak badehu kemâl süratle bir yere getirip sıkı sıkı saralar ve ayanın tersi ile bütünce merhemleyeler ol seneden ağaç yavaş yavaş kendini bulup öğülür ondan sonra ol ağaca henüz meyve vermemiş bir nar ağacından aşı alıp aşılayalar hâsıl olacak nar çekirdeksiz olur diye Matyovel tahrir eder.

707) Daimâ şuâ-yı kamer mekşûf olmuş su ile yoğrulmuş olan etmek istimâl etmek fart ukul ve zekâ ve kuvvet-i hâfızaya muayyen olur diye Felâhat-ı nebatiye' de muharrerdir.

708) Deheniyeti galib olan fıstık ağacının kabuğu dâhilinden ahz olunup ba'de'l-dak harîrden bir bez ile surre olunup dakîk içre ilka olunsa dakîkî âfâttan hıfz eyleyip zaman tavîl bekasına sebep olur.

709) Sarmaşık duvarda asılı yahud bir mahalde durur iken yanına yanar mum ile varıp mumu takrîb eyleseler sarımsaklar çürür diye meşhûrdur.

710) Bakla kabukları asma envâının diplerine dökülse üzümü kurutup neşv ü nemâdan ibtâl eylediği mücerreb olmak üzere Felâhat-ı Nebatiye'de muharrerdir.

711) Bir kimesne haysının yumurtalarını sağ eliyle gereği gibi tutup bu halde iken nazarını bir vechle ayırmamak şartıyla kaynar su derununda yumurta pişirse mademki sağ eli hayasında ve nazarı yumurtanın üzerinde sabittir yumurtalar kaynar

suda pişmeyip katılanmadığı Rusya bilâddında mücerreb olmak üzere bir mevsûkü'l-kelam kimesneden masnu' fakîr olunmuş tecrübede dahi subût bulmuştur.

712) Kurbağanın sedası sıklet verdikte öyle kurbağa olan havuza bir yanar kandil vaz' olunup koyuverilse avazları münkat' olur diye Bilînâs hekim tahrîr eder.

713) Mâî çiçekli hindanın çiçekleri ahz olunup süt ile tabh ve sütlü aş îmâl olunsa sütün taam ve rayihası nı bozmaksızın levnini koyu laciverdî eder ve sütten bu renkte yoğurt yapmak dahi kâbildir diye Matyovel Kitâbü'n-nebât'ta zikr ve beyan eder.

714) Kezalik zağferan ile sarı ve kırmızı ile kırmızı yoğurt yapılması dahi mümkündür.

715) Bakla kabuklarıyla mâ-yı kesîrde ziyade kaynayıp fakat bağ ve kan ile lekedâr olmuş esvâb ol su ile gusl olunsa lekeleri zail olur.

716) Kaynayıp badehu tecfîf olunmuş bakladan yigirmi bir adet ahz olunup nevmde cezâ' ve yeryâda mübtelâ olan sabînin başı altına vaz' olunsa izâle eder diye galiben ibn-i Şerîf'ten menkûldür.

717) Altmış dört dane bûy tohumu ahz olunup bir bez ile melfûfen deve gerdanına talîk olunsa bedenine kuvvet verip cemî âfâttan hıfz eder.

718) Tilki yahut kurt bir mahalde bağlanıp üzerine bir ada soğanı asılsa ol hayvan derhal feryat ve figan ederek bağını çözmeye kemâl cehd ile gayret edip bağı çözemeyip firar edemediği halde bilahare ol gün helâk olur.

719) Mürekkep îmal olunan isten mikdâr-ı kifâye ahz olunup pazı yaprağı usaresi yahut matbûhundan cüzî ilave olunup gereği gibi mezc olunsa âlâ mürekkep hâsıl olur ve her ne kadar atîk olur ise ol kadar âlâ ve siyah olur.

720) Her ne nevi leke ile olur ise olsun lekedâr olan şey kaynamış pazı suyuna mülûhıyatı zâhir olan soğan suyu yahut maî merkume cüzi tuz izafe olunarak vaz olunsa cümle lekeleri izâle eder.

721) Nar ağacına kurşundan bir daire geçirilip yahut yılan kâvî geçirilse meyvesi âfâttan mahfûz olur.

722) Bir avrat ay eskisinde tevlîd eylese mevlûd ekserî erkek olur.

723) Şecer-i müsmirin en evvel açan çiçeği koparılıp şecerin dibine gars olunsa çiçeği düşmeyip meyvesi kesîr olur.

724) Nergis çiçeği ki azeryûn derler gül suyuyla tabh olunup onunla saçları gusl eylseler sarı eder diye Künûzü'l-esrâr'da muharrerdir.

725) Akrep kuyruğunda olan düğüm yedi adet olursa semmiyyeti ziyade olur altı olur ise ol kadar zehirli olmaz.

726) On adet istakoz bir kabza fesleğen ile birbirine rabt olunup akrep ziyade mazanna olan mevziye vaz olunsa ol etrafta olan akrebler onun yanına müctemî olmadıklarını Bilinus nam hekim nakleder.

727) Bir kere akrep sokmuş olan adamı bir daha akrep sokmaz diye meşhurdur.(bu pek aşikardır şûrâsını izah lazımdır ki akrep sokamaz demek olmayıp bir kere sokan akrep bir daha sokmaz demektir zünbûr dahi böyledir.)

728). Envai hububat aralarına servi dalları vaz' olunsa ol hububatı hayvânât-ı mûziya ziyanından hıfz eder.

729) Servi ağacından sandık îmâl olunup içinde eşya hıfz olunur ise hayvânât-ı mûziya ziyanında mahfuz kalır.

730) Defne ağacı olan mahale saika isabet etmediği gibi dalları olan mahal zelzeleden emîn olduğu dahi mücerrebdir diye Matyovel tahvir eder ve der ki Tiberyus nam Kayser'in bu hâl-ı ma'lûmu olmağla daima başına defne dalı kor idi.

731) Kuru defne dalları birbirine kuvvet ve şiddet ile delk olunsa beynlerinde ateş hasıl olduğunu Matyovel tahrîr eder.

732) Kafûr zamân-ı medîd durdukta rayihası kendi kendine zail olduğundan kâtil-i lenfisam diye ism-i tesmiye olunmuştur kafûr vaz' olunan va'âde-i havâdan mâadâ bir şey bulunmayıp ancak kâfurun yanına fülfül vaz' olunsa mahv ve zail ve bu ecelden daima fülfül korlar Matyovel der ki ki kâfurun yanında kettân tohumu ve karnıyarık tohumu konsa mahv ve zail olmaz.

733) Kiraz ve armut vesair meyvelerde olan kurt bir taneden ziyade bulunmaz bu da esrârdan olmağla tahrîr olundu.

734. Meyve derûnunda bulunan kurdlardan beş tane ahz olunup bir mahale vaz' olunsa birbiriyle cenk edip içlerinden birisini helâk ederler helâk olduğu gibi diğerleri ayrılıp firar ederler bu hali mücerreb olmak üzere Hekim Bonet tahrîr eder.

735) Akmeşe emsalini ekleden güvenin terementi yağı semi' olmağla güve olan mahale dehen-i mezbûr konsa rayihasından firar edip durursa bir teşennüc arz olup derakap bedenlerinde siyah siyah lekeler hurucuyla helâk olduklarını Bonet nam feylesof kitabında tahrir eder.

736) Narenci şakkedip içine kettân tohumu vaz' olunup gars olunsa tarhun otu hasıl olur diye Kenzü'l-esrârda masturdur.

737) Zanbak çiçeğinin sâkında olan düğümler ve yapraklar yolunup henüz çiçek açmayıp koruk iken hava almamak şartıyla topraktan bir zarfa vaz' olunsa bütün sene tir ü taze durur çiçeğe açılmak murâd olundukta çıkarıp sıcak su ile gusl ve güneşe arz oluna diye Matyovel yazar.

738) Zanbak kökünün ba'zısı yeraltına bir parmak ve ba'zısı sekiz parmak ve ba'zısı dört parmak misillü muhtelif dikilse zanbakın çiçeği muhtelif vakitte zuhûr eder.

739) Mantar suda çürümek derecede durup üç dört gün durdukta çıkarıp suyunu serpeler ol yerlerde mantar nabit olduğunu Yames tahrir eder.

740) Afyonun atlara tesiri olmadığından bir ata defaat yigirmi dört dirhem afyon verilse hemen bir şedîd kabzdan mâa'da bir zararı olmadığı mücerrebâttan olmak üzere Havâdisât-ı Tıbbiye nam gazetede muharrerdir.

741) Bir adet pelidin kabuğu soyulup içinin sivri tarafı bâzı suyuna yahut usfür boyası tortusu suyuna gams olunup yazı üzerine mesh olunsa kâğıttan yazıyı mahveder.

742) Ekşi nar tatlıya tahvîl olunmak murâd olunsa hanazîr gübresi yahut insan gübresi atîk bevl ile mezc olunup köküne vereler yemişi tatlı olur.

743) Yaban armudu yani ahlat armudu yahut ahlat armudunun dalları yahut ağacının kabuğu ve bu bulunmaz ise bostanî armudu ki ham olup kekremsilikte ahlata müşabih ola mantar ile tabh olunsa mantar her ne kadar redî nevinden dahi olur ise olsun bayağı ceyyid nevinden gibi adîmü'l-mazarra olur.

744) Ellerde olan sülul yahut sealil yani siğil kaç adet ise ol adet miktarı nohut ahz olunup nohutlar bir kere sealil üzerine mes olunup badehu cümlesini birden omzundan yana arkasına atalar siğillerin cümlesi mahv olur diye ve bu esrâr-ı mücerrebeden olmak üzere Kitâbü'l-esrâr'da muharrerdir.

745) Bevlü'l-kelb ile hamir olmuş çamur sealil üzerine talâ olunsa der-akab kuruduğu mücerrebdir.

746) Yaban inciri yemişini dahi ham iken meyvesini döken ağaca talik eyleseler meyvesini dökmeyip güzel olmasına sebep olur.

747) Kurt zekeri kat' olunup geyik derisine leff ve sadr üzerine talîk olunsa kıvâm-ı âlete sebep olur.(sadrdan refi' etmeyince âlet-i kıvâmdan kalmaz imiş.)

748) Bir hasta pek fenalaşıp hâlet-i nez'a gelmiş mi bilinmek murâd olunsa marîzin bevli ahz olunup erkek evlad irzâ' eden avrat bevli ile mezc oluna eğer birbirine mezc müttehid olur ise şifâyâb olur ve âlâ hâlet-i nez'dedir.

749) Kuduz kelb ısırmasıyla hâdis olan cünûn-ı kelbî dedikleri illette karurede kelb yavruları tahayyül olunacağı ba'z kitâb-ı etıbbâda muharrerdir fakîre kalır ise kunduz böceği bu illetin devâ-yı mahsûsu olmağla kunduz böceği i'tâ olunması ile meklûbun bevllerinde bu misalli tahayyül vakıa ola gelmiştir zîra kunduz böceği mesanede karha-yı ahdâs etmekle karhanın kabukları dâhil kârurede kuvve-i vâhime iânesiyle kelb yavruları gibi tahayyül olunmak mümkündür.

750) Deniz suyu inbikten taktîr olunsa âlâ tatlı su olur kezalik bulanık ve mevâd-ı ecnebiye ile memlû bulunan sular dahi bu vecle taktîr olunmakla tasfiye olunur fakat derununda ziyadesiyle mevâd-ı nebâtiye bulunan sular taktîr olundukta hâsıl olan suda bir nevi rayihâ-yı kerîhe peydâ olur.

751) Yengeç talik olunan meyve ağacı esmârını iskât etmediği mücerrebîn-i etıbbâdan mervidir.

752) Yaralı olup mevtinden şüphe olunan mecrûh bir miktar pilusla denilen ot ki âzânü'l-fâr envaidendir usaresi îtâ oluna kay' ile ihrâc ederse helâk olup kay etmeyip hazm ederse şifâyâb olur.

753) Fena halde bulunan bir mecrûhun burnuna sedef usaresi çektirile ateş îrâs ederse sıhhat bulup etmezse helâk olur.

754) Benc-i esved ki tohumu bezrü'l-benc derler Türkî'de ban ve tohumuna ban tohumu denir üç nevi olur beyaz, siyah, kızıl bunun siyah nevinin tohumundan birkaç kimesne bir mecliste otururlarken tebhîr olunsa ol kimesneler beynlerinde husûmet ve kavga düşer diye Peleng Curcânî kitabında tahrîr eder.

755) Bir hanede hayvan durması murad olundukta meselâ köpek kedi gibi evvelâ hayvanın kuyruğu ucundan burnuna kadar bir ip yahut bir arşın ile ölçüle mademki ölçü hanede mahfuz ola ol hayvan firar etmez diye mervîdir.

756) Yemiş verir cüce incir ağacı yapmak murad olunsa fasl-ı bahârda incir ağacı filiz verdiği vakit filizli bir dal koparıp ol filizli başı el ile cüz'i koyverip ve büküp filiz ile mugayire gars eyleyeler ve dibine birkaç tane arpa ve darı saçalar badehu üzerine üç dört parmak çıkacak kadar toprağı örteler etrafından bi's-suhûle küçük küçük yapraklar filizlenmeğe başlar ol filizden az vakit dal hâsıl olup incir verir badehu bunu bir saksı içine alalar pek güzel küçük bir incir ağacı olur.

757) Mürver ağacına erik aşlansa meyvesi müshil olur diye yames tahrir eder Bevlî nam tabib buna itiraz edip mürver ağacına evvela aş tutmaz tuttuğu surette bile meyvesinin müshil olmasına katî çok şüphe vardır der.

758) Siyah horozun ödü re's-i zekere tala olunup ol hal ile cima olunsa ukre sebep olur.

759) Üzerinde bir parça zernic istishâb eden avrat âkir olur yani çocuk tutmaz ve tecrübe murad eden hergün yumurta yumurtlayan bir tavuğun gerdanına bir miktar zernic talîk eylesin mezkur tavuk bir daha yumurtlamaz diye Kitâbü'n-nefâis'te masturdur.

760) Kete tohumu su ile bir gün bir gece nakî' olunup mezbûr ile bir yün paresi teblîl olunduktan sonra ba'de'z-zuhûr فرزجه eyleyen avrat takarrüb olundukta serian hâmil olur diye Hunayn İbn-i İshâk tahrir eder.

761) Yarasanın başı tahte'l-visâda vaz' olunup cima' olunan avrat gebe kalmaya diye kitâb-ı mezbûr yazar.

762) Killâb ile ezilmiş kâfur-ı penbe ile ferezce olunsa mâni'-i hamldir.

763) Sinek kabak fidanına konmadığı cümle indinde mücerrebdir.

764) Bıldırcın kuşu olan odada hâb âlûd olan kimesne ruyasında ihtilâm olur diye Bufon nakl ve rivâyet eder.

765) Arpa buğday emsali hubûbat mahzenine terenc vaz' olunsa bit düşmez diye menkûldür.

766) At boşanıp sahraya kaçtıkta(ya ibadullah ihbisû) yani aman tutun diye feryad olunsa der-akab durduğu mücerreb imiş.

767) Avrat göbeğine mâ-i narenc talâ eylese oğlan doğurmaya.

768) Öksürüğü olan kimesne katır derisine tükürüp atsa öksürüğü def olur.

769) Mai narenc cedid yazıya talâ olunsa hututu ihrâc eyler.

770) Deve kılı sol kola rabt olunsa bevl-i fi'l-firâş ve sülsü'l-bevli def eder.

771) Teke kanını mıknatısa talâ etseler pare pare olur.

772) Hüdhüd tırnağı ba'de'l-ihrâk gebe kalmaz avrata işrâb olunsa gebe kalır.

773) Himarın alnı derisi mecnunun gerdanına talîk edilse cinnet kesb-i sükûnet eder.

774) Bağıran devenin kuyruğuna delikli bir taş rabt olunsa bağırmağa kâdir olamaya.

775) Bir horos ahz olunup kuyruğu ucundan tebâşîr mes olunarak ta burnu ucuna kadar yavaş yavaş çekseler ve burnuna geldiği vakit burun tahta üzerine dokuna tahtaya tebâşîr dokununca tebâşîri tahtaya dört beş parmak kadar bir elif gibi çekeler biçare horoz bir daha hareket etmez olur fakat eğer yatarken terslerse hemen hareket eder yahut mahsusa kaldıralar(tecrübemiz sebkat etmiştir tehalüf etmez meğer hata ola.) tebâşîr bulunmazsa sâir bir beyazlığı yere tesîr edecek sair bir şey ile bu ameliyat icra olunabilir.(sabun gibi).

776) Kurşun tozu bir dirhem su ile mezc edilip bu su ile bir beyaz kağıda yazı yazılsa hiç malum olmaz badehu bir dirhem kırmızı dört dirhem zernic dört dirhem sönmeden kireç, dört dirhem mâ-i sade birbirine mezc edip ol tahrir olunan yazı

üzerine süreler, ol zaman siyah yazı meydana çıkar Esrâr-ı kâtibîn diye Batıyanus nam hekim kitabında tahrir eder.

777) Nikris illetine mübtela olan kimesne yanağına köpek yavrusu alsa nikrisi kelbe sirâyet edip ol adam halâs olur.

778) Kavunun dibi her ne kadar katı olur ise ol kadar lezîz olduğu mücerrebdir.

779) Gebe hatunun sol tarafı sakîl olmak çocuğun munis olup sağ tarafı sakîl olmak erkek olduğuna alâmettir.

780) Her nevi kelb hatta çoban köpeği bile insana doğru hücum eyledikte hemen olduğu mahalde kazık gibi durmak yahut oturup asla hareket etmemek lazımdır böyle yapıldıkta kelb dahi durup adamın etrafında cevelân eyler ve bir vechle cesaret edip hamle edemez mücerrebdir.

781) Kan lekesi ne kadar atîk olur ise olsun yahut diğer leke güvercin derisi ve mâi sâfî ile kaynatıp lekeyi gusl etseler leke zâil olur diye İmâm Râzî Kitâbü'l-hakāyık'ta tahrir eder.

782) Ak kavak ağacı köküne karîb kabuğu teskîb olunup üzerine suda ziyade çürümüş eski hamir ilkâ ve talâ olunsa anide orada mantar biter diye Şambers yazar.

783) Hacerü'l-velâde denilen taş ki tavşancıl kuşu yuvasında bulunur tahrik olundukta içinde birkaç şey var zannolunur ve lakin kesr olunsa içi boş olduğu mücerrebdir.

(fakirde dahi vardır bir dane olduğundan kesre cesaret edemiyorum) rivayet olunur ki bu taşı vaz'-ı hamli usret üzere olan nisa uyluklarına rabt eylese teshil eylediği meşhurdur kezalik sirket töhmetiyle maznun olan şahsa bu taşdan bir miktar kırıb taam ile itam olunsa bir vechle yutamaz diye Şambers vesair etıbba ve Diskoridus nakl ve beyan ederler.

784) Tilki dişini yedinde tutan adama kilâb sayha ve hücum eylemez diye Allâme-i Kırşî tahrir eder.

785) Emrâz-ı müşkile ve müzmineden marîz olan kimesne niyetine bir ağaç dikilip marîzin gömleği vesair esvabı gusl olundukça mağsulün suyu hıfz olunup tedrîc ile

ol ağaca verile bu tarîk ile ağaca sirâyet ve marîze sıhhat gelip ağaç kurur. Sıhhatten ol kurur ise yerine bir ağaç dahi gars ve bu tarîk üzere came şûy suyu verilerek hasa sıhhat bulur diye Şambers tahrîr eder.

786) Hacerü'l-velâde denilen taş ki tavşancıl kuşu yuvasında bulunur tahrîk olundukta içinde birkaç şey var zannolunur ve likin kesrolunsa içi boş olduğu mücerrebdir.

(fakîrde dahi vardır bir tane olduğundan kesre cesaret edemiyorum.) rivayet olunur ki bu taşı vaz' hamli usret üzere olan nisa uyluklarına rabt eylese teshîl eylediği meşhûrdur. Kezalik sürkat töhmetiyle maznûn olan şahsa bu taştan bir miktar kırıp taam ile itam olunsa bir vechle yutamaz diye Şambers vesâir etıbba ve Diskoridus nakl ve beyân eder.

787) İnsanın kafa kemiğinin bir parçası ru'âf-ı şedîd vaktinde cebheye yahut iki kaşın ortasına vaz olunsa serian tebriye ederdiye Şambers nakleder.

788) Âsârûn-ı sahîh nebatını bir kimesne kendi önü tarafından tutup koparsa ve istimal eylese mukayyi olur yukard tarafından koparılsa müshil olur imiş diye Müfredât'ta masturdur.

789) Karınca bir mahalle müstevli oldukta kurbunda sığır tezeği yahut kedi derisi ihrâk olunsa karınca ol mahalden firar ederler.

790) Karınca yuvasına bir miktar mıknatıs paresi şedd ve ilsâk olunsa cümlesi helâk olur diye Malayes tahrir eder.

791) Uskorpit balığı meraresiyle hayzı idrâr ettiği muhakkaktır diye Matyovel tahrir eder.

792) Hardal tohumu makattan tebhîr olunsa rayihası enf ve dimağa kadar tesîr eder diye Matyovel tahrir eder.

793) Bukalemun denilen hayvan ki keler envaındandır güneşe karşı tutuldukta envai renk ile mütelevvin olur da'vâ-yı husûmette dair hacet ve maslahatı olan kimesne hayvân-ı mezbûr hay iken lisanını ta aslından kat edip istishâb eylese davası husûl-pezîr olur diye Şambers Matyovel'den nakleder.

794) Bukalemun başı ve boynu ballut ağacıyla ihrak olunup ciğerini dahi bir tuğla paresi üzere kebâb eyleseler derhal gün görülüp yağmur yağar diye Şambers nakl eder.

795) Gebe avrat arkasına bukalemun dişisini rabt eylese bi's-suhûle vaz'cümle sebep olur diye Şanbers nakl eder.

796) Libas içre turunc kabuğu konulsa güveyi men eder.

797) Bir dane cümlesi bir kase şaraba ilka olunsa şarap ekşi ve mayhoş olur.

798) kışrı ihrak olunup şarab ile baraz illetine talâ olunsa izalesine sebep olur.

799) Azeryon ki nergis dedikleridir üzerine sinek konmaz bu halde sineklik yerine âdem oturduğu yerde nergis bulundurmalıdır.

800) Azeryon ihrak olunsa duhanından fare ve kurbağa firar eder.

801) Ernebin yani tavşanın iki gözlerini istishâb ve sadra talîk eyleyen a'yün-ı nasda heybetli görünür.

802) Tavşanın ka'bını istishâb isâbet-i aynı def eder.

803) Cild-i esedden bir miktar yani büluğdan mukaddem talik ve istishâb sıbyanı saradan vikaye eylediği mücerrebdir.

804) Firâşa baklatü'l-hümekâ yani sebzevât tefrîş etmek ihtilâmı men eder.

805) Cild-i esedden bir parçası bir sandıkta bulunmak güveyi def eder.

806) On adet tırnağı ihrak edip bir kimesneye işrâb eyleseler muhabbeti mûcib olur ayak tırnağı dahi böyledir.

807) Aç adamın luâbı kulakta olan kurdu ihlâk eder.

808) Atmacanın gözü bir gün beze bağlanıp sol bazuya rabt olunsa kat' mesâfede yorulmaya bâis olur.

809) Esed zebili hallolunup şarap ile işrâb olunan hamrdan teneffür olunur.

810) Bir dirhem miktarı neft ve beş dirhem unsul yani yaban soğanı ve yigirmi dirhem dühn-i zanbak ile tabh ve tasfiye olunan olunan tabanı altına talâ olunsa ve badehu zemine ayak basmaksızın câme-i hâba girilse meyus olunmuş şehveti iade eyler ve bu hal bir hafta kadar devam eyler imiş. (Bir hafta değil bir gece bile devamı ihtiyarlar için bir ni'met-i mâlâ kelâmıdır.)

811) Esed beyaz taclı horozun sedasından firar eder.

812) Katife çiçeği siyab arasında dursa siyâbı güveden muhafaza eder.

813) Oğul otu tohumu ve varakı ve kökü ile kurutulup istishâb olunmak adamı mahbûbü'l-kulûb eder.

814) Nevmde feza'a mübtela olan sıbyanın başı altına defne dalı konsa feza'dan salim olup nevme varır diye mücerrebîn-i etıbbâ tahrir ederler.

815) Bukalemun hayy iken sağ gözü çıkarılıp keçi sütüyle mezc olunarak gözünde misafir ve lekesi olan kimesneye lapa eyleseler misafir ve lekeyi def ve izale eder diye menkuldür.

816) Hallu'l-unsul ki güneşte kuruyarak sirkede durmuş yaban soğanı yahut ada soğanıdır. Bir kimesne bu su ile mazmaza eylese dişleri muhkem eder ve ağız kokusuna dahi faide eyler.

817)Kafur arak yahut rûhü'ş-şarâb ile mezc olunup dört tarafı mesdud odada tutuşturup mahv ü zail oluncaya kadar işal olunduktan sonra odanın içine yanar bir mum ile girilse odanın havası müştail olup kimesneye zararı olmaksınız yanar diye Şambers tahrir ve beyan eder.

818) Kunduz nam hayvanın ön dişlerinden birkaç danesini yarkan illetine mübtela olan adamın kadehine koyup ol kadehten istimal kesb-i büru ve sıhhat etmesini müntec olur diye Matyovel nakleder.

819) Fındık sıçanı araba tekerleği mürur eylediği izden yürüse derhal helak olur.

820)Mezkur fare bir adımı iz eylese mesmûm olmağla bayağı helak derecesine varır.

821) Fındık sıçanının iz eylediği mahalle araba tekerleği çamurundan sürseler serian devâ-yı kâfî olur diye Matyovel nakleder.

822) Dağ sıçanının dişleri çıkarılsa yigirmi dört saatte yine dişleri çıkar diye Matyovel nakleder.

823) Akrep sokması zükûr ziyade avratlara ezcümle bakire kızlara mûci ve ekser katil olduğu mücerrebdir.

824) Kurşun rutubetli bir mahalde birçok vakit dursa vezni min-vech tazayüd eylediği erbabının malumudur.

825) Hatmi yaprağı sahk ve zeytun yağıyla mezc ve teblîl olundukta ol yağ talâ olunan mahalli arı sokmadığı mücerrebdir diye falansi tahrîr eder.

826) Tencereye bir büyük parça kurşun vaz olunsa ateş her ne kadar ziyade olursa olsun lahm layıkıyla pişmez mücerrebdir.

827) Kurşunu zencâri çıkancaya kadar duhan ile oğalayıp ol dehn ile temür alet yağlansa bir daha pas tutmaz olur.

828) Harîr telebbüs etmek kaml yani bitleri def edip men eder.

829) Yere düşürmeden bir defne yaprağı alıp kulağı ardına vaz eden adam her ne kadar şarap içse mest olmaz ve sudâ' dahi vermez ve kesret-i şürb-i hamrdan nâşî olacak cemî' a'râz ve emrazdan salim olur.

830) Hânıkü'n-nümur nevinden أتيله denilen nebât-ı semi envaından olmak üzere تللى فو nam deva ki kökü akrebe müşabihtir onunla bir akrebe mes olunsa ol akrep derhal helak olup üzerine harbak-ı ebyaz ki Türkçede marulcuk ve yaban pazusu derler vaz olunsa yine hayat bulur diye Matyovel tahrir eder.

831) İnsanın arakı mıknatısa temas ederse fiilini iptal eder diye Tuhfe sahibi tahrir eder.

832) Bolamonyum nam nebatın kökünü istishab eden kimesneyi akrep soksa veca ve elemini his eylemez diye Diskoridus tahrir ve beyan eder.

833)Defne yaprağı taze iken ahz olunup vezni miktarı kalkanid ile dakk ve hall-i ceyyid ile sahk olunduktan sonra bununla talâ olunan mevziye ateş isabet eylese tesir etmez.

834) Kenevir kaynatılıp matbuhı soğulcan mazanna olunan mahalle sabbolunsa soğulcanlar cümlesi çıkar.

835) Balık nevî soğulcandan ziyade haz eylediğinden balık tutmak için soğulcandan alâ yem yapmak mümkün olur.

836) İbn-i Sina Mücerrebât' ında zikr eder ki bir kimesne helâli gördüğü anda lisanı ile cemî dişlerini lems edip nefsime at atını harâm eyledim yahut hindibayı harâm eyledim dese ve her mah böyle eylese müdde-i ömründe veca'-ı esnân görmeyip cümle dişleri vakt-i pîrîde yerinde sâbit kalarak emrâzdan sâlim olur.

837) Taam tabh olunurken taamın içine kalay vaz olunsa taam pişmez diye meşhurdur kurşun dahi böyledir.

838) Sarımsaktan bir tesbih yapıp yani bir ipe sarımsak dişlerini geçirip tespih etseler bir daire olur daireye buldukları ankebutu koyalar ol dairede örümcek habs olup çıkamaz.

839) Hayzı ziyade ifrât üzere cereyan eden avrat kişniş tohumundan bir gün bir dane yese ikinci gün iki dane üçüncü gün üç dane ilânihâye yese hayz-ı müfrit kat' olur diye Matyovel yazar.

840) Persikarya yani şeftalu otu ve kasım paşa otu bir havanda döğülüp usaresi ata ve bârkire sürülse sinek konmaz ve mücerreb olmak üzere görülmüştür.

841) Burçak otu ve andız kökünü iyice pareleyip nikris üzerine ve veca'-yı mefâsıl üzerine kosalar yigirmi dakika zarfında kabartıp bir sarî su akıtıp veca mündefi' olur.

842) Burçak buğdayı öküz sütü ve on miskal kibrit ile kaynatılıp badehu çıkarılarak kurutulsa ve sonra bunu herkangı kuşa yedirseler fi'l-hâl sarhoş olur.

843) Sığır buzağısının ödü ev içine serpilse hanenin içi rutubetli sıcak ola.

844) Bakla-yı humekâ ki sebz otudur tohumu alınıp iyice sahk ve tiz sirke içine konulup güneşe vaz oluna ta ki kuruyunca yani sirkeyi içince dursun ve bu ameliyatı üç defa icra lazımdır dördüncü defa kurutup kurusundan bir miskal mikdarı sefuf edilip ekl oluna otuz kırk gün kadar acılığa tahammül olunur imiş.

845) Üç aded taş yahut ada soğanı nar ağacı köküne gars olunsa semeri teksir edip sükuttan men eder.

846) Kabak çekirdeği kabağın boynu tarafından ahz ve gars olunsa kabağı tavîl olur ortasından ahz olunur ise arîz ve umkundan ahz olunsa müdevver olur diye Matyovel yazar.

847) Kuru kabak çekirdeği hamr yahut zeyt içinde naki' olunup badehu gars olunsa kabağı gayet kavî ve leziz olur diye Matyovel zikreder.

848) Kabak çekirdeği şîr-i revgan içre naki' ve gars olunsa kabak çekirdeksiz olur diye Matyovel tahrir eder.

849) Tatlu narın çiçeği henüz düğüm gibi kıvrık iken üç habbesini yahut yedi habbesi mah-ı bermûdenin yigirmi yedi günü bel' olunsa senesi tamamına kadar ol adama remed âriz olmaz diye Künûzü'l-esrâr yazar.

850) Hindibanın usaresine zeyt ifâfe olunup onun ile bir kimesne cemî bedenini tedhîn eyledikten sonra ashâb-ı hâcetten bir kibar yanına varıp hâcet-i dilse hâceti reva olup yanında makbûl olacağını ba'z esrâr-ı tabîiyyeye vâkıf olanlardan Matyovel nakl ve beyan eyler.

851) Kâğıttan kalemtıraş ile yazı hakkolunup mahall-i mahkûka cüzi senderus yani ardıç samgı talâ olunsa yazı yazıldıkta yazı cânib-i âhere tecâvüz eylemez diye Peleng Cürmânî tahrir eder.

852) Boya kökü ki kuvvetü's-sabağ derler bir hanede bütün nebatiyle talîk olunsa yarkandan yani sarılıktan ol odada sakin olanlar emîn olup var ise def olur.

853) A'liyü'l-u'mûm-ı eşcâr-ı mesmer ve gayr-ı mesmer ay ve yıldız çiçeğinin cânib-i şemse meyelânları kendileri bin arıza-yı hâriciye tesîr etmemiş farz olunduğu halde cümle cânib-i şarkî–i cenûbîye doğru mütevevvich olurlar güya ki kıbleye mütevevvichâ secde ederler ama bu hal ârâzî-i şimâliyede olup ârâzî-yi cenûbiyede cihet meyelânları cânib-i şimâledir.

854) Kiraz ağacı dibine sıcak su ile su verilse meyvesi iri olur ve su ziyâde olur ise kurur.

855) Murad olunan miktar âlâ kettandan alınıp iyice taradıktan sonra mikdâr-ı kifâye taze sığır derisi ile ol kettanı hamîr edip dört beş saat durduktan sonra gusl olunsa ol kadar latîf ve nazik olur ki harîrden farkı kalmaz matlûb olan incelikte işlenir.

856) Tavuklara tilki itam olunsa tilki mazarratından emîn olurlar.

857) Tabunadya ağacı yani ûd ağacı çiçeği usaresi alınıp çuka ve kumaşlarda lekeye sürülüp iki üç saat durdukta sıcak su ile bir iyice gusl olunsa çuka rengine halel gelmeyerek lekesini izale eder iyice çıkmazsa tekrar oluna yahut usâre-i mezkûre sabun ile mezc olunarak gusl oluna.

858) Sinek üzerine zebilini ilka eylediği nesne beyaz ise zebil beyaz ve siyah ise siyah olur.

859) Gayet keskin arak ahz olunup leke olan çuka vesair kumaş iki tarafından iyice içirilse badehu taze taze yumurta akı sürülüp güneşte kurutula badehu mâ-yı bârid ile gusl oluna bir defa daha tekrar olunsa her ne nevi leke olursa izale eder.

860) Sekiz dirhem teklîs olunmuş şarap tortusu ahz olunup mikdâr-ı kifâye yani yüz yigirmi dirhem keskin beyaz sirke derununa koyup ateş üzerine bırağıla kaynamaya başlamadıkta ateşten indirilip hıfz oluna esvab ve dolabında emsali eşyaya leke isabet edip ba'dü'z-zâl rengi gaip olursa bu su ile gusl olundukta rengi iade eder.

861) Puhu kuşu denilen hayvanın tüyleri ahz olunup hane derununda ihrak olunsa ol hanede olan sinek ve ankebut ve akrep misillü hayvânât- ı mûzîye var ise firar ederler.

862) Bir kimesne kırlangıç yavrusunu kebab edip yese sinesine kadar hunnâktan emîn olur diye Yames tahrir eder.

863) Bir zernîc kökü çocuğun gerdanına talîk olunsa saradan hıfz olunup inbâtü'l-esnânı teshîl eder.

864) Hekîm-i meşhûr Yames tahrîr eder eder ki feres ve ganem ve inek emsali hayvanâtın emrâz-ı sâriyeden hıfz olmaları için tecâribînin de ma'rûf ve daimâ edegeldikleri mevadtandır unkî derisine ve bakarın sâk tarafı derisine ve ganemin kulak tarafı derisine bir çuvaldız sokup derununa harbak-ı âsûde ki Türkî'de karaca

ot ve at karaca otu derler kökünden bir tel vaz ederler ve orada öyle durur bu sûret ile emrâz-ı sâriyyeden mahfûz olur ve bu hal İngiltere'de meşhûrdur der.

865) Potinenla nam haşişeki gafes yani koyun otundan bir nevidir bir kimesne onun tazesinden ayakları altına ve avıçları içine rabt eylese defe'at-ı harâret-i hamî izale eder diye Matyovel tahrir eder.

866) Hânık'ün-nümur nam deva-yı semi ki kaplanboğan otu ve bilak otu derler bir kimesne âlet-i tenâsülüne onu lems eylese derakab helâk olur diye ba'zılar tahrir ederler.

867) Kuzu kulağı otunu gusl ve leffedip istihsâb etmek dem'a-yı ayn vesair alelden aynı muhafaza eder diye Matyovel yazar.

868) Ilgın ağacı ateşte yanıp tamam kurulandıkta üzerine usr-ı bevlî yani sidik-i zûrı olan kimesne işeyip bevli ile ol yanmış ağacı itfâ eylese usr-ı bevli zâil ola.

869) Mersin dalından istishâb olunsa hunnâkı def eder diye Matyovel yazar.

870) Bir kimesnenin hane ve bağçesinde botanika nam haşîşe ki Fransevî'de bonevan derler gars olunsa ol hane ve sükkânı cemî âfâttan sâlim olalar diye Matyovel yazar.

871) Kayısı ağacı her ne kadar mükerrer aşılanır ise meyvesi ol kadar kebîr olur diye Matyovel tahrir eder.

872) Avsec ki yemişine üzmelik derler bu birkaç nevidir onun nevi-i sâlisinden pencereye talik olunsa ol hanede sihr-i mazarratı def olur diye Matyovel Diskoridus'tan nakl eder.

873) Unka yani gerdana labada kökü yahut sükkerli yaprağı talik olunsa hanaziri def eder.

874) Ardıç ağacı kömür oldukta yahut kor oldukta ol kuruyana ardıç külü ile iyice hıfz eyleseler bir sene ateşi sönmeyip layıkıyla aransa külün içinde ateş bulunduğu ashâb-ı kimya indinde mücerreb olmak üzere Şambers tahrîr eder.

875) Soğulcanlar döğülüp ve sıkılıp usaresi ahz olunduktan sonar ateşte kızmış temür ol usarede ihrâk olunsa temür begâyet sulb ve katı olur diye Şamabers tahrir eder.

876) Fasl-ı harîfte dinakus ki taraklık ve hassü'l-kelb ve it marulu ve muştü'r-râî ve çoban tarağı ve Farsî' de çarameka derler bu nebatın dikenlerinde bulunan kurtcağızlar ahz olunup ve bir beze bağlanılıp gerdan yahut bazuya talîk olunsa hummâ-yı rub'î def eder diye Diskoridus'tan Matyovel nam tabib nakleder.

877) Kışta hıfz olunan ayva yanında üzüm dursa rayihasını ahz ile kendüyi ifsâd eder diye Matyovel yazar.

878) Dinakus ki hassü'l-kelb yani it marulu ve muştü'r-râî yani çoban tarağı derler bunun gerek taze ve gerek kurusunun çiçeğini bir bez içine bağlayıp ve süt içine koyup ol bezde nesne kalmayınca oğsalar ol süt yoğurt olur kezalik tazesinin usaresiyle dahi süt yoğurt olur.

879) Beyaz hint tavuğu ile siyah hint tavuğu çiftleştirilip ondan hasıl olan yumurtadan ekserîsi beyaz hint tavuğu piliçleri çıkar diye Buffon nakl eder.

880) Bir kırmızı ibrişim hamr ile ıslatılıp nak' olundukta bir erkek köstebek henüz hay iken ol ibrişim iğneye geçirilip iğne ile ol köstebeği arzen karnından delip arkasından çıkardıktan sonra ol ibrişime biraz fâvâniyâ-yı zekerî ki erkek favaniya demektir(çünkü favayinanın iki nevi olur biri dişi ve biri erkektir ve favaniyaya Türkçe ayı gülü ve şakayık kökü ve ûdü's-salîb derler.) geçirilip bir tıflın boğazına asıla badehu ol köstebeğin derisi soyulup yağı tathîr olunmak zımnında remâd ile bir hoşça oğulduktan sonra tüyü harice gelmek şartıyla bilâ-vâsıta tıflın tepesine vaz ola yahut mezbûr köstebeğin ayaklarını bir bez içre sure eyleyip tıflın boynuna talîk oluna ümmü's-sıbyan ve teşennüc illetini def' eyleyip luhûkundan muhafaza eder kendi evlatlarımda tecrübe eyledim diye Furfur nam tabîb emrâzü'l-etfâl nam kitapda tahrîr ve beyan eder.

881) Beyaz söğüt ağacının gün tarafına karîb sâkından delinip ferçe yani bir yarık ihdâs olunduktan sonra ol ferce etrafına ve derununa çok zaman hamîr mayası nak olunmuş su ile gusl olunsa ol ferce etrafında gâyet mertebede sürat ile mantar nâbit olur diye Şambers tahrir ve beyân eder.

882) Yağmurlu vakitlerde küçük dağ tepelerinde üstubi ihrak olunsa ol mahalde mantar nâbit olur diye Şambers yazar.

883) تودنه ذورت nam hekim demiştir ki vakt-i harîfte yağmurlu vakitlerde üstupi ihrak olunan mahallerde ertesi sene haşhaş nâbit olur garitir ki mevzî-i ihrâkta olup başka nâbit olmaz ve ertesi külliyen mahvolup bir daha bitmez.

884) Bir hatun âkır mıdır değil midir şüphe olunsa hatunu ortası delik bir sandalye üzere ık'âd edip üstünü yorganlar ile muhkem örtüp altına ûd ve rayihâ-yı kaviyesi olan eşyadan tebhîr olunsa divanın rayihası hatunun ağzından ve burnunda zuhûr eder ise yani hissolunursa gayr-ı âkır ve ilâ-âkırdır diye der diye Rücû'u'ş-şeyh Ale's-sabâ nam kitabda masturdur.

885) Bir kimesne lisanının yarısının mikdarını dudağından ve üst dişleriyle vakice sıkarak lisanını dudağından taşra çıkarıp ol hâl ile arı kovanına elini soksa veyahut vücuduna arılar konsa mademki lisanın dişleri arasında ola ol arılar ol kimseyi incitmeyip sokmadığı mücerrebdir diye şerh-i kânûnda Allame-i Kırşî beyan eder ve ben kollarımı sığayıp arı konup asla bana zarar ve ziyan vermediklerini defâatle tecrübe eyledim der mütemmemmim kitab Abdulhak fakîr dahi der ki padişahımız şevketli ve kudretli efendimiz hazretleri bir gün küçük çamlıca kasr-ı hümayununu teşrif buyurmuşlar idi fakîr dahi beraber bulunmuş idim bir kebîr ağaç derununa arılar bal yapmış olduğu müşahede buyurulduğundan biraz bal ihracına ferman buyurdular huzzardan ba'zıları koğanın içinden bal çıkarmak için ellerini idhâl edip her ne kadar çalışmışlar ise de arılar rahat vermeyip cümlesini birer kaçar yerinden sokmuş olduğundan bir dirhem çıkarmağa muvaffak olmamışlar idi nevbet fakîre geldikte çâr ü nâçâr elimi koğana idhâle mecbur oldum (والعزيق بتثبت بشيء الخشيش)

fehvâsınca koğana elimi hîn-i idhâlimde min-el kadîm inanmamakta olduğu bu sırrımın tarafü'l-rahmen hatırıma gelerek icrâ eylediğimde koğan dahilinde arılardan pek çoğu elime konmuş olduğu halde hiçbir zarar görmeksizin bir kabza bal çıkardığım manzûr padişahı buyurulmuş ve bunun sırr ü hikmeti sual buyuruldukta bir tafsîl-i tefhîmmade olunmuş idi.

886) Kıskanç bir avrada haber vermeksizin kıskanması zâil olmak niyetiyle yengeç yedirilse kıskanması zâil olduğu.

887) Kezalik bu meselli avrata haberi yok iken tavşan beyni şarab ile mezc ve işrâb olunmak dahi ol fiili icra eylediği Kitâbü'l-esrâr'da masturdur.

888) Hanefsayı yani Türkçede donuzlan ve osurgan böceği denilen hayvanı gül yaprağına sarsalar helâk olur ama helakından sonra kir ve necs içine koysalar hayat bulur diye Havâs-ı İbn-i Zühr'de muharrerdir.

889) Yedi adet engerekî arguvanı kırmızı yünden ibrişim ile boğup her birine birer düğüm örseler badehu düğümlü ipi bir hunnaklı adamın boynuna talik eyleseler hunnakı def olacağı mücerrebdir işbu hayta hayt arguvanı derler ki meşhurdur hatta Sarây-ı Hümâyun' da ak ağaların kapısında bu hayt mevcut olup rehn ile verildiği ba'z zevattan mervîdir.

890) Kabuğundan soyulmuş sarımsak bir yün parçasıyla kable'l- nevm ferezce olunup sabah uykudan kalktığı gibi hatun ağzında sarımsak rayihası zâhir olursa hâmil ve illa değildir diye Rücu'ü'ş-şeyh Ale's-sabâ'da muharrerdir.

891) İllet-i a'kır ki âlet-i tenâsülde noksan demektir zevc ve zevceden kangisindedir bilinmek murad olunsa ikisi dahi bağçede vâkî marul fidanı dibine tebevvül eyleyeler yahut bevllerini marul fidanı dibine dökeler ancak marullar güneşli yerde ola ertesi gün nazar edeler kangı marul fâsid olmuş ve solmuş ise akır ol cânibdir ve taze ve sârî duran marul sahibi gayr-i âkır olmak üzere hükmolunur ve isabet de eyler.

892) Zevc ve zevcenin nutfeleri ahz olunup birer kaselere vaz ve içine biraz da su ilkâ oluna kangısı suya rast olur ise onun sahibi âkırdır.

893) Zevc ve zevcenin bevlleri başka başka azh olunup birer kaba ifrağ oluna her birinin derununa yedişer adet buğday danesi ve arpa ve bakla konulup yedi gün terk oluna. Kangisinin derununa ifrağ olan hububat filizlenir ise mevlid olup filizlenmeyen âkırdır.

894) Kirpi zekeri ahz olunup ba'de't-tecfîf bir dirhemi isti'mâl olunsa âlet-i tenâsüle kuvvet verdiği menkuldur.

895) Helîlec mürebbası ki elyevm kâbilî mürebbası derler bu mürebba mideye kuvvet ve hazma suhûlet verdiği misillü bir sene-i kâmile bundan birer mikdar tenavül olunsa saç ve sakalı kara tutar diye Tuhfe'de ve Müfredât-ı Îsâ Efendi'de masturdur.

896) Geyik zekeri gölgede tecfîf olunup bir dirhemi istimal olunsa âlet-i ma'hûdeye kıvam ve kuvvet verir.

897) Kurre helîle murabbası beher gün sened-i kâmile tenâvül olunsa kâmilî murabbası gibi saç ve sakal ağarmasına kaide eder.

898) Şems burc-ı hamele tahvîl eylediği anda büyük yapraklı fesleğen tenâvül olunsa senesi hitâmına kadar veca'ından emîn olur.

899) Şems ve kamer kendi haddinde zühreye mukâbil iken zeheb ve fiddadan birer miktar zevb yüzük ittihâz ve üzerine bir kıt'a da mercan vâzı' olunsa tahattüm eyleyen kimesne sar'adan ve nazar ve gamdan halâs veemîn olur imiş.

900) Bir parça kimon ki Türkçe kimyon derler ahz olunup ve ağızda çiğnenip suyu ellere ve yüze talâ olunsa sivrisinek şerrinden masûn olunur zîrâ sivrisinek kimyon rayihasından firâr eder.

901) Kimyon sahk olunup hamr ile mezc olunduktan sonra yapraklı asma dalı yahut süpürge ile odanın pencerelerine ve kapıya ve divanlara serpseler ol odaya sivrisinek girmez.

902) Mürver yaprağı kimyon suyuyla kaynatılıp odaya serpilse ol odaya sinek duhûl eylemez mücerrebdir.

903) Koyun ayağı ahz ve ihrâk ve sahk beliğ olunup ve azıcık ısıtılıp esvabda olan yağ lekesine ekile badehu güneşe konula bir siyah sefûf olur ve sefûf edilip yeniden sefûf konula vech-i mezkûr üzere ta sefûf siyah olmayıncaya kadar tekrar oluna ol vakit yağ lekesi tamamca çıkmış olur.

904) Geyik boynuzu büradesi yani ekintisi sahk olunup kehle olan mahalle ekile kehleden halâs olunup bir daha kehle olmaz cümlesi helâk olur mücerreb ve pek kolay bir ilaçtır.

905) Bizûrat-ı erba'adan birisi bir miktar şeker ve bir habbe misk ile beş altı saat ıslatılıp sonra gars olunsa mahsulde misk rayihası istişmâm olunur diye Esrâr-ı etıbbâ nam kitapta masturdur.

906) Bir cüz'i sirke ile şabb sahk ve mezc olunup onunla esliha talâ olunsa pas olmaz ve daima parlak durur diye kezalik kitâb-ı mezkûrda masturdur.

907) Murad olunan miktar yumurta akı ahz ve bir şîşe-i inbîkde taktîr olunup hâsıl olan mukattar ile çehre gusl olunsa çehre begâyet güzel ve berrak olur.

908) Kezalik eşek sütü ve yumurta akı mezc ve taktîr olunsa onunla gusl olunan çehre beyaz ve berrak olur.

909) Karga yumurtası ahz olunup tarîk-i ma'rûf üzere yağı çıkarıldıkta ol yağ derununa boynuzdan sıkça bir tarak konulup kendi kendine kuruyunca dura badehu ol tarak ile sıkça sıkça saç ve sakal taransa beyaz kıllar ağır ağır siyahlanır.

910) Şukrân ki Türkçede baldıran derler usaresine bir miktar âhen yahut fûlâd dört beş defa itfâ olunup bürûdet kesb edince terk olunsa temür ve fûlâdı telbîn edip yumuşar.

911) Rutubetli bir odanın içine bir miktar sıvanmamış kireç vaz etseler rutubeti izâle eyler.

912) Gözlerinin bebeği büyük olan zatta soğulcan çok olacağı muhakkakdır.

913) Cengâr ki Arabîsi zencâr ve Farsîsi jenkârdır ki pas demektir bir miktar isfîdâc ve çivid ile mezc olundukta camgöbeği renginde âlâ mürekkep olur.

914) Zeytin yağı derununa yedi defa erimiş kurşun itfâ olunduktan sonra ol yağ derununda kızmış temür ve fûlâd ilka olunsa telbîn edip yumuşatır.

915) Bir kedi bir haytân ile bağlanıp bir gün kadar terk olunsa badehu ol haytân seyelân –ı dem hayza mübtela avratlar boynuna rabt olunsa kan münkat'ı olur.

916) Bir gül yarısı açılmış yarısı açılmamış iken ahşam üzeri el ile dokunmadan bir çalakî ile kesilip ol gece ayazda bırağıla badehu bir kaba konulup ağzı muhkem kapana ancak viâ' topraktan ola badehu bunu kuru remel içre gömeler, murad olunduğu zaman çıkarıp şişeye koyalar bütün kış tîr ü tâze durur.

917) Kezalik açmağa başlamış bir gülü bir tarîk ile bir kamışın dâhilinde koyalar ve iki tarafı iyice sedd edelermurad olunduğu vakit mâ-i fâtir yani ılıcak su ile gusl edeler tîr ü tâze olur.

918) Eliyle aliyü't-tevâlî burnunu ve burun deliklerini sıkça sıkça karıştıran kaşıyan şahsın derununda çokça soğulcan olduğu esrâr-ı tebâbette ve bu alâmet zâhir olan kimesneye soğulcan mu'âlecâtı etmek lazım gelir.

919) Sönmemiş kireç tozu ile yumurta akımezc ve hamîr edildikten sonra ol memzuc ile kırılmış tabak ve kase vesair şeyler yapıştırılsa evvelkiden sağlam surette yapışır.

920) On dirhem bakır ile bir dirhem tutiya arıtılıp mezc olunarak soğuduktan sonra üstüne asîd-i nitrîk denilen ecza sürülse hasıl olan cismin suret-i zâhirde altundan farkı olmaz.

921) Hüdhüd kanı ahz olunup cebhe üzerinde olan şiryanlara talâ olunup uykuya varılsa acâib ruyalar görülür.

922) Kezalik inebü's-sa'leb ki dilki üzümü demektir alınıp cephe ve onda olan şiryânlara talâ olunarak uykuya varılsa yine acîb ve garîb ruyalar görülür.

923) Bir dirhem isfidâc ve bir dirhem günlük sahk olunup hatuna takarrüb olunacağı sırada bunlar ferezce olunsa hatun hâmil olur.

924) Hîn-i cima'ada kısrak sütü istimâli dahi hatunun hâmil olmasına yardım eder.

925) Kezalik hayzdan sonra avrat erkek keçi kanı kebâb edip istimân ile erine takarrüb eylese hâmil olur.

926) Kezalik bir tavşanın midesini kebâb edip ekl eden hatun eriyle mücâmaat eyledikde hâmil olur.

927) Tarı etmeki kâğıt üzerine sürülse kâğıttan lekeyi ve yağı çıkarıp rayihasını dahi ahz eder.

928) Ne kadar mâyî ve mor mâyiât var ise her türlü ekşilerle mezc olunsa rengi kırmızılaşır ve ekşi ne kadar ziyade olur ise kırmızılık dahi ol kadar ziyadeleşir.

929) Menekşe şurubuna nişadır mezc olunsa rengi yeşil olur.

930) Kezalik menekşe şurubuna kalye taşı dahi ilave olunsa şurubun rengini yeşil eder.

931) Nişadır yahut kalye taşı mezc olunmağla rengi yeşil olmuş menekşe şurubuna magnezya karıştırılsa yine evvelki rengi kesb eyler.

932) Keklik kuşu merâresi yani ödü ahz olunup her ayda bir dafa şakaklara içirilinceye kadar talâ olunsa kuvvet-i hâfızayı ziyâde eder ve mücerreb olmak üzere muharrerdir.

933) Siyah kelbin gözü çıkarılıp avcu içinde tutulsa mademki göz avcu içindedir artık kimesneye sâir killab havlamaz ve hırsızlar bunu bilip icra ederler diye menkûldür.

934) Mürekkep balığı merâresi ki mürekkep gibi bir madde-i mâyi'dir ondan ve zencârü'n-nihâstan birer miktar alıp birbirine mezc olunsa bir üstüpüye iyice bulaştırılıp gece bir odada ikad olunsa odada bulunan eşyanın nısfı siyah ve nısfı yeşil görünür.

935) Taze kebere yemişi ahz olunup inbikten taktîr ve suyu ile güneşte kıllar gusl olunsa yeşil renk olur.

936) Altundan masnû âlât ve edavâta hına urulsa henüz kuyumcu elinden çıkmış gibi musaykal ve fâki' olur.

937) Her bir hayvanda mağnanizmu tabîr olunur az çok bir kuvve-i hafiyye olduğu gibi kara kurbağa ile engerek yılanında dahi sâir hayvanlardan ziyade olduğundan bir âdem bir kara kurbağayı yahut engerek yılanını bir firar edemeyecek mahalle koyup üzerine müddet-i medîde ihâle-i nazar eylese kurbağa yahut engerek hemân gözlerini nâzırdan yana dikip durur eğer nâzırda bulunan kuvve-i mıknâtısîyye manzûrdaki kuvvete galib gelir ise manzûr ve eğer manzûrdaki nâzırdakine galib gelir ise nâzır ma'lûb ve helâk olur nâzır olan insan üzerine manzûrun galebe-i kuvveti hissolunduğu hînde nâzır ile manzûr arasında bir başka âdemin girip seyyâle-i mıknâtısiyye hâil olması lazımdır.

938) Kurbağada dahi bu kuvvet-i külliyat üzere mevcuttur çünkü kaplumbağa kuluçka oldukta kendi yumurtaları üzerine müddet-i medîde tahdîk ve teveccüh etmekle yavru peydâ ettiği meşhurdur.

939) Bir miktar yer soğulcanı ahz ve inbikten taktîr olunup bir miktar mütesâvî turp usaresi mezc edip ziyade tasfiye olunmuş fûlâd itfâ oluna ve bunu beş defa tekrar edeler badehu ol fûlâddan bıçak ve seyf imal oluna öyle keskin olur ki temüri kurşun keser gibi keser ve sâir temüre karşı kor.

940) Bizurât-ı erba'ayı bir kovaya dikip üç günde bir defa sıcak su vereler hava yağmurlu olur ise ateş kenarına koyalar, kurak olur ise güneşe çıkaralar bu sûret ile vaktinden bir mah mukaddem meyve verir.

941) Hevâ-yı müvellidü'l-humûza ki Frenkçe oksijen derler bunu içinde bir kömür parçası ihrâk olunsa hemân mum gibi şerâre paş olur ve bi'l-cümle yanar şeylerin ihtirâkına sebep bu havadır.

942) Fosfor ki daima bir şişe ve su derununda muhafaza ederler açık havaya terk olunsa derhal ateşlenip ziyâ-pâş olur.

943) Sodyum denilen cisim suya vaz olunsa ateşlenip şedîd alev alır.

944) Nebâti ve mâî boyalı kumaş suların cümlesi kömür tozlarından layıkıyla süzülse ol süzülen suda levn-i ârızî olan renk kalmayıp evvelki gibi saf ve berrak bî-renk olur hatta şarab bile kömür tozundan süzülse su gibi berrak olur.

945) Killâb ile ezilmiş kâfur-ı penbe ile bulanılıp istishab olunsa mâni'-i haml olur diye Kitâbü'l-havâs'ta mündericdir.

946) Turp usaresi ile eller tertîb olunup her ne nevî hayye olursa olsun ahz olunsa mazarratından emîn olunur zîra hayyenin turp semî olduğu mücerrebdir.

947) Bir kerkes kuşu tutulup sağ ayağından ökçesinden tüy ahz olunup veca-ı nikrîs olan adamın sağ ökçesine rabt oluna kezalik tayrımız burun sol ayağı ökçesinden tüy ahz olunup marîzin sol ayağına rabt olunsa yarım saate kalmaz vecâı teskîn olur.

948) Maymun kalbi ahz ve bir kimesne başı altına dokunmak şartıyla vaz olunup nâim olsa eşyâ-yı garîbe görür mesela arslan ve ayı belki maymun gibi.

949) Kibrit ihrâk olunup buhârına harîr yahut bez tutulsa derakab beyaz olur

950) Kibrit buharına verd tutulsa gülün rengi beyaz ve kırmızı velhâsıl envâî renge girer ve râyihası fenâ olur.

951) Afyon ve usâre-i lüffâh ki yebrûhü's-sanem yemiş suyudur ve kırmızı şarap mikdâr-ı mütesâvî ahz olunup cüz'î ve ziyade izâfe-i hamîr edip elma gibi elde dursa ve aralıkta şemmolunsa bir latîf nevm îrâs eder.

952) Asabîyü'l-mizâc olan ve mübtelâ-yı merâk olup hariçten malumatları olmadığı halde bile havanın ve rüzgârın tahavvül ve inkılabını vücutlarında husûl bulan tegayyür ile istidlâl edip bilirler.

953) İnsan menisine makarr ve sükub yani keskin hurdebîn ile bakılsa dâhil-i menide hased ve hisâbdan bîrûn küçük küçük hayvanât müşâhede olduğu ve bu hayvanâtın gayr-ı münkasımada tevellüd edip helak oldukları acâyib-i tabî'iyyedendir.

954) İnsan vesair hayvanât menisinin sıcağı sıcağına dâhil-i ayna dokunması serîen şişip patlamasına bâdî olacağı kütübü't-tıbbiyede musarrahdır.

955) Çuka emsaline yağ dokunup leke eylese le olan mahale dühnü't-tayr talâ olunup ba'de't-tecfîf ılıcak su üç dört defa mâ-i bârid ile gusl olunsa lekesi çıkıp düya hiç leke olmamış gibi olur.

956) Bir koca horozun başındaki ibikten azıcık kesip kanı ahz olunup henüz tevellüd etmiş çocuğun diş etlerine talâ olunsa müddetü'l-ömr diş ağrısı görmeye.

957) Murad olunan mahalde tüy bitmemek için bakla yeşil iken yani taze bakla kabuğu ahz olunup döğülüp ol mahale zımad olunsa ol mahalde kıl bitmeye biter ise bi's-suhûle sakit ola.

958) Hıçkırık tutan kimse her türlü ilaçları tecrübe edip faidesini görmez ise ağzına bir miktar kemik alıp damağına yapıştırıp dursa derhal mündefi olur.

959) Gayet âlâ afyondan bir miktarahz olunup sirkede ıslatılarak katran köpüğü ilhâkıyla devenin enseni kirini karıştırıp şişe içine hıfz oluna bunu bir uyur adamın burnuna koklatsalar aklı başından gidip bihoş olur sarımsak koklattırılır ise yine aklı başına gelir Dârû-yı Baba Ömer derler meşhurdur.

960) Kalemi limon suyuna batırarak vücudundan bir mahalline yazı yazılsa vekuruduktan sonra üzerine bir miktar tütün külü sürülse hemen yazığı yazı gayet aşikâr olarak meydana çıkar.

961) Bir topun uzaktan atıldığı görülse gürültüsü behemehâl görülmesinden hayli zaman sonra sonra gelir işte bu vesile ile sedâ-yı top her kaç saniye zarfında bulunulan mahale vasıl olur ise aliyü't-tahmîn beher saniyesi beşer yüz arşın itibâr olunarak hesap olunsa topun atıldığı mahal ile sâmîin bulunduğu mahal beynindeki

bu'd miktarı tahminen malûm olur şimşek çaktığı vakitte sedasının vürûdı mesaha şimşek bulutu ile bulunulan mahall-i mâbeyni dahi hesap olunabilir.

962) Ceviz kabuğu çürütülüp ve tencere içinde su ile kaynatılıp lika ile hokkaya konulsa kahverenginde âlâ mürekkep olur.

963) Bir miktar levk ki bir nevi zamktır Arabî'de lek derler ve biraz mor, çivid başka başka sahk olunup badehu eleştirip kâide üzere mürekkep yapılsa gayet güzel mor mürekkep olur.

964) Levk kaynar iken şabbü'l-hâk olunsa gayet güzel kırmızı renk olur.

965) Gelincik yaprağı kaynatıp kâidesince mürekkep îmâl olunsa mevr-i mürekkeb olur.

966) Etraf ve eknâfında ağaçlığı çok olan vilayetlerde ağaçlığı olmayan yerlere nisbetle ziyade yağmur yağmak iktizâ-yı hikmet-i tabîattir.

967) Her türlü peynirin ekline kesret üzere devam eyleyen şahısta ve tuzlu şeyler yemek isteyenlerde kesret üzere soğulcan bulunduğu mücerrebdir.

968) Geceleri oda içinde mikdâr-ı kesîr üzere bulundurulan taze çiçek ve yaş meyve oda dahilinde bulunanlara baş ağrısı îrâs eder ve odada çokça bulundurulsa kömür çarpması gibi âdetâ mühlik olur.

969) Kezalik her tarafı muhkemce kapalı bir küçük oda derununda birkaç kişi birkaç gün kadar kapanıp uyusalar veya otursalar cümlesi birden boğulup helâk olurlar. Kömür dahi bu kâbilden olmağla dikkat lazımdır.

970) Bardak ve ağzı darca kase yahut ağzı açıkça şişe makûlesi bir kap derununda bir kimtar kâğıt iş'âl olunarak derakab bir leğen derununda bulunan su içine baş aşağı kapatılsa derun viâ'da bulunan hevâ-yı nesîmi hararet vasıtasıyla mütehalhıl olup kısm-ı a'zamı harice firar ederek dahil- i viâ'hâlice kalacağından viâ'-yı mezkûrun içerisindeki halayî leğen derununda bulunan su imla etmek üzere yukarıya doğru su'ud eyleyeceği müşahede olunur hatta ekseriya hacamat olunur iken çekilecek boynuz bulunmadığı takdirde eyücek âdî fincan derununda bu ameliyatı icra ile derhal hacamat olunan mevzi üzerine ilsak ederler fincan-ı mezkûr balâda

gösterildiği üzere hacamat deliklerinden akacak kanı adeta boynuz gibi beli' ve cezb eder.

971) Gayetle sıcak bir hamamın soğukluğa açılacak kuyusunu açarak kapının eşiğiyle balasına birer yanar mum vaz' olunsa derûn-ı hamâmda bulunan hevâ-yı hâr bâlâ-yı babdan harıl harıl harice firar eder ve haricte bulunan hevâ-yı barid dahi cânib-i tahtanîden hâsır fâsır dâhil-i hamâma vârid olacağı zîr ü bâlâ-yı bâbda bulunan mumlar alevlerinin hareket ve meylerinden müstebân yani hamam ile soğukluğun derece-i harâretleri kesb tesâvî edinceye değin mezkur kabudan altlı üstlü yekdiğere mukabil iki rüzgar ve zannettiği nimayan olur işte rû-yı zemînde esmekte olan rüzgarlarda bu misalde olduğu gibi iki iklim-i mücavirin tehâlüf derece-i harâretlerden nâşî olduğunda iştibâh yoktur.

972) Tütün içilir iken hâsıl olan duhanın muallakta tayyeran edeceği der-kâr ise de çabuk içildiği zaman zivanasından kendü kendüye bir duman çıkar bu esnada çubuğun ağzı yavaş yavaş bir sath-ı müstevî üzerine yaklaştırılarak gezdirilse mezkur duman müddet-i medîde sath-ı mezkûr üzerine yabışurcasına kalır ki bu hâl küre-i arzın eczâ-yı cismiyye-i hâriciyye üzerine bir tesîr-i cezbiyesi olduğuna delil olur ba'z yerlere nâzil olan bulutların dahi nuzulleri bu hikmete mebnîdir.

973) Derunı lebaleb su ile memlu ve ağzı geniş büyük veya küçük bir kadehin veya diğer bir zarfın ağzına açı kmahal bırakmamak üzere biraz dayanıklıca bir kâğıt paresi kapanılıp zarf-ı mezkûr başı aşağı tutulsa derunundaki su dökülmeyip kalır taki birkaç dakika sınra kâğıt ıslanıp kendi kendüye yırtıla ve bu ameliyat mâyi'ât-ı sâire ile de icra olunsa isabet eyler.

974) Bir miktar nişadır ruhu derununa bakır talaşı koyup erittirildikte maî renkte bir mayî hâsıl olur ve bu mayi bir şeffaf şişeye konulup ağzı kapanınca rengi zâil olur ve tekrar şişenin tıbası açıldıkta yine levn-i kadîmi avdet eyler.

975) Bir mangalda kor olmuş ateş üzerine bir miktar sefuf olmuş kükürd vaz ve iş'âl olundukta hasıl olan duhanıyla layıkıyla açılmış bir kırmızı gül tebhir oluna mezkur gül gereği gibi beyazlaşır bu badehu biraz sirke ile memzûc âdi suda nak' olunsa tekrar levn-i kadîmini ahz eder.

976) Bir miktar bakır talaşı ile üç misli tîr ab bir kadeh içine vaz' olunsa evvela bu memzûc kesb-i sühûnet eder ise de üç dört saat zarfında hem mezc-i sahîh hasıl ve hem de sühûnet-i mektesebe zail olur badehu derununa bir temyür bıçak veya temyürden masnu' sair şeyler ilka olunup bir müddet sonra çıkarsa temyürden o şey bakır zannolunur.

977) Tamamıyla müdevver bir kurşun tanesini buruşuksuz bir kağıda iyice sarıp bir yanar mum alevi üstüne talîk etseler kağıdın yanmaksız mazrufu bulunan kurşunun eriyip kağıdın bir tarafından delerek damla damla harice akdığı müşahede olunur.

978) Nohut kadar İngiliz fosforu ahz ve birkaç parçaya taksim ile cümlesi birden yarım kadeh su içine ilka ve su ile memlu bir toprak kaba vaz oluna hafif ateşte kaynadıla badehu kaynar suda ısıtılmakla tahliye kalınmış bir şişe derununa alına şişenin dahi ağzına billurdan masnu tıpa ile kapanıla ve hava almaması çün biraz da sakız yahut tutkal ile merhemlene iş bu şişe odaya vaz olundukta şuledâr olur âmâ bir mahalden mahall-i âhire nakli lazım geldikte şişeyi asla sarsmamak gerektir.

979) Tuz ile zaferan ispirtoda erittikten sonra hasıl olan memzuca bir pare penbe batırıp çıkararak karanlık bir odada iş'al oluna ol odada bulunanların tenlerinin beyaz yerleri yeşil ve yanak ve dudak gibi kırmızıca olan yerleri zeytuni elvan olarak görülür.

980) Eyüce kapalı ve karanlık bir odada bir çanak ispirto ile kafuri memzucu ihrak olunsa ol oda mahrûk-ı mezkûrun buharıyla dolar badehu mezkur odaya elde yanar mum ile girilse birden bire buhâr-ı mezkûr ateş alarak derûn-ı oda ateşten görülmez olur ve bu alev ne odaya ve ne de odada bulunanlara asla zarar vermez.

981) Tîzab yahut zac-ı kıbrısî derununa bir miktar safir tabir olunan boya mezc ve adi suda gılzeti ta'dil olunarak onunla bir kâğıt üzerine yazı yazılsa kuruduktan sonra hiç belirsiz olur her ne zaman yazının zuhuru istenilir ise mezkur kâğıt biraz ateşe veya güneşe tutula hemen bir yeşil hat nümayan ve hararetin zevaliyle yazı dahi gözden nihan olur.

982) Nısfı su ile memlu bir kadeh derununa ceviz kadar etmek içi konulup üzerine yavaş yavaş şarap akıdılsa zeytun yağının su yüzünde durduğu gibi pür şarap dahi ol suya karışmayıp üzerinde durur.

983) Tîzab derununda bir altun paresi izabe ve badehu iki ya üç misli su ile katılığı tadil olundukta bir mürekkep hasıl olur ve bu mürekkeple yazılan yazı bir müddet hava görmedikçe aşikar olmaz.

984) Bir çiçeğin açılmaya yaklaşmış olan goncaları saplarından bir parmak kadar yer bırakarak mikraz ile kat ve kat olan mahallere birer parça balmumu vaz ve ilsâk olunup azıcık kuruduktan sonra her birlerini birer kuru kâğıt parelerine sarıp ve cümlesini bir kutuya koyup rutubetsiz bir mahalde hıfz etseler her ne zaman istenilir ise hatta kışın bile kâğıtlardan çıkarıp saplarının bal mumu olan tarafından kat ile bir miktar güherçile yahut tuz ile memzuc su derununa ilka eyleseler mezkur goncalar tîr ü taze olarak küşad olur.

985) Büyücek bir kaba biraz tîzab ile biraz da tunc talaşı vaz ve ilka olundukta hasıl olan memzuc bir derece kaynar ki köpükleri şişenin ağzına kadar çıkar ve ol derece kesb-i sühûnet eyler ki şişeye el ile bile dokunulamaz.

986) Terementi yağı ve neft yağı ve şahmü'l-hanazîr ve şahmü'l-ganam sönmeden kireç bunların her birlerinden mesavi miktarda ahz ve cümlesi iyice halt ve mezc olunup badehu taktîr olunsa hasıl olan mukattar avuca alınarak işâl olundukta ele ve avuca ziyanı dokunmaksızın müştail olur.

987) Bir miktar su derununa biraz asid sülfürik mezc ilave olundukta hasıl olan memzuc adeta kaynar su derecesine varır badehu bu memzuc derununa bir miktar çinko yani tutya ilka olunsa ol tutya şekerin suda eridiği gibi erimeğe başlar ve müddet-i medîde durdurulsa büsbütün mahv olup yerine oksicen tabir olunan hevâ-yı mevlidü'l-humûza nam gaz peyda olur.

988) Ser-sabıkta beyan olunan memzuc büyücek bir kaba konularak ve mezkûr kabın boş kalan tarafının havası içinde bir miktar kâğıt işâliyle tahliye olunarak ağzı kapanılsa ve birkaç dakika sonra açılıp ol boşluğa derakab bir çerağ gösterilse hemen barut misal şedid bir seda ile halâ-yı mezkûrde müterakim olan gaz birdenbire muhterik olup patlar ancak bu ameliyatın icrasında dikkat tâmme lazımdır zira gah olur ki gaz ziyadece bulunur ve viâ'-yı mezkûr defaat patlayıp etrafa mazarrat resan olur.

989) Duzenterya yani kanlı basur illetine mübtela olan kimesne teklis olunmuş zac üzerine kaza-i hâcet etmek indifa'-yı illet için bir ilaç müessirdir ve bu husus esrâr-ı mektûme-i etıbâdandır diye Etmularyus tahrir eder.

990) Bir avrat bezirü'l-hummâz yani kuzukulağı tohumu bir beze sarıp sol bazusuna bend eylese mademki ol bazu bend üzerindedir kubbe kalmaya diye Havâs-ı İbn-i Zühr'de muharrerdir.

991) Bezrü'l-kürâs ki kendene tohumu dahi derler fırasya yani pırasa tohumu demektir. Çok cima eyleyen kimesne bu tohumla şarap içseler kesret-i cimâ'dan zarar görmezler diye Mirâs-ı Îsâ Efendi'de muharrerdir.

992) Seksen dirhem halis güherçile meshukı yirmi dirhem iris dö florans denilen çiçek ki kökü menekşe gibi kokar bunlar su ile memlu bir desti derununa vaz olunduktan sonra ağzı iyice kapanıp azıcık derin ve bir kuyuya sarkıtıla taki ol desti kuyunun suyu ile muhat ola iki üç saatten sonra çıkarıldıkta desti derunundaki memzuc bi't-tamâm buz olmış bulunur ve istenilir ise desti kırılıp buz çıkarılır ve karlığa konulup istimal olunur.

993) Kimyaca hâmız tabir olunan mayiattan ki lîsân-ı Efrenc'de asid derler herkangısı derununa olur ise olsun mesela limon suyunun içine ahcâr-ı kelesiyeden adsiü'ş-şekl bir hacer paresi vaz ve ilka olunsa hemen hacer-i mezkûr mâyî'-i mezkûr derununa hareket ve deverân eder.

994) Kalınca bir siyah potkal içine yüz yirmi beş dirhem su yirmi bir dirhem temyür tozu on beş dirhem de zac yağı konulup ve mâyi'-i mezkûrda bir hareret hissoluncaya kadar şişenin ağzını kapalı tutup hararet hissolunca derakab açıp ağzına alevli bir kâğıt gösterildikte tüfeng gibi patlar bir seda çıkar ve bu ameliyatı şîşe-i mezkûrde on beş kere kadar icra mümkündür.

995) Bir tüfeng yahut tabanca adi surette doldurulduktan sonra temyür tozu ile de tekrar doldurulup sağ bir tavuk üzerine sıkıldıkta tavuk hem urulup hem de tüyleri soyulmuş bulunur.

996) Zemine yağmış kar üzerine gece yarısı bir büyücek leğen yahut kavata misillü bir şey örtülüp ertesi gece ortalık karardığı zaman kaldırılsa açıkta kalan karların mazarasıyla üzeri örtülü bulunan karın manzarası beyninde fark-ı küllî müşahede

olunur yani gündüz üzeri açık bulunan karın rengi beyaz ve üzeri kapalı bulunup da aydınlık görmemiş karın rengi siyahca görünür ki bu hal açıkta bulunan kar eczasının ziyayı beli' etmiş olmasından neşat ve bu tecrübede ziyanın hariçte vücûd-ı tabîi'yyesine delalet eder.

997) Bir beyaz kâğıt üzerine su ile yazı yazılsa üzerine biraz tütün külü dökülmedikte kağıdın üzerinde yazı belli olmaz.

998) Bakam usaresi bir kadeh adi suya konuldukta kırmızı şarap renginde bir mâyi peyda olur ve bu sudan bir miktarıderunî sirke ile ıslanmış diğer bir kadehe konuldukta rengi sarıya tahavvül eder ve kadeh derununda iki üç parmak kadarı bırakılıp üzerine yine adi su vaz olundukta sirke rengine girer ve yine bu suya yeniden su izafe olundukta beyaz şarap rengine mütehavvil olur ve sonra bu memzuca bir iki damla Frenk mürekkebi akıtılsa tatlı maî olur.

999) Bir elin şahadet parmağıyla orta parmağını birbirine koyup cisme dokunulsa kuvve-i lâmise yanılıp cism-i mezkûru iki gibi hisseyler.

1000) İki dirhem civaya altı misli gümüş talaşı katıp elli altmış dirhem kadar tîzab derununda erittikten sonra sonra seksen dirhem kadar suya konularak iyice karıştırıla taki mezc sahîh hasıl ola ve badehu bir küçük şişe derununa fındık kadar gümüş ve civa mâligamesi konulup üzerine memzuc sâlifü'l-beyândan bir miktarı zamm ve ilave olundukta mezkûr maligameden dal ve budak zuhur edip bir küçük ağaç haline girdiği müşahede olunur.

(Hezâr Esrâr'ın elde bulunan nüsha-yı asliyesinde zîrde erkamıyla işaret kılınan mükerrer sırların bulunduğu esnâ-yı tab'ında müşahede olunmakla onlara bedel olmak üzere esrar atiye ilave olunmuştur.)

118) Ateşte yanmış yahut kaynar su ile ıslanmış bir uzv üzerine yanmış kömür tozu vaz olunsa mahall-i mahrûkun veca ve elemi teskin olduktan başka yara hasıl olmuş ise onun dahi iltiyâm-pezîr olacağı mücerrebtir.

149) Potasyum tabir olunan cism-i unsurîden bir miktarı adi soğuk su derununa ilka olunsa derûn-ı âbda döne döne etrafına şerareler saçarak muhterik olur.

225) Terementi ruhu derununa bir miktar safi asid nitrik ile birkaç damla asit sülfürik yani zac yağı memzucu izafe olundukta şedîd bir alev peyda olduğu nümayan olur.

370) Bir ağacın yaşını bilmek için mezkur ağaç destere ile ufkî olarak kat olundukta kesilen mahalde birbiri içinde bir takım daireler müşahede olunur işte bu daireler her kaç adet ise ol ağacın yaşı dahi ol miktarda müsavi bulunur.

404) Sönmeden bir miktar kireç darca bir kap derununa konulup üzerine biraz su serpilse ve dağılmağa başladıkça biraz daha su ilave olunsa derûn-ı viâ'da bir derece hararet peyda olur ki içine konulan barut yahut kibrit yahut fosfor muhterik olur.

410) Buz yahut kar beyaz keçe veya çukaya sarılsa mezkur kar ve buzun çabuk erimesine bâdî olur halbuki siyah çuka veya halıya sarılmış bulunan kar yahut buz beyaza sarılmış olana nisbetle biraz daha çabuk mahv ve münhal olur.

432) İzabe olunmuş camdan bir katresi soğuk suya akıtıldıkta kurbağa yavrusu şeklinde kuyruklu bir katre olarak donar iş bu kuyruk ucu tarafından kırılsa hemen müncemid-i mezkûrun dahi birdenbire kırılıp pare pare olduğu müşahede olunur.

459) Bir küçük gümüş akçeyi bir yarım ceviz kabuğu içine vaz ile dürülmemek için ince kum üzerine oturtup üç cüzv rutubeti alınmış güherçile mashukı ve bir cezv kibrit çubuğu denilen nesne ve bir miktar iyice elenmiş ağaç tozu birbiriyle karıştırılarak mezkur kabupun derununa konulduktan ve bunun üzerine birkaç tane yanmış kor vaz olunarak memzûc-ı mezkûr yanıp müzab olunduktan sonra kabuğun dibinde bulunan gümüş akçe dahi müzab olup katre-i vâhide haline girmiş bulunur.

482) Malumdur ki billur olunmayan adi camlar mikraz ile kesilecek olsa pare pare olup kırılır ise de bu ameliyat su derununda icra olunsa camlar münkesir olmayıp suhuletle kesmeyi kabul eder.

503) Üç dirhem kaya şabı ki Türkçe şab derler ve bir dirhem bal yahut şeker müzâbi deruni sırlı topraktan bir kaba konulup ateşe vaz oluna ta ki memzûc-ı mezkûrun mayiyeti gidip iyice kuruya badehu bir havanda sahk ile hasıl olan sefuf boğazı uzunca bir şişeyi vaz olunup bir kâğıt tıpa ile kapana ve sonra bu şişeye bir bota derununa koyup etrafı ince kum ile ihata oluna ve şişenin hariçte kalan ciheti dahi yarım çeyrek saat kadar kor olmuş ateşte ısıdıla ta ki şişenin ağzından çıkacak olan buhar tamamiyle münkatı' ola bu halde sefûf-ı mezkûr şişeden çıkarılıp küçük küçük

sürahilere konularak ağızları mantar ile tıkana ve istenildiği zaman bu surahilerin birinden bir miktar sefuf çıkarılarak rutubetsiz bir kâğıt yahut sair bir cism üzerine döküldükte sefûf-ı mezkûr evvela biraz maileşerek ve saniyen karararak derhal kesb-i harâret edip üzerinde bulunan cismi ihrak eder.

517) Bir miktar altın gubarı üç misli tiz ab derununda hal ve üzerine dört beş misli adi su zımm ve ilave olunduktan sonra tabii bir kaynama hâdis oluncaya kadar bunun üzerine damla damla nişadır ruhu yahut dehenü't-tayr akıdıla ve bu kaynama zail olup sefûf-ı mezkûr mayî-i mezbûr dibine rüsub edinceye değin sabroluna badehu üzerinde bulunan suyu yavaşça dökerek sefûf-ı mezkûru ılıcak suda birkaç kere yıkayıp rutubetsiz bir kâğıt üzerine konularak hafifçe ateş üzerinde iyice kurutula işte bu tozdan bir miktarı bakır bir kaşık içine konulup bir yanar mum alevine takrîb olundukta adeta tabanca gibi patlar ve çok olur ki kaşığı şiddetle aşağıya doğru def eder ve bu sefufa zehbü'r-ra'd ıtlak ederler.

603) Cam ısıtılıp üzerine yumuşak balmumu sürülerek mezkur cam sahifesi örtüle ve soğuduktan sonra üzerine bir çivi ucuyla istenilen resim veyahut tersîm olunarak biraz asit sülfürik derununa idhâl ve ba'de'l-ihrâc üstüne felevât düşü tabir olunan gubar reş oluna bir müddet sonra balmumunu izale olunmak üzere tekrar ısıtıldıkta üzerinde bulunan çizgiler adeta mühr gibi oyuk olarak bulunur.

866) Âlât-ı müsıkiyyeden kitara tabir olunan saz çalınır iken sedası işitilmeyecek surette kulaklar tıkanılıp badehu kitaranın sapı ağıza alınarak dişlerle iyice sıkılsa adeta kulak işe işitilir gibi âvâz-ı sâz müstemi olur.

872) Kalınca kabuklu bir yumurta iyice yıkanılıp üzerine mürekkep yerine erimiş iç yağı istimal olunarak gayr-ı müsta'mel bir kalem ile yazı yazıldıktan sonra sirke veya asit sülfürik izafe olunmuş adi su derununa ilka ve bu hal üzere üç dört saat kadar terk olunsa yumurta üzerinde bulunan yazılır mahkûk olarak nümâyân olur.

979) Bir miktar rebi' miktar asit sülfürik ile mezc olunsa mezkur buzda tahtü's-sigar yirmi derece bir bürudet peyda olur kezalik yedi cüzv kar üzerine dört cüzv asit nitrik tabir olunan mürekkep ilave olunsa tahte's-sagir kırk üç derece bir bürudet tevellüd eder halbuki kar yahut buza matbah tuzu izafesiyle hasıl olan bürudet on sekiz derecedir.

980) Hevâ-yı mümeyyit derununda bulunmağla henüz boğulmuş zî-rûh der-akab hevâ-yı müvellidü'l-humûza ve hevâ-yı hayât denilen gaz ile memlû bir şey derununa konulsa yavaş yavaş iâde-i hayât eder.

SONUÇ

Bu eser Osmanlı dönemi tıp kitabı olması yanında bir eczacılık kitabıdır. Gerek Arap, İslâm gerekse Avrupa medeniyetlerinin geçmişten getirdikleri uygulamalara ait bilgileri içerdiği için tıp ile ilgili tarihî nitelik taşıyan bir özü de bulunmaktadır.

Eserde fayda sağlayan unsurların en başında bitkiler yer almaktadır. Bu bitkiler köken olarak geldiği dillerde kullanılan isimlerinin yanında Türkçe karşılıklarıyla da ifade edilerek bitkilerin şifa amaçlı halka ulaştırılması hedeflenmiştir. Bu tutum ise bitkileri botanik biliminin sınırlarından çıkararak halk tıbbının içine dâhil etmiştir. Hayvanların da yer aldığı maddeler oldukça yer tutmuştur ancak bu maddelerde tıbbî şifadan daha çok bâtıl ifadelerle korunmak ya da kötü sonuçlar doğuracak hususlardan haber almak şeklinde bir uygulamaya gidilmiştir. Meselâ yukarıdaki örnek maddelerde de belirttiğim karga, köpek, baykuş vb. hayvanların tavırlarından şiddetli yağmurun ya da kuru soğukların tahmin edilmesi gibi.

Bu maddeler ışığında görülüyor ki Hezâr Esrâr, döneminde ister bâtıl, isterse aklî yollarla olsun toplumun her kesiminde rastlanılabilecek sorunların kalabalık bir hekim künyesiyle ve geniş bir çözüm yelpazesi içinde sonuca ulaştırıldığı, halkın aydınlatıldığı, döneminin inanışlarını da içinde barındıran önemli halk tıbbı kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

BAYAT, Ali Haydar (2010). Tıp Tarihi. İstanbul: Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği.

DOĞAN, Ahmet Turan, (2015). Kitâb-ı Tıbb-ı Hikmet'te Geçen Yabancı Tıp Terimlerine Türkçe Karşılıklar, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/8 Spring 2015, p. 903-918, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8282, ANKARA-TURKEY

GÜMÜŞATAM, Gürkan, (2010). Eski Anadolu Türkçesinde Eczacılık Terimleri Ve Bu Terimlerin Tıp, Botanik, Zooloji, Madencilik, Kimya Terimleriyle İlişkileri, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/2 Spring 2010, p. 1033-1087, www.turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1399, ANKARA-TURKEY

KOÇ, Hüseyin (2005), Derman Bitkiler (Dünden Bugüne Beslenirken Tedavi), Ankara: Akçağ Yay.

UĞURLU, Serdar, (2011). Türk Halk Kültüründe Geleneksel Halk Hekimliği, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or TurkicVolume 6/4 Fall 2011, p.317-327, www.Turkishstudies.net, DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2631, ANKARA- TURKEY ZEYNALOV, Yusuf (2008), İlaç Bitkiler Tarihi Gelişimi ve Kullanımları, İstanbul: Aden Yay.

ÖZGEÇMİŞ

Fırat Tuna,17 Eylül 1987'de Sinop'ta doğdu. İstiklâl İlköğretim Okulunda başladığı öğrenim hayatına, Sinop Anadolu Lisesinde devam etti. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı bölümünü kazandı. Lisans eğitimini 2011 yılında bitirdi. Öğrenim hayatını 2012 yılında başladığı yüksek lisans ile bir üst seviyeye taşıdı. Mezun olduğu yıldan bugüne kadar çeşitli özel eğitim-öğretim kurumlarında Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği görevini icra etmekte.